

De inzet van burgers voor natuur en groen in Nederland

Een representatieve enquête onder groene vrijwilligers

T.J.M. Mattijsen, T.A. de Boer, R. Michels, D. van Wonderen

| WOT-Rapport 162

WAGENINGEN
UNIVERSITY & RESEARCH

De inzet van burgers voor natuur en groen in Nederland

Een representatieve enquête onder groene vrijwilligers

Dit WOT-rapport is gemaakt conform het Kwaliteitsmanagementsysteem (KMS) van de unit Wettelijke Onderzoekstaken (WOT) Natuur & Milieu, onderdeel van Wageningen University & Research.

WOT Natuur & Milieu voert wettelijke onderzoekstaken uit op het beleidsterrein natuur en milieu. Deze taken worden uitgevoerd om een wettelijke verantwoordelijkheid van de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) te ondersteunen. WOT Natuur & Milieu zorgt voor rapportages en data voor (inter)nationale verplichtingen op het gebied van agromilieau, biodiversiteit en bodeminformatie, en werkt mee aan producten van het Planbureau voor de Leefomgeving zoals de Balans van de Leefomgeving.

Disclaimer WOT-publicaties

De reeks 'WOT-rapporten' bevat onderzoeksresultaten van projecten die kennisorganisaties voor WOT Natuur & Milieu hebben uitgevoerd.

Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL). Het PBL is een inhoudelijk onafhankelijk onderzoeksinstituut op het gebied van milieu, natuur en ruimte, zoals gewaarborgd in de Aanwijzingen voor de Planbureaus, Staatscourant 3200, 21 februari 2012.

Dit onderzoeksrapport draagt bij aan de kennis die verwerkt wordt in meer beleidsgerichte publicaties zoals Natuurverkenning, Balans van de Leefomgeving en andere thematische verkenningen.

Het onderzoek is gefinancierd door het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV).

De inzet van burgers voor natuur en groen in Nederland

Een representatieve enquête onder groene vrijwilligers

Thomas Mattijssen¹, Tineke de Boer², Rolf Michels¹, Dominique van Wonderen¹

1 Wageningen Economic Research

2 Wageningen Environmental Research

BAPS-projectnummer WOT-04-010-042

Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu

Wageningen, november 2024

WOT-rapport 162

ISSN 1871-028X

DOI 10.18174/677293

Referaat

Mattijssen, T.J.M., T.A. de Boer, R. Michels, D. van Wonderen (2024). *De inzet van burgers voor natuur en groen in Nederland; Een representatieve enquête onder groene vrijwilligers*. Wageningen, Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu, WOT-rapport 162.

Groene vrijwilligers leveren een belangrijke bijdrage aan natuurbescherming in Nederland. Dit rapport bespreekt de resultaten van een representatieve enquête onder deze vrijwilligers. Zo'n 34% van de 10.779 respondenten heeft de afgelopen twaalf maanden vrijwillig activiteiten ondernomen voor natuur en groen. Het onderzoek identificeert vier groepen respondenten met elk een eigen vragenlijst: individuele vrijwilligers (22% van de respondenten), organisatie-vrijwilligers (4%), initiatief-vrijwilligers (8%), en niet-vrijwilligers (66%). De analyse zoomt in op activiteiten die vrijwilligers verrichten, de mate van betrokkenheid, motivaties en hoe ze betrokken zijn geraakt. Voor initiatieven en organisaties is verder gevraagd naar onder andere het netwerk en de ingeschatte effecten – die zowel voor ecologie als op sociaal vlak van belang zijn. Bij niet-vrijwilligers is de interesse in groen vrijwilligerswerk gepeild. De studie benadrukt het belang van representatieve data voor langetermijnmonitoring, en stelt voor om het onderzoek elke vijf jaar te herhalen om trends in groen vrijwilligersschap te volgen.

Trefwoorden: natuurbescherming, vrijwilligerswerk, actief burgerschap, natuurbeleid, citizen science, natuur-educatie, groenbeheer, biodiversiteit

Abstract

Volunteering for nature and greenspace: A representative survey of greenspace volunteers.

Greenspace volunteers make an important contribution to nature conservation in the Netherlands. This report discusses the results of a representative survey of these volunteers. About 34% of the 10,799 respondents took part in voluntary activities for nature and greenspace during the past 12 months. The study distinguished between four groups of respondents, with a separate questionnaire for each group: individual volunteers (22% of the respondents), organisation volunteers (4%), initiative volunteers (8%) and non-volunteers (66%). The analysis focuses on the activities undertaken by volunteers, their level of engagement, what motivates them and how they became involved. Initiative and organisation volunteers were asked an additional set of questions, including about their networks and estimations of the impacts of their work in both ecological and social terms. Non-volunteers were asked about their interest in greenspace volunteering. The study emphasises the importance of representative data for long-term monitoring and proposes repeating the survey every five years to identify trends in greenspace volunteering.

Foto omslag: Shutterstock

Dit rapport is gratis te downloaden van <https://doi.org/10.18174/677293> of op www.wur.nl/wotnatuurenmilieu. WOT Natuur & Milieu verstrekt geen gedrukte exemplaren van rapporten.

© 2024 **Wageningen Economic Research** Postbus 29703,
2502 LS Den Haag
Tel: 070 335 8330; e-mail: thomas.mattijssen@wur.nl

Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu (unit binnen de rechtspersoon Stichting Wageningen Research),
Postbus 47, 6700 AA Wageningen, T 0317 48 54 71, info.wnm@wur.nl, www.wur.nl/wotnatuurenmilieu.

Dit werk is gelicentieerd onder de Creative Commons CC-BY-NC licentie. Zie voor de licentievoorwaarden:
<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/legalcode.nl>

De gebruiker mag het werk kopiëren, verspreiden en doorgeven en afgeleide werken maken. Materiaal van derden waarvan in het werk gebruik is gemaakt en waarop intellectuele eigendomsrechten berusten, mogen niet zonder voorafgaande toestemming van derden gebruikt worden. De gebruiker dient bij het werk de door de maker of de licentiegever aangegeven naam te vermelden, maar niet zodanig dat de indruk gewekt wordt dat zij daarmee instemmen met het werk van de gebruiker of het gebruik van het werk. De gebruiker mag het werk niet voor commerciële doeleinden gebruiken.

WOT Natuur & Milieu aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Woord vooraf

Al ruim vijf jaar werken we aan het (door)ontwikkelen en actualiseren van indicatoren die de betrokkenheid van burgers bij de natuur inzichtelijk maken. Deze indicatoren zijn belangrijk voor het begrijpen van de manieren waarop burgers zich inzetten voor natuurbehoud en wat dit betekent voor natuurbeleid in Nederland. Dit hebben we niet alleen gedaan, maar in samenwerking met vele partijen zoals het PBL, WOT Natuur en Milieu, het ministerie van LVVN (voormalig LNV) en diverse (vrijwilligers)organisaties op het gebied van natuur en groen.

Al in het eerste projectjaar werd duidelijk dat de kennisbehoefte rondom burgerbetrokkenheid verder reikt dan inzicht in algemene opvattingen en activiteiten van de gehele Nederlandse bevolking. De inzet van burgers die zich op bijzondere wijze vrijwillig inzetten voor de natuur, zoals via citizen science of burgerinitiatieven, is van grote waarde voor zowel natuur als beleid. Om die specifieke inzet beter te begrijpen, richt deze studie zich specifiek op een analyse van groene vrijwilligers. Hoewel er al verschillende studies zijn gedaan naar groene vrijwilligers, ontbrak tot nu toe een kwantitatief overzicht van hun activiteiten, de manier waarop zij zich organiseren en de effecten van wat ze doen. Deze studie biedt nu zo'n methodiek en maakt representatieve uitspraken mogelijk over de inzet van groene vrijwilligers. Dit stelt ons bovendien in staat om (toekomstige) ontwikkelingen in groen vrijwilligersschap te monitoren.

Het voelt als een bijzondere mijlpaal dat we dit onderzoek, na een eerste verkenning in 2020 en een pilot-studie in 2022, nu kunnen publiceren. Dit resultaat is tot stand gekomen dankzij de betrokkenheid van velen, en we zijn hen dan ook veel dank verschuldigd. Allereerst danken wij de onderzoeksbureaus PanelWizard (2020-2022) en Flycatcher (2023-2024) voor hun waardevolle bijdragen en de goede samenwerking. Daarnaast willen wij iedereen bedanken die heeft bijgedragen aan de vragenlijst, de analyse en de vele beslissingen in dit proces. In het bijzonder gaat onze dank uit naar Jetske Bouma, Hendrien Bredenoord, Frank van Dam, Didi van Doren, Astrid Martens (allen PBL of voorheen PBL); Arjen Buijs, Rosalie van Dam, Tinka Koster, Florine Kremer, Fransje Langers, Marcel Pleijte, Nico Polman, Maarten Visscher, Sjerp de Vries (allen WUR of voorheen WUR); Joep Dirkx, Marlies Sanders (beiden WOT Natuur en Milieu of voorheen WOT Natuur en Milieu); Tetje Falentijn (LandschappenNL); en Wessel Ganzevoort (Tilburg University, voorheen Radboud Universiteit).

Veel leesplezier gewenst!

Thomas Mattijssen, ook namens Tineke de Boer, Rolf Michels, Dominique van Wonderen

Inhoud

Samenvatting	9
Summary	13
1 Inleiding	17
1.1 Achtergrond en aanleiding	17
1.1.1 Beleidsdoelen rondom burgerbetrokkenheid bij natuur	17
1.1.2 Vermaatschappelijking en burgerbetrokkenheid	17
1.1.3 Monitoring van burgerbetrokkenheid bij natuur	18
1.2 Inzet van een representatieve enquête	20
1.2.1 Doelgroepen	21
1.3 Doelstelling en onderzoeksvragen	22
1.4 Leeswijzer	22
2 Methode en onderzoeksopzet	23
2.1 Dataverzameling	23
2.1.1 Onlinevragenlijst	23
2.1.2 Vragenlijst en routing	23
2.1.3 Respons, representativiteit en weging	24
2.2 Vragenlijst	25
2.2.1 Totstandkoming	25
2.2.2 Vragen voor verschillende groepen	25
2.3 Analyse	27
2.3.1 Rechte tellingen	27
2.3.2 Verschillen tussen de vrijwilligersgroepen	27
2.3.3 Significantie	27
3 Verschillende groepen vrijwilligers	28
3.1 Persoonlijke kenmerken	28
3.1.1 Geslacht	28
3.1.2 Leeftijd	28
3.1.3 Opleiding	29
3.2 Activiteiten voor natuur en groen	29
3.2.1 Ondernomen activiteiten	29
3.2.2 Aantal activiteiten voor natuur en groen	30
3.3 Kenmerken van persoonlijke betrokkenheid	31
3.3.1 Hoe vaak	31
3.3.2 Hoeveel uur	31
3.3.3 Hoe betrokken geraakt	32
3.3.4 Anderen betrokken gemaakt	33
3.3.5 Hoe lang actief	33
3.4 Redenen om activiteiten te doen	33
3.4.1 Redenen om activiteiten te doen voor de natuur	33
3.4.2 Redenen voor het voeren van politieke actie	35
4 Vrijwilligers die alleen afval opruimen vergeleken met vrijwilligers die niet alleen afval opruimen	36
4.1 Activiteiten van vrijwilligers die niet alleen afval opruimen	36
4.2 Individueel of binnen een organisatie of initiatief	36
4.3 Frequentie van activiteiten	38
4.4 Tijd maandelijks besteed aan activiteiten	38

4.5	Hoe lang al bezig met activiteiten voor natuur en groen	39
4.6	Redenen om activiteiten te ondernemen	40
5	Vrijwilligersschap en woonomgeving	41
5.1	Woonomgeving	41
5.2	Groenbezoek	43
6	Niet-vrijwilligers en belemmeringen voor samenwerking bij individuele vrijwilligers	45
6.1	De niet-vrijwilliger	45
6.1.1	Mogelijke activiteiten van niet-vrijwilligers	45
6.1.2	Wat helpt niet-vrijwilligers om iets te gaan doen	45
6.1.3	Belemmeringen en redenen om niet actief te willen zijn	46
6.2	Belemmeringen voor individuele vrijwilligers	47
7	Kenmerken van de organisaties en initiatieven waar vrijwilligers actief voor zijn	48
7.1	Type groen en focus op soorten	48
7.1.1	Type groen	48
7.1.2	Soorten dieren en/of planten	49
7.2	Netwerk van initiatieven en organisaties	49
7.2.1	Type organisaties waar organisatie/initiatief mee in aanraking komt	49
7.2.2	Samen- of tegenwerking van de organisatie met andere organisaties	50
7.3	Bijdrage aan effecten	51
7.4	Activiteiten voor organisaties	53
7.5	Hulpbronnen van initiatieven	54
7.5.1	Inkomsten van het initiatief volgens de initiatief-vrijwilliger	54
7.5.2	Hoeveelheid geld van het initiatief per jaar volgens de initiatief-vrijwilliger	54
7.5.3	Aantal personen dat betrokken is bij het initiatief volgens de initiatief-vrijwilliger	55
8	Conclusie	56
8.1	Aantallen betrokken burgers	56
8.2	Kenmerken van betrokken burgers	56
8.3	Belangrijkste verschillen tussen groepen vrijwilligers	57
8.4	Organisaties en initiatieven	58
8.5	De niet-vrijwilliger	58
8.6	Effecten van organisaties en initiatieven	59
8.7	Invloed van de woonomgeving	59
8.8	Aanknopingspunten voor monitoring	60
9	Discussie en aanbevelingen	61
9.1	Duiding en validatie van onze bevindingen	61
9.1.1	Aantallen vrijwilligers	61
9.1.2	Demografische kenmerken van vrijwilligers	63
9.1.3	Verdeling over groepen vrijwilligers	63
9.1.4	Motivaties voor vrijwilligersschap	64
9.1.5	Relatie met de woonomgeving	64
9.1.6	Organisatie en netwerk	65
9.1.7	Inschatting van effecten	66
9.2	Betekenis voor beleid en samenleving	67
9.3	Beperkingen en kanttekeningen	69
9.3.1	Sample en onderzoeksmethode	69
9.3.2	Vraagstelling en analyse	71
9.4	Aandachtspunten voor vervolgonderzoek	72
9.4.1	Verdere vragen voor analyse van onze dataset	72
9.4.2	Monitoring op de lange termijn	73

Literatuur	74
Verantwoording	77
Bijlage 1 Dataverzameling via Flycatcher	78
Bijlage 2 Vragenlijst met routing	80
Bijlage 3 Weging en post-stratificatie	91
Bijlage 4 Betrouwbaarheidsintervallen	93
Bijlage 5 De groepen vrijwilligers en de aard van hun betrokkenheid	94
Bijlage 6 Woonomgeving	102
Bijlage 7 Kenmerken organisaties en initiatieven	108
Bijlage 8 Inschatting van effecten	111

Samenvatting

Deze rapportage bespreekt de resultaten van een representatieve enquête die is uitgezet onder vrijwilligers in natuur en groen. Er zijn in Nederland miljoenen burgers die vrijwillige (onbetaalde) activiteiten uitvoeren op het gebied van natuur en groen en die dit doen in de publieke ruimte, dus buiten de eigen tuin. Dit doen zij bijvoorbeeld door afval in de natuur op te ruimen, openbaar groen aan te leggen of te beheren, deelname aan natuurtellingen, via het voeren van politieke actie of door het geven van natuureducatie. Daarmee leveren deze burgers een belangrijke bijdrage aan natuur en biodiversiteit, maar ook bijvoorbeeld aan kennis over natuur, woongenot en recreatie. Groen vrijwilligerswerk is er in vele soorten en maten, ook als we kijken naar de manier waarop het georganiseerd is. Sommige vrijwilligers zijn actief voor natuurorganisaties, anderen beginnen een burgerinitiatief of sluiten zich bij zo'n initiatief aan, en weer anderen zijn in hun eentje bezig. Al deze vormen van vrijwilligersschap zijn van groot belang voor natuur en samenleving.

Inzicht in groene vrijwilligers

Diverse beleidsdoelen, van lokaal tot internationaal, beogen om de burgerbetrokkenheid bij natuur te bevorderen en zo bij te dragen aan een meer natuurinclusieve samenleving. Inzicht in de manieren waarop burgers bij de natuur betrokken zijn is daarom van belang voor beleidsmakers om in te kunnen spelen op de activiteiten en drijfveren van burgers. Het ontbreekt momenteel echter aan representatieve data over groene vrijwilligers in Nederland. Op bepaalde onderwerpen, zoals de wijze waarop groene vrijwilligers zich organiseren en de effecten die zij met hun activiteiten bereiken, liggen er daarbij nog duidelijke kennisleemtes. Om invulling te geven aan deze kennisleemtes is een representatieve enquête uitgevoerd onder groene vrijwilligers. Daarmee beogen we bij te dragen aan een verbreding van het huidige palet aan indicatoren dat wordt ingezet om burgerbetrokkenheid bij natuur te monitoren voor nationale en internationale rapportages en beleidsevaluaties.

In de onderzoeksvragen kijken we specifiek naar:

1. de aantallen burgers die betrokken zijn bij verschillende activiteiten voor natuur en groen;
2. kenmerken van de betrokkenheid van deze burgers (o.a. motivatie, tijdsinvestering);
3. verschillen tussen individuele vrijwilligers, organisatie-vrijwilligers en initiatief-vrijwilligers;
4. kenmerken van de organisaties en initiatieven waarvoor vrijwilligers actief zijn;
5. kenmerken van niet-betrokken burgers en wat hen zou kunnen motiveren om actief te worden;
6. door burgers ingeschatte effecten van organisaties en initiatieven waarvoor zij actief zijn;
7. de relatie tussen groen vrijwilligersschap, woonomgeving en natuurbezoek;
8. methodische aanknopingspunten die onze studie biedt voor monitoring op de lange termijn.

Vragenlijst en routing

Veel bestaande enquêtes zijn niet geschikt om groene vrijwilligers in kaart te brengen, omdat ze vaak de bredere bevolking aanspreken waarvan veel mensen niet vrijwillig actief zijn. Om vrijwilligers in kaart te krijgen is een methodiek met selectievragen toegepast. Door een grote, representatieve groep volwassen Nederlanders aan te schrijven konden wij met behulp van een viertal selectievragen verschillende groepen vrijwilligers identificeren. In totaal hebben 10.779 mensen de enquête ingevuld.

Binnen dit onderzoek onderscheiden we vier groepen respondenten, die ieder eigen vragen voorgelegd kregen, die passen bij de wijze waarop zij wel of niet actief zijn. De percentages laten de gewogen verdeling van de respondenten over de diverse groepen zien.

1. mensen die individueel actief zijn voor natuur en groen en geen organisatie- of groepsvrijwilliger zijn (22%);
2. mensen die vrijwilliger zijn bij een organisatie met betaalde krachten (4%);
3. mensen die actief zijn bij een niet-professioneel buurtinitiatief, politiek initiatief of burgerinitiatief (8%);
4. mensen die niet actief zijn als vrijwilliger op het gebied van natuur en groen (66%).

Een groot aantal vrijwilligers

Onze studie laat zien dat er is een groot aantal vrijwilligers de afgelopen 12 maanden actief is geweest op het gebied van natuur en groen. In totaal betreft dit zo'n 34% van de respondenten, die representatief worden geacht voor 5 miljoen volwassen Nederlanders. Een grote groep mensen, vooral individuele vrijwilligers, ruimt af en toe wel eens wat afval op, maar doet verder niets anders. Wanneer we deze groep buiten beschouwing laten, dan zien we nog steeds zo'n 22% van de respondenten, die representatief worden geacht voor 3,2 miljoen volwassen Nederlanders, die de afgelopen 12 maanden betrokken was bij één of meerdere vrijwillige activiteiten op het gebied van natuur.

Als we kijken naar demografie, dan valt op dat vrijwilligers veel vaker hoogopgeleid zijn dan niet-vrijwilligers. Ze zijn ongeveer even vaak man als vrouw, waarbij opvalt dat vrouwen vaker individueel actief zijn en mannen relatief vaker actief zijn voor professionele organisaties, en in beperktere mate ook bij niet-professionele maatschappelijke initiatieven. Als we kijken naar de woonomgeving, dan zien we dat vrijwilligers vaker grotere tuinen hebben, en meer groen in hun straat. Ze bezoeken bossen, natuurgebieden, parken, stadsgroen en het platteland vaker dan niet-vrijwilligers. Mogelijk is het inkomen een verklarende factor voor deze gevonden verbanden, dit is op basis van onze gegevens echter niet hard te maken.

Activiteiten, motivaties en betrokkenheid

De meest voorkomende activiteit die vrijwilligers verrichten is het opruimen van afval in natuur en groen (75%). Ook deelname aan natuurtellingen (27%) en aanleg/onderhoud van openbaar groen (25%) scoren vrij hoog. Hiernaast zijn vele vrijwilligers actief via aanleg of onderhoud van landschapselementen (17%), deelname aan besluitvorming (14%), bestuurlijke, administratieve of communicatieve activiteiten rondom natuur en groen (12%), politieke acties (10%) of bij educatie/rondleidingen (9%). Iets meer dan de helft van de vrijwilligers (57%) besteedt maximaal 2 uur per maand aan de vrijwillige activiteiten, maar voor de initiatief-vrijwilligers en met name de organisatie-vrijwilligers is dit gemiddeld een stuk meer. 23% van de initiatief-vrijwilligers en 35% van de organisatie-vrijwilligers besteedt meer dan 5 uur per maand aan het vrijwilligerswerk, voor de individuele vrijwilligers is dit 11%.

Als we kijken naar de motivaties van vrijwilligers, dan zijn deze veel breder dan alleen puur ecologische drijfveren. Vrijwilligers hebben een breed scala aan motivaties, waarbij er soms duidelijke verschillen zijn tussen de drie groepen vrijwilligers. Groene vrijwilligers brengen graag tijd buiten door (74%), vinden het leuk (72%), doen graag iets voor de buurt (71%), voelen zich verbonden met de natuur (70%) en leveren graag een bijdrage aan natuurbescherming (69%). Ook actief en gezond blijven (67%) en tijd nuttig besteden (67%) worden veel aangevinkt.

Als we kijken naar de niet-vrijwilligers, dan zien we dat ruim de helft (51%) ook niet geïnteresseerd is in toekomstige activiteiten, vooral door tijdgebrek, vanwege de eigen gezondheid en omdat men er geen zin in heeft. Maar er is ook een grote groep potentiële vrijwilligers die wel (4%) of misschien (36%) is geïnteresseerd, of het niet weet (9%). Wat deze potentiële vrijwilligers kan helpen om actief te worden, zijn de flexibiliteit om aan te sluiten wanneer het hen uitkomt (56%), een plek dicht bij huis om actief te zijn (54%), het krijgen van informatie over wat ze zouden kunnen doen (45%), en contact met andere mensen om mee samen te werken (36%). Veel mensen die individueel actief zijn hechten ook aan flexibiliteit: zij geven als belangrijkste redenen dat zij niet in groepsverband actief zijn, dat ze vrijwilligerswerk graag willen doen wanneer het hen uitkomt (48%), en dat ze het lastig vinden om ergens aan vast te zitten (26%).

Verschillende vormen van vrijwilligersschap

Ons onderzoek maakt zichtbaar dat er duidelijke verschillen zijn tussen individuele vrijwilligers, organisatie-vrijwilligers en initiatief-vrijwilligers. De *individuele vrijwilligers* zijn mensen die vrijwillig activiteiten ten behoeve van natuur en groen verrichten en dit in hun eentje doen. Zij vormen met afstand de grootste groep vrijwilligers, maar zijn qua tijdsbesteding wel minder actief dan de andere twee groepen. Ze verrichten gemiddeld 1,6 activiteiten, significant minder dan de initiatief- en organisatie-vrijwilligers. Deze groep richt zich het meest op het opruimen van afval, al verricht 52% van de individuele vrijwilligers ook andere activiteiten, zoals deelname aan natuurtellingen. Sociale aspecten zijn minder belangrijk in de motivatie voor deze groep dan bij de andere vrijwilligers. Als we kijken naar hoe ze actief zijn geworden als vrijwilliger, dan komen ze vooral vaak zelf op het idee om wat te gaan doen (43%).

Initiatief-vrijwilligers zijn mensen die vrijwillig activiteiten ten behoeve van natuur en groen verrichten en dit samen met andere burgers doen. Zij verrichten deze activiteiten bij een samenwerkingsverband zonder professionele krachten. Dit kan bijvoorbeeld een buurtinitiatief, burgerinitiatief of politiek initiatief/actiegroep zijn. Ze zijn vaak in de eigen buurt actief, vooral in stadsgroen, parken en plantsoenen (55%). Ze raken vaak via hun sociale kring (39%), een wijkcentrum of dorps huis (17%) of de gemeente (16%) betrokken bij het vrijwilligerswerk. Afval opruimen is een populaire activiteit (72%), en deze groep scoort het hoogst op aanleg of onderhoud van openbaar groen (38%) en deelname aan besluitvorming rondom natuur en groen (28%). Initiatief-vrijwilligers ondernemen vaak meerdere activiteiten (gemiddeld 2,4) en besteden hier meer tijd aan dan de individuele vrijwilligers. Zo'n 59% van de initiatieven heeft ≤20 betrokkenen, en ze hebben gemeente (76%) en lokale verenigingen (53%) als vaakst voorkomende contacten in hun netwerk. In veel gevallen gaan er relatief kleine geldbedragen om in de initiatieven, al hebben vrijwilligers hier niet altijd zicht op. Deze vrijwilligers benoemen zowel ecologische als sociale effecten van hun initiatief, waarvan de bijdrage van het initiatief aan sociale contacten tussen mensen en het vergroenen van stad en dorp er uit springen ten opzichte van de organisatie-vrijwilligers.

Organisatie-vrijwilligers zijn mensen die vrijwillig activiteiten ten behoeve van natuur en groen verrichten en dit samen met andere burgers doen. Zij verrichten deze activiteiten via of samen met organisaties die met professionele krachten werken. Dit zijn vaak natuurorganisaties, maar kunnen ook organisaties van buiten de natuurwereld zijn. Deze vrijwilligers zijn meestal man (64%) en vooral actief voor de wat grotere natuurorganisaties. Toch is ook 35% van de organisatie-vrijwilligers actief voor professionele organisaties die niet in onze lijst stonden, merendeels organisaties buiten de natuurwereld die zich ook (deels) met groen bezighouden. Organisatie-vrijwilligers zijn gemiddeld genomen het langst en het meeste aantal uren betrokken als groene vrijwilliger en verrichten ook het meeste aantal activiteiten (gemiddeld 2,7). De organisaties waarvoor ze actief zijn hebben een groot netwerk met vele samenwerkingspartners, en dragen bij aan diverse effecten, zowel op het gebied van ecologie als in sociaal opzicht.

Effecten en betekenis van vrijwilligerswerk

De vrijwilligers bij initiatieven en organisaties hebben een inschatting gemaakt van de effecten die door deze initiatieven en organisaties worden behaald, door deze te scoren op een schaal van 1 voor 'in geen enkele mate' tot 5 voor 'in zeer sterke mate'. Daarbij maken wij onderscheid tussen 'planet' (ecologische effecten), 'people' (sociale effecten) en 'profit' (economische effecten). In de ogen van de vrijwilligers leveren de initiatieven en organisaties een bijdrage aan veel effecten op zowel sociaal vlak als qua ecologie. Economische effecten (o.a. werkgelegenheid en vestigingsklimaat) scoren over het algemeen laag.

In de breedte gezien schat de organisatie-vrijwilliger de effecten van diens organisatie wat groter in dan dat de initiatief-vrijwilliger dat voor zijn/haar initiatief doet. Qua ecologische effecten scoren het vergroenen van stad of dorp en het verbeteren van de leefomgeving voor planten en dieren in algemene zin hoog. De bijdrage van groen vrijwilligersschap aan sociale contacten tussen mensen springt eruit als sociaal effect, maar ook recreatie en ontspanning en het bevorderen van duurzaam of natuurvriendelijk gedrag scoren hoog. Bij initiatieven waarderen vrijwilligers qua ecologische effecten vooral de bijdrage aan vergroening van de leefomgeving als hoog.

Positionering ten opzichte van eerder onderzoek

Net als eerder onderzoek laat deze studie zien dat het aantal groene vrijwilligers in Nederland groot is, al hanteren wij daarbij een ruime definitie van vrijwilligersschap. Vergelijking met andere databronnen laat zien dat schattingen over het aantal burgers dat betrokken is bij specifieke activiteiten redelijk overeenkomen, maar als het gaat over de vrijwilligers bij organisaties komt deze studie soms tot aanmerkelijk hogere schattingen dan organisaties zelf rapporteren. Op het gebied van demografie reproduceert onze studie eerdere bevindingen over een forse oververtegenwoordiging van hogeropgeleiden. Tegelijkertijd nuanceren onze bevindingen observaties dat mannen vaker vrijwilliger zijn dan vrouwen en biedt de enquête ook een nuancering voor de vergrijzing onder vrijwilligers. Op deze laatste twee punten zien we dat dit beeld voor organisatie-vrijwilligers wel enigszins klopt, maar niet voor groene vrijwilligers in algemene zin.

Bestaande gegevens gaan vaak vooral over organisatie-vrijwilligers, waarop deze studie een belangrijke aanvulling biedt door de (grotere groepen) individuele en initiatief-vrijwilligers zichtbaar te maken. Voorheen was er vrij weinig over de omvang en betrokkenheid van die groepen bekend. De aantallen organisatie-

vrijwilligers die wij in dit onderzoek vinden komen redelijk overeen met data van CBS. Ons onderzoek laat daarnaast echter zien dat ongeveer 89% van de vrijwilligers niet via professionele organisaties actief zijn, wat betekent dat de daadwerkelijke aantallen vrijwilligers veel hoger zijn dan alleen de vrijwilligers van organisaties.

Als we kijken naar de motivaties van vrijwilligers, dan sluiten onze bevindingen redelijk aan bij eerdere studies, maar biedt deze enquête een interessante verdieping door een aantal duidelijke verschillen tussen de drie groepen vrijwilligers aan het licht te brengen. Daarnaast toont dit onderzoek een duidelijk verband tussen de fysieke nabijheid van groen en de kans op actief natuurvrijwilligerswerk – iets wat nog niet eerder op een vergelijkbare wijze is onderzocht. Ook het inzicht in de rol van de netwerken van initiatieven en organisaties, evenals de samenwerkingsverbanden die deze aangaan, is nog niet eerder op zo'n grote schaal in kaart gebracht via de vrijwilligers. Dit laatste geldt ook voor de effecten, waar het inzicht tot dusverre vooral op specifieke cases of quick-scans was gebaseerd, en er nu een veel breder inzicht kan worden geboden.

De betekenis van groen vrijwilligersschap

Vrijwilligerswerk draagt aanzienlijk bij aan groen- en natuurbeheer door vele tientallen miljoenen uren per jaar aan inzet vanuit burgers. Groene vrijwilligers vullen daarmee professionele inspanningen aan en ook diversifiëren zij het beheer van groen. Dit draagt bij aan het behalen van beleidsdoelen op het gebied van natuur en milieu en ook aan de doelstellingen van natuurorganisaties en aan waarden die burgers zelf belangrijk vinden. Door het oprapen van afval zorgen burgers voor een schonere natuur, en ook spelen burgers een essentiële rol in onze kennis over de verspreiding van soorten. Vrijwilligerswerk is ook belangrijk voor sociale doelstellingen. Groen vrijwilligersschap versterkt niet alleen het natuurbeheer, maar kan ook belangrijke sociale effecten realiseren en op dit vlak aan beleidsdoelen bijdragen. Wel is het belangrijk om te beseffen dat het vaak groen in de eigen leefomgeving betreft en niet altijd zeldzame typen natuur.

Doelstellingen van vrijwilligers en beleidsmakers komen niet altijd overeen en de activiteiten van burgers zijn geen vervanging voor de rol van overheden en natuurorganisaties. Maar in veel gevallen kan ondersteuning door overheden en natuurorganisaties de bijdragen van vrijwilligers versterken en daarmee ook bijdragen aan doelen op zowel ecologisch als sociaal vlak. Alle drie de vormen van vrijwilligersschap die we onderscheiden (individueel, via initiatieven en via organisaties) hebben eigen krachten en beperkingen, maar zijn alle drie waardevol voor natuur en samenleving.

Naar een monitoring van groene vrijwilligers

Gebrekkige representativiteit van bestaande data over groen vrijwilligersschap en groene burgerinitiatieven in Nederland was een belangrijke aanleiding voor deze studie. Met de huidige dataset is hierin een flinke stap voorwaarts gezet. Dit onderzoek laat zien dat het haalbaar is om groene vrijwilligers te identificeren met behulp van selectievragen en om voor deze groepen invulling te geven aan diverse kennisbehoeften die in eerdere studies zijn geïdentificeerd. Dit alles maakt de diversiteit van burgerbetrokkenheid bij natuur en ook het belang van vrijwilligerswerk voor natuur en groen beter zichtbaar en vormt daarmee een basis voor een verbreding van de huidige indicatoren over burgerbetrokkenheid.

Om ontwikkelingen in groen vrijwilligersschap op de (middel)lange termijn te kunnen monitoren, zal het nodig zijn om ons onderzoek op termijn te herhalen. De huidige methode is daarvoor geschikt, waarbij continuïteit dient te liggen in het systematisch en herhaaldelijk toepassen van dezelfde methodiek met een voldoende grote steekproef die wederom representatief is. Vragen kunnen daarbij worden aangepast of toegevoegd om eventuele toekomstige kennisbehoeften mee te nemen. Idealiter zou deze studie ongeveer elke vijf jaar herhaald worden, zodat inzicht in veranderingen en trends rondom groen vrijwilligersschap kan worden verworven.

Dit is niet het eerste onderzoek naar vrijwilligerswerk voor natuur en groen, en het zal ook niet het laatste zijn. Onze analyse laat zien dat het voor veel cijfers mogelijk is om onze resultaten te positioneren in de context van andere studies en datasets. Onze studie levert daarmee een bijdrage aan een breder empirische basis voor het doen van uitspraken over groen vrijwilligerswerk, maar de andere studies en datasets (zoals gegevens van natuurorganisaties) kunnen ook helpen bij het verifiëren en bediscussiëren van onze bevindingen.

Summary

This report discusses the results of a representative survey of nature conservation and greenspace volunteers. There are about five million people in the Netherlands who do voluntary (unpaid) work for nature and greenspace in the public realm, outside their own gardens. Activities include clearing up litter, creating or managing community greenspace, taking part in wildlife surveys, political action and nature learning activities. These volunteers make a big contribution not only to nature and biodiversity conservation, but also to awareness about nature, improving the quality and enjoyment of the living environment and increasing recreational opportunities. Greenspace volunteering comes in many different forms, including the way it is organised. Some volunteers are active in nature conservation organisations and some start a citizens' initiative or join an existing initiative, while others work on their own. All these forms of volunteering make a major contribution to nature conservation and have a positive social impact.

Characteristics of greenspace volunteers

Various policies, from local to international, aim to increase public engagement with nature and to contribute to a more nature-inclusive society. Policymakers therefore need to know how people engage with nature so that they can take advantage of their motivations and activities. However, at the moment there is a lack of representative data on greenspace volunteers in the Netherlands. On certain subjects, such as how volunteers organise their activities and the impact they have, there are clear knowledge gaps. To fill these gaps a representative survey was held among nature and greenspace volunteers. The aim of the study was to broaden the existing palette of indicators for monitoring public engagement with nature for national and international reports and policy evaluations.

The research questions focused on:

1. the numbers of volunteers who take part in various activities for nature conservation and greenspace maintenance;
2. the characteristics of the engagement of these volunteers (e.g. motivation, investment in time);
3. the differences between individual volunteers, organisation volunteers and initiative volunteers;
4. the characteristics of the organisations and initiatives that volunteers work for;
5. the characteristics of people who are not involved at all and what could motivate them to take part;
6. the impacts that volunteers think the organisations and initiatives they work for make;
7. the connections between greenspace volunteering, the residential living environment and visits to nature;
8. the methodological implications of this study for long-term monitoring.

Questionnaire and routing

Many existing questionnaires are unsuitable for describing greenspace volunteers because they are often directed at the wider public, many of whom are not active volunteers. To identify the characteristics of volunteers we developed a methodology with selection questions. By writing to a large, representative group of Dutch adults and asking them four selection questions we were able to identify different groups of volunteers. In total, 10,779 people filled in and returned the questionnaire.

In this study we distinguished between four groups of respondents, each of which were then presented with their own set of questions appropriate to how they are active or not. The percentages given reflect the weighted distribution of the respondents across the groups:

1. people individually active for nature and greenspace and not a volunteer for any organisation or group (22%);
2. people who volunteer for an organisation with paid employees (4%);
3. people active in a non-professional community initiative, political initiative or citizens' initiative (8%);
4. people not active as a nature conservation or greenspace volunteer (66%).

Large number of volunteers

Our study shows that a large number of volunteers have been actively engaged in nature conservation and greenspace maintenance over the past 12 months. In total, these volunteers make up about 34% of the respondents and are considered to be a sample that represents 5 million adults in the Netherlands. A large group of people, mainly individual volunteers, occasionally clear up litter, but do no more than that. If we exclude this group, this still leaves about 22% of the respondents, representing 3.2 million adults, who were involved in one or more voluntary nature-related activities over the past 12 months.

Looking at the demographics, what stands out is that volunteers are much more likely to be higher educated than non-volunteers. The numbers of men and women are about the same, but women are more often individually active, while men are relatively more likely to volunteer for professional organisations and to a lesser degree also for non-professional social initiatives. Regarding the residential living environment, volunteers more often have larger gardens and more greenspace or vegetation in their streets. They visit woods, nature, parks, urban greenspace and the countryside more often than non-volunteers. Income may be an explanation for these identified associations, but this cannot be demonstrated with any certainty from our data.

Activities, motivations and engagement

The most common activity performed by volunteers is cleaning up litter in nature and green spaces (75%). Taking part in wildlife surveys (27%) and creating/maintaining public greenspace (25%) are also popular activities. In addition, many volunteers participate in making or maintaining landscape elements (17%), decision-making and participation (14%), management, administration or communication concerning nature and greenspace (12%), political action (10%) or learning activities/guided tours (9%). A little over half of the volunteers (57%) spend no more than 2 hours on voluntary activities per month, but the initiative volunteers and organisation volunteers in particular devote on average much more time to voluntary activities: 23% of initiative volunteers and 35% of organisation volunteers spend more than 5 hours per month on voluntary work, while the proportion of individual volunteers spending this amount of time is lower, at 11%.

The motivations of volunteers are wider than purely ecological. Volunteers have a broad range of motives, with some clear differences between the three groups of volunteers. Greenspace volunteers spend a lot of time outdoors (74%), enjoy the work they do (72%), are keen to do things for the neighbourhood (71%), feel close to nature (70%) and want to help conserve nature (69%). Other popular motivations are staying healthy (67%) and making good use of their time (67%).

Turning to the non-volunteers, we see that just over half (51%) are not interested in volunteering in the future, mainly due to a lack of time, health reasons or because they are simply not interested. But there is also a large group of potential volunteers that are (4%) or might be (36%) interested, or don't know (9%). What can help these potential volunteers to become active are the flexibility to take part when it suits them (56%), volunteering somewhere close to home (54%), getting information on what they could do (45%) and contact with other people to work with (36%). Many people who are individually active also attach importance to flexibility: the most important reason they give for not participating in a group is that they want to do voluntary work when it suits them (48%) and that they do not want to be tied down (26%).

Different types of volunteering

Our study shows that there are clear differences between individual volunteers, organisation volunteers and initiative volunteers. *Individual volunteers* are people who do voluntary work for nature and greenspace on their own. They are by far the largest group of volunteers, but they are less active than the other two groups in terms of time spent volunteering. They do on average 1.6 activities, significantly less than the initiative and organisation volunteers. This group are mostly involved in clearing up litter, although 52% of individual volunteers also do other activities, such as participating in wildlife surveys. Social aspects are a less important part of what motivates this group than for the other volunteers. Individual volunteers mostly come up with the idea of taking up volunteering themselves (43%).

Initiative volunteers are people who do voluntary work for nature and greenspace with others. They do these activities in a group without any professional assistance, such as a community initiative, citizens' initiative or political initiative/action group. They are often active in their own neighbourhood, especially in urban green

spaces, parks and gardens (55%). They often become involved through their social network (39%), community centre or village hall (17%) or the local authority (16%). Clearing up litter is a popular activity (72%) and this group is the most active in creating and maintaining public greenspace (38%) and taking part in decision-making on nature and greenspace (28%). Initiative volunteers often do different types of activities (2.4 on average) and spend more time on them than individual volunteers. About 59% of initiatives have up to 20 volunteers and the most common contacts in their network are the local authority (76%) and local societies (53%). Many of the initiatives involve relatively small sums of money, although the volunteers often have little idea how much. These volunteers say their initiative has both ecological and social impacts, with improving social contact between people and greening the city or village standing out in comparison with the impacts mentioned by organisation volunteers.

Organisation volunteers are also people who do voluntary work for nature and greenspace with others. They do these activities through or together with organisations that work with professionals. These are often nature conservation organisations, but may also be organisations outside the field of nature conservation. These volunteers are mostly men (64%) and are mainly active in the larger nature conservation organisations. Nevertheless, 35% of organisation volunteers are also active for professional organisations not on our list, most of them from outside the nature conservation world but which are also involved to some extent with greenspace. Organisation volunteers have on average been active in greenspace volunteering for the longest, spend most time on it and also take part in the greatest number of activities (2.7 on average). The organisations they are active for have a large network with many partners and the work they do has a range of positive impacts, both ecological and in the social sphere.

Impacts and significance of volunteering

The volunteers working for initiatives and organisations estimated the impacts these initiatives and organisations make by scoring them on a scale from 1 for 'none at all' to 5 for 'considerable'. These scores were given for 'planet' (ecological impacts), 'people' (social impacts) and 'profit' (economic impacts). In the eyes of the volunteers, the initiatives and organisations have many positive impacts in both the social and ecological spheres. Economic impacts (including employment and the business climate) were generally given low scores.

Overall, organisation volunteers tend to give higher scores for the impacts their organisation makes than initiative volunteers give for their initiative. For ecological impacts, greening the city or village and improving the environment for plants and animals were generally given a high score. The contribution made by greenspace volunteering to improving social contacts between people stands out as a social impact, but recreation and relaxation and encouraging sustainable and nature-friendly behaviour were also given high scores. The ecological impact of initiatives that the volunteers rated highest was greening the living environment.

Positioning in relation to previous research

Like previous research, this study shows that there are a large number of greenspace volunteers in the Netherlands, with the proviso that our definition of volunteering is quite broad. Comparisons with other data sources show that estimates of the numbers of volunteers doing specific activities are fairly similar, but the numbers of organisation volunteers estimated in this study are sometimes significantly higher than those reported by the organisations themselves. In terms of demographics, our study reflects previous findings indicating a considerable overrepresentation of higher educated people. At the same time, our findings disqualify observations that more men are volunteers than women, and the survey also sheds new light on the reported ageing of the volunteer population. While these two trends seem to be borne out for organisation volunteers, they do not hold true for greenspace volunteers in general.

Existing data often relate mainly to organisation volunteers, so this present study provides valuable additional information by bringing the larger groups of individual and initiative volunteers into the picture. Previously there was little information on the numbers and engagement of those groups. The numbers of organisation volunteers we found in this study are more or less in line with data from Statistics Netherlands. However, our research also shows that about 89% of volunteers are not associated with professional organisations, which means that the actual numbers of volunteers are much higher than just those volunteering for organisations.

Our findings on the motivations of volunteers are reasonably consistent with the findings of previous studies, but this survey offers an interesting refinement by revealing a number of clear differences between the three groups of volunteers. In addition, this study shows a clear connection between the physical proximity of greenspace and opportunities to become active in nature conservation volunteering – something that has never been studied before in a comparable way. Moreover, the insight into the role of the networks of initiatives and organisations, as well as the partnerships they enter into, has never before been described on such a large scale via the volunteers. This last point also applies to the impacts, information on which has so far been based on specific cases or quick scans, and for which we can now provide a more comprehensive picture.

The significance of greenspace volunteering

Volunteering makes a considerable contribution to greenspace and nature conservation management through the tens of millions of hours worked by volunteers each year. Greenspace volunteers complement professional work and also diversify the management of green spaces. Their efforts help towards meeting policy objectives for nature and the environment as well as the goals of nature conservation organisations and the values of importance to the public. By clearing up litter volunteers contribute to a cleaner nature, and they play an essential role in obtaining information about species distribution. Volunteering is also important for social goals. Greenspace volunteering not only improves conservation management, but can also bring about important social benefits and contribute towards policy objectives in this field. It is important, though, to realise that much of this voluntary work is in green spaces in people's own neighbourhoods and not always for rare habitats or species.

The goals of volunteers and policymakers are not always the same and citizens' activities cannot replace the part played by government authorities and nature conservation organisations. But in many cases support from government and nature conservation organisations can strengthen the contributions made by volunteers and thus also contribute towards both social and ecological objectives. All three forms of volunteering we identified (individual, via initiatives and via organisations) have their own strengths and limitations, but all three have value for nature and society.

Towards monitoring greenspace volunteers

The inadequate representativeness of existing data on greenspace volunteering and green citizens' initiatives in the Netherlands was an important reason for doing this study. The resulting dataset is a major step forward. This study shows that it is feasible to identify greenspace volunteers using selection questions and to fill in the knowledge gaps on these groups that were identified in previous studies. It brings out the diversity of public engagement with nature and the importance of volunteering for nature and greenspace, providing a basis for expanding the current indicators for public engagement.

To be able to monitor greenspace volunteering in the medium to long term it will be necessary to repeat this study at certain intervals. The current method has proved to be suitable, and continuity can be ensured by the systematic and repeated application of the same method with a sufficiently large and representative sample. Some questions can be altered or added to accommodate future information requirements. Ideally, this study should be repeated every five years to identify and understand changes and trends in greenspace volunteering.

This is not the first study of volunteering for nature and greenspace and it will not be the last. Our analysis shows that many of the quantitative results can be positioned in the context of other studies and datasets. Our study therefore contributes to building a broader empirical basis to underpin conclusions about greenspace volunteering, but the other studies and datasets (such as information from nature conservation organisations) can also be useful for verifying and discussing our findings.

1 Inleiding

1.1 Achtergrond en aanleiding

Er is bij diverse partijen behoefte aan inzicht in de betrokkenheid van burgers bij natuurbescherming en het onderhoud van groen (Mattijssen et al., 2020). Informatie over deze burgerbetrokkenheid biedt inzicht over de bijdrage van burgers aan het halen van natuurdoelen en om de prioriteiten van burgers zelf te begrijpen. De huidige indicatoren rondom burgerbetrokkenheid bij natuur geven inzicht in de mening van burgers en in de activiteiten die zij ondernemen (CLO, 2022). Er is echter nog weinig inzicht in burgerinitiatieven die mensen opstarten, de wijze van organisatie van burgerbetrokkenheid en in de ecologische en sociale effecten van de natuurgerelateerde activiteiten van burgers. Het doel van deze rapportage is het inzicht in deze aspecten te vergroten. Daarmee beogen we tevens om bij te dragen aan een verbreding van het huidige palet aan indicatoren op het Compendium voor de Leefomgeving (CLO) dat wordt ingezet om de burgerbetrokkenheid bij natuur langjarig te monitoren voor nationale en internationale rapportages en beleidsevaluaties.

1.1.1 Beleidsdoelen rondom burgerbetrokkenheid bij natuur

Vanuit het beleid is er de laatste jaren veel aandacht voor de rol van burgers in natuurbescherming en de betrokkenheid van burgers bij deze natuur. Nationale en internationale beleidsdoelen op het gebied van burgerbetrokkenheid beogen om natuur en natuurbelangen te verinnerlijken, waarderen en verankeren in besluiten en handelen van bedrijven, financiële instellingen, maatschappelijke organisaties, burgers en overheden (CLO, 2022). De EU concludeert dat voor het welslagen van de EU-biodiversiteitsstrategie 2030 *'Bringing nature back into our lives'* een gevoel van verantwoordelijkheid en krachtige gezamenlijke inspanningen nodig is van de EU zelf, haar lidstaten, alle sectoren van de economie en van alle geledingen van de samenleving (European Commission, 2021). Ook de Nederlandse overheid erkent het belang van een natuurinclusieve samenleving waarin burgers en diverse partijen een rol spelen om natuur en biodiversiteit te beschermen en bevorderen (Ministerie van Economische Zaken, 2014; Collectief Natuurinclusief, 2023). Alle Nederlandse provincies hebben doelstellingen rondom vermaatschappelijking en hanteren verschillende beleidsinstrumenten om samen te werken met burgers en hun betrokkenheid bij de natuur te stimuleren (PBL, 2020; Buijs et al., 2022). En op gemeentelijk niveau zien we ook dat overheden vaak samenwerking met burgers zoeken als het om natuur gaat en een belangrijke rol kunnen spelen bij het ondersteunen van burgerinitiatieven (Buijs et al., 2019a).

Het stimuleren van burgerbetrokkenheid is voor beleidsmakers zowel een doel op zichzelf als een middel om andere (natuur)ambities te bereiken (Buijs et al., 2017; Bouma et al., 2023; PBL, 2023a). Er ligt een forse opgave om natuurdoelen te behalen en de overheid wil dat samen met provincies, burgers, bedrijven en maatschappelijke organisaties realiseren (Sanders et al., 2018). Eén van de hoofdambities van het Rijk is om de maatschappelijke betrokkenheid bij natuur te versterken. Informatie over burgerbetrokkenheid bij natuur biedt inzichten over de bijdrage van burgers aan het halen van natuurdoelen en om de prioriteiten van burgers zelf te begrijpen (Mattijssen et al., 2020). Omdat de betrokkenheid van burgers bij natuur vaak meervoudig is, zijn meerdere indicatoren nodig voor een compleet inzicht in de betrokkenheid van burgers bij natuur en biodiversiteit.

1.1.2 Vermaatschappelijking en burgerbetrokkenheid

De zorg voor natuur in Nederland ligt in de praktijk ook niet uitsluitend bij overheden en grote natuurorganisaties. Ook burgers, bedrijven, boeren en allerlei lokale organisaties spelen een belangrijke rol (Sanders et al., 2018; PBL, 2023a). De natuurbetrokkenheid van een divers scala aan partijen is zichtbaar in vrijwilligerswerk, sociaal ondernemerschap, burgerinitiatieven, politieke bewegingen, citizen science, agrarisch natuurbeheer, participatie in beleidsprocessen en allerlei samenwerkingsverbanden waarin partijen

zich gezamenlijk voor de natuur inzetten (Bredenoord et al., 2018; 2020; Mattijssen et al. 2015). In deze context wordt vaak gesproken over de vermaatschappelijking van natuur:

‘een beweging waarbij burgers, bedrijven en maatschappelijke organisaties meer initiatief nemen, participeren in en/of mede verantwoordelijk worden gemaakt voor de realisatie van publieke waarden op het gebied van natuur’ (Bredenoord et al., 2018).

Het maatschappelijke speelveld rondom natuur is daarmee veranderd en de verantwoordelijkheid voor natuur wordt steeds meer gedeeld door diverse partijen uit de samenleving (Buijs et al., 2022). Overheden worden door de meeste mensen nog wel als hoofdverantwoordelijke voor natuur gezien, maar burgers vinden hun eigen rol ook belangrijk (De Boer en Langers, 2022). Voor een toekomstbestendige leefomgeving en samenleving zijn betrokken burgers onmisbaar (Bouma et al., 2023). Deze burgers leveren op vele manieren een bijdrage aan allerlei maatschappelijke waarden, ook voor de natuur.

Burgerbetrokkenheid bij natuur

In deze rapportage focussen we specifiek op de rol die burgers spelen in natuurbescherming in Nederland. Burgers kunnen op verschillende wijzen een bijdrage leveren aan natuur en biodiversiteit door bijvoorbeeld bij te dragen aan het vergroenen van buurten, beschermen van soorten, herstellen van landschapselementen, beheer van natuurgebieden of het voeren van politieke acties om de natuur te beschermen (Mattijssen et al., 2018b). Deze burgerbetrokkenheid draagt ook bij aan kennis over natuur, natuurbetrokkenheid van andere burgers en diverse sociale waarden die met natuur samenhangen zoals gezondheid, woongenot en recreatie (Mattijssen, 2022).

Zoals hierboven al besproken is, draagt burgerbetrokkenheid bij natuur mogelijk bij aan de realisatie van beleidsdoelen. Burgers zijn echter niet uitvoerders van beleid: ze tonen individueel en in groepsverband ook hun eigen interesses rondom natuur (Mattijssen et al., 2020), wat kan afwijken van beleidsdoelstellingen (Mattijssen, 2022). Veel burgers ontplooiën activiteiten rondom natuur en milieu die ze zelf belangrijk vinden (PBL, 2023a). Dat kan zijn via vrijwilligerswerk bij natuur- en landschapsorganisaties, maar ook door het ontplooiën van initiatieven die burgers zelf bedenken en opstarten. Burgerbetrokkenheid bij natuur is een divers fenomeen (Mattijssen et al., 2015; PBL, 2023a), dat een breed scala aan indicatoren vraagt (Mattijssen et al., 2020).

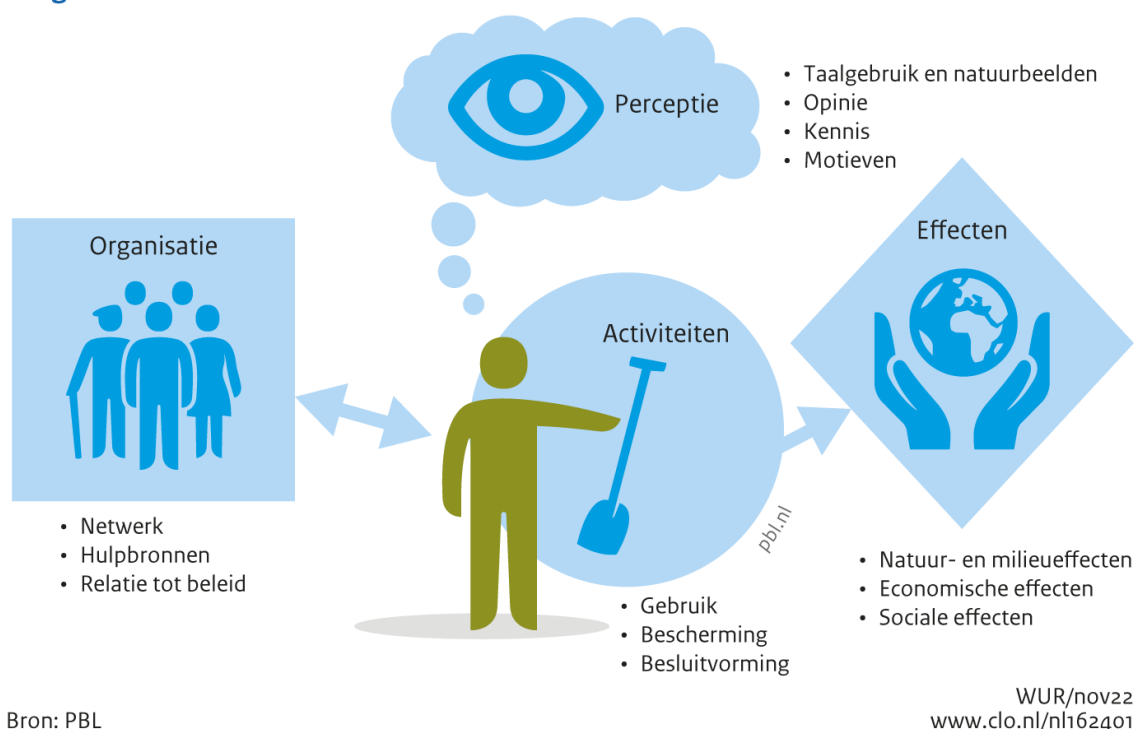
1.1.3 Monitoring van burgerbetrokkenheid bij natuur

Het in kaart brengen van verschillende vormen van burgerbetrokkenheid helpt om beter zicht te krijgen op de diversiteit aan burgerbetrokkenheid en de verschillende effecten daarvan voor natuur en samenleving. Zulke monitoring biedt handelingsperspectief aan overheden die in willen spelen op wat burgers doen, maar ook aan maatschappelijke organisaties en andere partijen die doelstellingen rondom natuur hebben.

Bestaande monitoring

De laatste jaren is door het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) en de Wettelijke Onderzoekstaken Natuur en Milieu (WOT Natuur en Milieu) in diverse onderzoeksprojecten geïnvesteerd in het uitbreiden van de monitoring van burgerbetrokkenheid bij natuur (Vullings et al., 2018; Westerink et al., 2018; Mattijssen et al., 2020; 2022). Zo wordt veel informatie over de opinie van burgers rondom natuur en de activiteiten die mensen rondom natuur ondernemen verzameld via een landsdekkend representatieve survey, de draagvlak-enquête (De Boer en Langers, 2022). Mattijssen et al. (2020) ontwikkelden daarbij een infographic om de verschillende kennislacunes voor dergelijke monitoring te ordenen (figuur 1.1). Ook inventariseerden zij bestaande databronnen die gebruikt kunnen worden om de ontwikkelingen rondom deze burgerbetrokkenheid te monitoren.

Burgerbetrokkenheid

Figuur 1.1 Aspecten betrokkenheid van burgers bij natuur (Mattijssen et al., 2020).

Bovenstaande infographic kan op bepaalde aspecten voldoende worden gevuld met de indicatoren die reeds beschikbaar waren of nieuw ontwikkeld zijn op basis van diverse bronnen van informatie (Mattijssen et al., 2022). Dit spectrum aan indicatoren betreft onder andere lidmaatschappen van natuurorganisaties, burgerbetrokkenheid bij ecologische citizen science, draagvlak voor natuur, interesse van burgers in natuur, recreatiegedrag en natuurbezoek, en betrokkenheid bij natuur-activiteiten van Nederlandse burgers (CLO, 2022). Het vormt ook de basis voor een koepelpagina met verwijzingen naar indicatoren rondom burgerbetrokkenheid op het Compendium voor de Leefomgeving (CLO, 2022).

Uitbreiding van bestaande monitoring voor inzicht in specifieke vormen van burgerbetrokkenheid

Veel van de bestaande indicatoren hebben betrekking op alle Nederlandse burgers. Wat nog ontbreekt zijn representatieve gegevens over groene vrijwilligers in Nederland. Dit betreft zowel mensen die dat via de meer geïnstitutionaliseerde paden doen (zoals vrijwilligersschap bij bijvoorbeeld IVN of Natuurmonumenten) als mensen die actief zijn in lokale, soms informele initiatieven (Mattijssen et al., 2022) of mensen die in hun eentje actief zijn. Diverse kennisleemten die nog resteren als het gaat om de monitoring van burgerbetrokkenheid gaan juist over deze specifieke groepen burgers. Voor het verzamelen van gegevens over bijvoorbeeld burgerinitiatieven is een enquête die aan een representatieve afspiegeling van alle Nederlandse burgers wordt voorgelegd minder geschikt, omdat de meeste burgers die zo'n enquête invullen buiten de doelgroep zullen vallen en dus de vragen over burgerinitiatieven niet kunnen beantwoorden. Om diepgaand inzicht in dergelijke vormen van burgerbetrokkenheid te krijgen is een andere methodiek nodig dan een enquête waar iedereen (grotendeels) dezelfde vragen krijgt (zoals De Boer en Langers, 2022); een inventarisatie in een aantal gemeenten (zoals Vullings et al., 2018); een enquête of inventarisatie bij (vrijwilligers van) specifieke maatschappelijke organisaties (zoals Ganzevoort en Van den Born, 2018; Ganzevoort en Mattijssen, 2023); of een niet-representatieve quick-scan (zoals Mattijssen et al., 2015). Om deze kennisleemten op te vullen is een enquête uitgevoerd.

Afbakening

Onder burgerbetrokkenheid bij natuur verstaan wij de betrokkenheid die mensen bij natuur hebben vanuit een niet-professionele (dus onbetaalde) rol, privé of in georganiseerd verband (Mattijssen et al., 2022). Daarbij hanteren we een brede definitie van het begrip natuur, wat aansluit bij de wijze waarop vele burgers in Nederland naar de natuur kijken (Buijs, 2009). Ook straatgroen, groene elementen buiten beschermde

gebieden, landschapselementen en groen in de tuin worden door ons onder natuur verstaan. Om recht te doen aan deze brede perceptie van natuur spreken we daarom in deze rapportage over 'natuur en groen'. Daarbij richt ons onderzoek zich specifiek op vrijwillige activiteiten die burgers buiten de eigen tuin verrichten.

1.2 Inzet van een representatieve enquête

Onze enquête betreft een steekproef van de Nederlandse volwassen bevolking waarmee wordt geprobeerd om iets over een bepaalde (deel)populatie of doelgroep te zeggen (Swanborn, 2015): de groene vrijwilligers. Dergelijk doelgroeponderzoek via enquêtes om meer te weten te komen over mensen die aan bepaalde voorwaarden voldoen, kan in principe zowel kwantitatief worden uitgevoerd via een vragenlijst (Pelsmacker en Van Kenhove, 2006) als ook meer kwalitatief/deliberatief via methodieken als ronde tafels (een dialoog met deelnemers) of focusgroepen (een interview waaraan meerdere respondenten tegelijk deelnemen) (Toponderzoek, 2021).

Een verkenning

De uitdaging om te komen tot een methodiek die kan worden toegepast om representatieve uitspraken te doen over de natuurbetrokkenheid van burgers die zich als vrijwilliger met natuur bezig houden, vormde het uitgangspunt voor een verkennende studie (Mattijssen et al., 2022). Er is in Nederland geen overzicht van de aantallen groene vrijwilligers of burgerinitiatieven en daarom ook geen gemakkelijke wijze om een representatieve afspiegeling van deze groepen te bereiken. De aanknopingspunten om dit via bestaande datasets en meetinstrumenten te doen zijn beperkt (Mattijssen et al., 2020; 2022).

Daarom is er in de verkennende studie van Mattijssen et al. (2022) nagedacht over mogelijkheden om via een representatieve steekproef uit een bestaand representatief panel¹ van een onderzoeksbureau en een enquête met selectievragen groepen burgers te identificeren die zich vrijwillig inzetten voor de natuur. In het verkennende onderzoek was het de bedoeling om via een methodiek met selectievragen te zorgen dat alleen de respondenten die binnen de doelgroep vallen over zouden blijven en verder worden bevraagd. Vanwege onze focus op monitoring en de ambitie om representatieve uitspraken te doen over groene vrijwilligers richtte deze voorverkenning zich uitsluitend op kwantitatieve methodieken; zie Mattijssen et al. (2022) voor een gedetailleerde beschrijving van de verkennende studie en de geleerde lessen.

Lessen uit een pilotmeting

In de bovenstaande verkennende studie is ook een pilotmeting uitgevoerd om de benadering te testen. Deze pilot had als doel om na te gaan in hoeverre doelgroepen succesvol kunnen worden onderscheiden uit een bestaand representatief panel, zodat het mogelijk wordt om iets te zeggen over een deelpopulatie (bijvoorbeeld: deelnemers aan groene burgerinitiatieven) van het oorspronkelijke panel. Ook kon zo worden gekeken of er een onderzoekspopulatie kon worden verkregen van voldoende omvang voor het doen van betrouwbare uitspraken, en of het panel na afloop van de selectievragen inderdaad wel de juiste respondenten bevatte.

Deze pilot-meting bleek voldoende aanknopingspunten te bieden voor een vervolg. Met selectievragen bleek het mogelijk om te kunnen bepalen welke respondenten binnen de onderzoeksdoelgroep vielen. De hoeveelheid respondenten die haalbaar zou kunnen zijn bij een grotere uitvraag van respondenten was bovendien (ruim) voldoende om dan met een acceptabel betrouwbaarheidsinterval uitspraken te kunnen doen. Ook bleek het in de pilotmeting mogelijk om door middel van routing specifieke vragen te stellen aan specifieke doelgroepen en bijvoorbeeld onderscheid te maken tussen mensen die vrijwilliger bij een organisatie zijn en degenen die bij een burgerinitiatief actief zijn (zie Mattijssen et al., 2022 voor meer details).

¹ Er zijn in Nederland diverse onderzoeksbureaus die beschikken over eigen panels die voor onderzoeksdoeleinden kunnen worden uitgezet. Meestal zijn dit panels die representatief zijn voor de gehele Nederlandse bevolking, al dan niet volgens de Gouden Standaard die onder andere door het CBS wordt gehanteerd en wat inhoudt dat zij representatief zijn op een aantal factoren, zoals opleidingsniveau, leeftijd, geslacht en provincie (Expertise Center voor Marketing-insights, 2020).

Het vertalen van de pilot-ervaringen naar een daadwerkelijk onderzoek

Vanwege het vrij beperkte aantal respondenten van de pilotstudie en het verkennende karakter van de methodologie (met o.a. diverse open vragen om de selectievragen te kunnen valideren) zijn de resultaten van de pilot niet gepubliceerd als een daadwerkelijke 'meting'. Het doel van de pilot was vooral om de benadering te testen en op deze bij een succesvol experiment te kunnen opschalen om zo daadwerkelijke invulling te kunnen geven aan diverse kennislacunes rondom groen vrijwilligerschap.

Op grond van het positieve resultaat van de pilotstudie (Mattijssen et al., 2022) en de bestaande kennisleemten voor monitoring van verschillende aspecten van burgerbetrokkenheid (Mattijssen et al., 2020) is geconcludeerd dat het haalbaar is om een dergelijke enquête daadwerkelijk op te schalen en uit te voeren. Dit zal waardevolle informatie op kunnen leveren voor diverse vormen van groen vrijwilligerschap wanneer er sprake is van een voldoende grote respons, met een paar aanpassingen aan de vraagstelling om de geleerde lessen van de pilotmeting te kunnen meenemen. Deze enquête kan dan op termijn worden herhaald om zo ontwikkelingen en trends te kunnen monitoren in groen vrijwilligerschap.

1.2.1 Doelgroepen

Voortbouwend op onze pilotstudie (Mattijssen et al., 2022) onderscheiden wij als doelgroep van dit onderzoek (en dus van onze enquête) mensen die:

- actief zijn in natuur en groen;
- deze activiteiten vrijwillig (onbetaald) verrichten;
- deze activiteiten verrichten ten behoeve van natuurbescherming;
- dit doen als individuele vrijwilliger, als vrijwilliger bij een groene organisatie, dan wel als deelnemer aan een burgerinitiatief.

Onze studie focust zich primair op de organisatie-vrijwilligers en initiatief-vrijwilligers, maar ook de individuele vrijwilligers zijn een belangrijke doelgroep. Daarnaast is ook aan mensen die momenteel niet actief zijn voor natuur en groen een aantal vragen gesteld om onder andere te kijken waarom zij niet actief zijn, en wat hen zou kunnen helpen om wel actief te worden. De focus op individuele vrijwilligers is nieuw ten opzichte van de pilot-enquête.

Vier groepen respondenten

In totaal onderscheiden we vier groepen respondenten, die ieder eigen vragen voorgelegd kregen:

1. mensen die individueel actief zijn voor natuur en groen en geen organisatie- of groepsvrijwilliger zijn;
2. mensen die vrijwilliger zijn voor natuur en groen bij een organisatie met betaalde krachten;
3. mensen die actief zijn voor natuur en groen bij een niet-professioneel buurtinitiatief, politiek initiatief of burgerinitiatief;
4. mensen die niet actief zijn als vrijwilliger op het gebied van natuur en groen.

Individuele vrijwilligers: mensen die vrijwillig (dus onbetaald) activiteiten ten behoeve van natuur en groen verrichten en dit in hun eentje doen.

Organisatie-vrijwilligers: mensen die vrijwillig (dus onbetaald) activiteiten ten behoeve van natuur en groen verrichten en dit samen met andere burgers doen. Zij verrichten deze activiteiten via of samen met organisaties die met professionele krachten werken. Dit zijn vaak natuurorganisaties, maar kunnen ook organisaties van buiten de natuurwereld zijn – voorbeelden kunnen landbouworganisaties of sportclubs zijn.

Initiatief-vrijwilligers: mensen die vrijwillig (dus onbetaald) activiteiten ten behoeve van natuur en groen verrichten en dit samen met andere burgers doen. Zij verrichten deze activiteiten bij een samenwerkingsverband zonder professionele krachten. Dit kan bijvoorbeeld een buurtinitiatief, burgerinitiatief of politiek initiatief/actiegroep zijn.

Niet-vrijwilligers: mensen die geen vrijwillige (onbetaalde) activiteiten ten behoeve van natuur en groen verrichten.

Voor meer informatie over de procedure van indeling in doelgroepen en de vragen die deze verschillende doelgroepen krijgen voorgelegd verwijzen wij naar hoofdstuk 2.

1.3 Doelstelling en onderzoeksvragen

Doelstelling

Het doel van dit onderzoek is om bij te dragen aan inzicht in de vrijwillige inzet van burgers voor natuur en groen. Voortbouwend op de door ons geïnventariseerde kennisleemten (zie figuur 1.1) betreft dit niet alleen wat burgers doen en hoe vaak ze dat doen, maar ook waarom ze dat doen, hoe deze activiteiten zijn georganiseerd en tot welke (door hen ingeschatte) effecten dit leidt. Op deze wijze kan worden bijgedragen aan representatief inzicht over groen vrijwilligerswerk, wat op de lange termijn een startpunt kan zijn voor monitoring.

Onderzoeksvragen

De onderzoeksvragen waren:

1. Hoeveel burgers zijn individueel of in groepsverband naar schatting betrokken bij verschillende activiteiten voor natuur en groen?
2. Wat zijn de kenmerken van de betrokkenheid van burgers die individueel of in groepsverband actief zijn voor de natuur?
3. Wat zijn de verschillen in betrokkenheid tussen individuele vrijwilligers, initiatief-vrijwilligers en organisatie-vrijwilligers?
4. Wat zijn de door burgers waargenomen kenmerken van de organisaties en initiatieven waar men actief is?
5. Wat zijn de kenmerken van burgers die niet betrokken zijn? Waarom zijn zij niet actief, en wat hen zou kunnen helpen om wel actief te worden?
6. Wat zijn de door burgers ingeschatte ecologische, sociale en economische effecten van hun organisatie of initiatief?
7. Wat is de relatie tussen de ruimtelijke groene omgeving en de activiteiten die burgers ontplooien?
8. Welke methodische aanknopingspunten biedt dit onderzoek voor de langetermijn monitoring van vrijwilligerswerk in natuur en groen?

1.4 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 worden de methode en onderzoeksopzet van deze studie besproken. Dit betreft zowel een verdere specificatie van onze onderzoekspopulatie als een toelichting op de vragenlijst en de wijze van analyseren na verzameling van de onderzoeksgegevens. Hoofdstuk 3 gaat in op de verschillende groepen vrijwilligers en de antwoorden die zij op de vragen hebben gegeven. In hoofdstuk 4 zoomen we verder in op de verschillen tussen vrijwilligers die alleen afval opruimen en diegenen die (ook) andere activiteiten ondernemen. In hoofdstuk vijf kijken we specifiek naar de woonomgeving van respondenten, en de relatie tussen deze omgeving en het wel of niet vrijwilliger zijn. Hoofdstuk 6 kijkt naar niet-vrijwilligers en de antwoorden die zij op een aantal vragen hebben gegeven. In hoofdstuk 7 staan de initiatieven en organisaties waarbinnen mensen vrijwillig actief zijn centraal. Dit rapport sluit af met een conclusie waarin de onderzoeksvragen worden beantwoord in hoofdstuk 8 en een bredere discussie van onze bevindingen en methoden in hoofdstuk 9.

2 Methode en onderzoeksopzet

2.1 Dataverzameling

2.1.1 Onlinevragenlijst

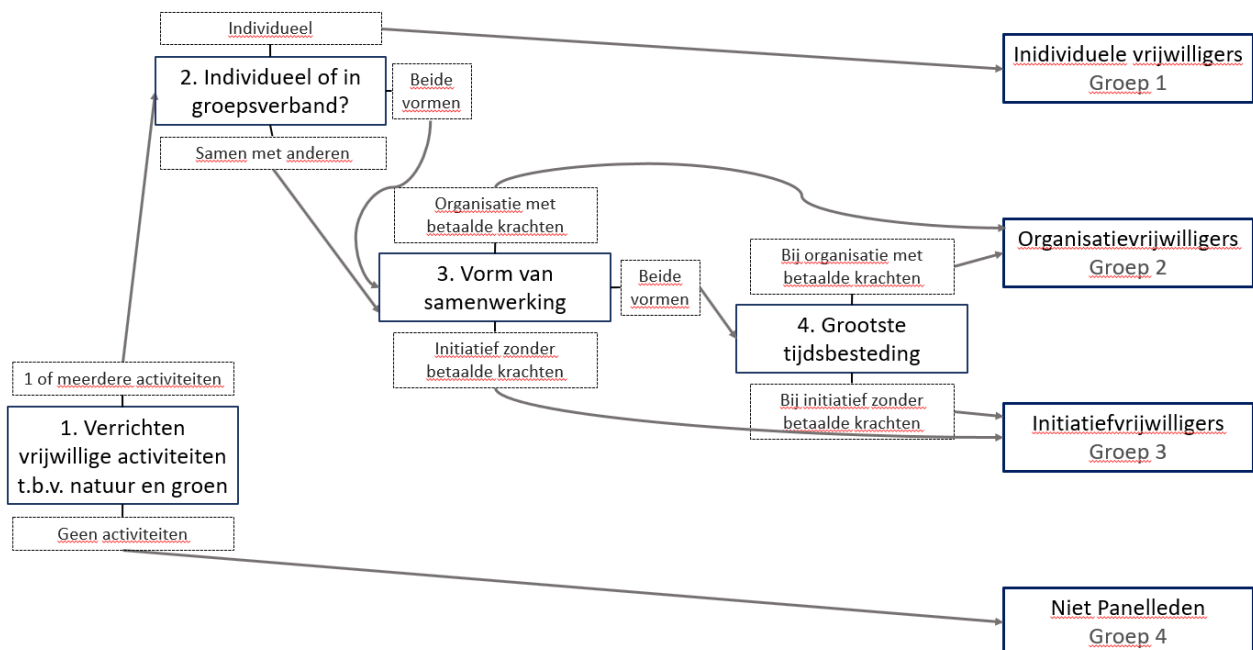
De data in dit onderzoek zijn verzameld via een onlinevragenlijst onder een representatieve groep van de Nederlandse volwassen bevolking. De doelgroep bestond uit inwoners van Nederland van 18 jaar of ouder. Voor het bepalen van de onderzoeksgroep is een steekproef geselecteerd uit de ISO-gecertificeerde panels van Flycatcher (Flycatcher Panel, 2024) en diverse partners van dit bureau. De benaderde personen vormen een representatieve afspiegeling van inwoners van Nederland van 18 jaar of ouder betreffende geslacht, leeftijd, opleidingsniveau en de provincie waarin zij woonachtig zijn. Onze oorspronkelijke steekproef is daarmee representatief voor volwassen inwoners van Nederland betreffende deze vier demografische variabelen². Bijlage 1 geeft inzicht in de samenwerking met onderzoeksbureau Flycatcher, de periode van dataverzameling, en wijze waarop de vragenlijst is voorgelegd aan respondenten.

2.1.2 Vragenlijst en routing

De vragenlijst borduurt voort op kennislacunes die zijn geïdentificeerd in eerdere studies (Mattijssen et al., 2020; 2022), ervaringen uit de pilot-enquête (Mattijssen et al., 2022) en uitwisselingen met een aantal partijen (zie paragraaf 2.2).

Routing

De vragenlijst opent met vier selectievragen om de respondenten in vier groepen in te delen (zie figuur 2.1 en bijlage 2 voor de exacte vraagstelling).

Figuur 2.1 Procedure met selectievragen en bijbehorende routing. Bij elke box (1, 2, 3 of 4) moet er een keuze worden gemaakt, waardoor een respondent uiteindelijk in één van de vier groepen wordt ingedeeld.

² In de dataset van het CBS wordt met Nederlanders vanaf 15 jaar gerekend (CBS, 2023).

De eerste selectievraag brengt in kaart of mensen wel of niet vrijwillig actief zijn ten behoeve van natuur en groen en maakt het onderscheid tussen vrijwilligers en niet-vrijwilligers. De tweede vraag brengt voor alle vrijwilligers in kaart of ze dit individueel doen, in groepsverband, of beide. Aan de vrijwilligers die in groepsverband actief zijn is vervolgens een derde selectievraag gesteld om te weten te komen of ze dit bij een organisatie met betaalde krachten doen, of een niet-professioneel buurtinitiatief, politiek initiatief of burgerinitiatief. Vrijwilligers die in meerdere groepen vallen zijn met behulp van een vierde selectievraag ingedeeld op basis van tijdsbesteding. De procedure met de selectievragen is, evenals de exacte vragenlijst, opgenomen in bijlage 2.

Aparte vragenlijsten

Voor elk van deze groepen is vervolgens een aparte vragenlijst opgesteld, waarbij een deel van de vragen tussen de drie vrijwilligersgroepen overlapt en een deel uniek is. Individuele vrijwilligers kregen 10 of 11 vragen voorgelegd, organisatie-vrijwilligers 17, 18 of 19 vragen en initiatief-vrijwilligers hebben 19, 20, of 21 vragen beantwoord. Niet-vrijwilligers kregen een beperkt aantal unieke vragen voorgelegd (3, 4 of 6). Voor meer toelichting op de vragenlijst en de routing, zie paragraaf 2.2 en bijlage 2.

2.1.3 Respons, representativiteit en weging

In totaal hebben 10.779 respondenten de vragenlijst geheel en correct ingevuld, een respons van 22,5%. Tabel 2.1. laat een overzicht van de respons zien. Van de 7189 respondenten uit groep 4 hebben er 2535 de vragenlijst ingevuld, de overige respondenten uit deze groep zijn om kostenoverwegingen naar het einde van de vragenlijst geleid (zie bijlage 1 voor meer informatie hierover).

Tabel 2.1 *Responsoverzicht enquête.*

Aantal aangeschreven respondenten	47.883	
Totale respons	11.170	
Verwijderd wegens slechte responskwaliteit*	22	
Vragenlijst onvolledig ingevuld / drop-out*	369	
Gecorrigeerde respons	10.779	
Groep 1 individuele vrijwilligers	2.412	22,4%
Groep 2 organisatie-vrijwilligers	333	3,1%
Groep 3 initiatief-vrijwilligers	845	7,8%
Groep 4 niet-vrijwilligers	7.189	66,7%
Respons % (=respons boven op max. groep 3 / netto verstuurd)	22,5%	

* De gegevens van deze respondenten zijn niet meegenomen in de respons en de resultaten, zie bijlage 1.

Representativiteit

De representativiteit van de respons is bepaald volgens de Gouden Standaard (zie bijlage 1). De mensen die de vragenlijst hebben ingevuld zijn representatief voor inwoners van Nederland van 18 jaar of ouder wat betreft geslacht en regio. Mensen jonger dan 35 jaar en/of met een lager opleidingsniveau zijn ondervertegenwoordigd, terwijl mensen met een hoger opleidingsniveau oververtegenwoordigd zijn. Voor precieze details over de respons in verhouding tot de Nederlandse bevolking, zie bijlage 1.

Weging door post-stratificatie

Om te corrigeren voor de vertekende representativiteit is bij de vragen die door alle respondenten zijn ingevuld post-stratificatie toegepast (zie bijlage 3). Dit is een bekende en veelgebruikte weegtechniek wanneer er sprake is van een vertekende respons (Bethlehem, 2008). Tabel 2.2 laat zien dat de toepassing van weegfactoren een kleine invloed heeft op de verdeling van vrijwilligers over de groepen.

Tabel 2.2 Responsoverzicht en omvang groepen na toepassing weegfactoren.

	% voor weging	% na weging
Groep 1 individuele vrijwilligers	22,4%	21,7%
Groep 2 organisatie-vrijwilligers	3,1%	3,7%
Groep 3 initiatief-vrijwilligers	7,8%	8,3%
Groep 4 niet-vrijwilligers	66,7%	66,4%

Tabel 2.3 laat de geschatte omvang van de groepen zien als we de respons extrapoleren naar de gehele Nederlandse bevolking. Hoewel er enige factoren zijn die het maken van een hele exacte schatting lastig maken (zie paragraaf 9.1 en 9.4), geeft dit een globale indicatie van de aantallen vrijwilligers.

Tabel 2.3 Geschatte omvang van de groepen (aantallen volwassen Nederlanders) na weging.

	Geschatte aantallen
Aantal volwassen Nederlanders	14.700.000
Groep 1 individuele vrijwilligers	3.200.000
Groep 2 organisatie-vrijwilligers	550.000
Groep 3 initiatief-vrijwilligers	1.200.000
Groep 4 niet-vrijwilligers	9.750.000

2.2 Vragenlijst

De vragenlijst (zie bijlage 2) heeft als doel om informatie op te halen over de aard van vrijwillige activiteiten die burgers verrichten voor natuur en groen. Voortbouwend op de door ons geïnventariseerde kennisleemten (zie figuur 1.1) betreft dit niet alleen wat burgers doen en hoe vaak ze dat doen, maar ook waarom ze dat doen, hoe deze activiteiten zijn georganiseerd en tot welke (door hen ingeschatte) effecten dit leidt.

2.2.1 Totstandkoming

Voor het opstellen van de vragenlijst zijn de ervaringen van de pilotstudie uit 2021 als uitgangspunt genomen (Mattijssen et al., 2022). Daarbij zijn de kennisbehoeften vanuit beleid en samenleving, die we eerder inventariseerden (Mattijssen et al., 2020) het startpunt geweest voor het samenstellen van een eerste vragenlijst. De uiteindelijke vragenlijst in de pilotstudie (die was opgesteld door WUR-onderzoekers in samenwerking met PBL en WOT Natuur en Milieu) bevatte diverse kwalitatieve vragen om antwoorden te valideren en te checken of de procedure van selectievragen niet tot te veel 'false positives' en 'false negatives' zou leiden binnen de respons. Ook waren hier diverse 'anders namelijk' antwoordcategorieën. Door het analyseren van deze open vragen en 'overige' antwoordcategorieën konden we de vragen en bijbehorende antwoordcategorieën aanscherpen en een eerste concept-vragenlijst voor deze enquête maken. Ook konden we zien welke antwoordcategorieën vrijwel niet werden aangevinkt.

In mei 2023 is een workshop gehouden met deskundigen, waarbij de vragenlijst van de pilotstudie uit 2021 tegen het licht is gehouden. Op grond van de input van deze deskundigen is een nieuwe vragenlijst opgesteld (waarbij ook de individuele vrijwilligers en niet-vrijwilligers aan onze routing zijn toegevoegd). Deze nieuwe versie is via e-mail teruggelegd aan de deelnemers van de workshop en met een aantal van hen er zijn nog 1-op-1 discussies geweest om bepaalde dilemma's of vragen meer in detail te bespreken. De punten voor verbetering die deze ronde opleverde, zijn vervolgens verwerkt tot een nieuwe gereviseerde versie die in een laatste ronde nog eenmaal is teruggelegd bij de betrokkenen. Hierna is de vragenlijst voorgelegd aan Flycatcher, waarna nog enkele (kleine) aanpassingen in de vraagstelling, routing, volgorde en het type vraag zijn doorgevoerd om de vragenlijst aan respondenten te kunnen voorleggen.

2.2.2 Vragen voor verschillende groepen

De volledige vragenlijst is opgenomen in bijlage 2. Hieronder bespreken we kort de vragen die aan de verschillende groepen zijn voorgelegd.

Groep 1: individuele vrijwilligers

Deze respondenten hebben positief geantwoord bij minimaal een antwoordoptie over het uitvoeren van activiteiten voor natuur en groen (selectievraag S1); én hebben bij selectievraag S2 aangegeven dat ze dit in hun eentje doen. Vervolgens heeft deze groep de volgende vragen beantwoord:

- De opstartvragen (vraag O1): soort woonomgeving, tuinbezit, hoeveelheid groen in de straat, hoeveelheid groen in de buurt, bezoek aan bossen en natuurgebieden, bezoek aan parken en stadgroen en bezoek aan het platteland.
- Betrokkenheid bij vrijwilligersactiviteiten voor natuur en groen (vraag P1-P6): hoe vaak, hoeveel uur, hoe lang, hoe betrokken geraakt, waarom, en zijn er anderen actief geworden door de respondent.
- Indien bij selectievraag S1 aangegeven dat men politieke actie voert, vraag P7: wat motiveert u om deze actie(s) te voeren?
- Waarom ze alleen actief zijn en niet samen met anderen (vraag P8)

Groep 2: vrijwilligers bij een organisatie

Deze respondenten hebben positief geantwoord bij minimaal een antwoordoptie over het uitvoeren van activiteiten voor natuur en groen (selectievraag S1); hebben bij selectievraag S2 geantwoord dat ze dit samen met anderen en/of als vrijwilliger bij een organisatie doen; én bij vraag S3 (en eventueel S4) hebben aangegeven dat ze dit (voornamelijk) doen bij/voor een organisatie met betaalde krachten die met vrijwilligers samenwerken³. Vervolgens heeft deze groep de volgende vragen beantwoord:

- De opstartvragen (vraag O1): soort woonomgeving, tuinbezit, hoeveelheid groen in de straat, hoeveelheid groen in de buurt, bezoek aan bossen en natuurgebieden, bezoek aan parken en stadgroen en bezoek aan het platteland.
- Betrokkenheid bij vrijwilligersactiviteiten voor natuur en groen (vraag P1-P6): hoe vaak, hoeveel uur, hoe lang, hoe betrokken geraakt, waarom, en zijn er anderen actief geworden door de respondent.
- Indien bij selectievraag S1 aangegeven dat men politieke actie voert, vraag P7: wat motiveert u om deze actie(s) te voeren?
- Actief voor welke organisatie(s) (P10).
- Aard van de organisatie waar ze actief voor zijn (vraag P11-P15): op welke type natuur gericht (P11), op welke soorten gericht (P12), met welk type organisaties in aanraking (P13), aard van de samenwerking met organisaties (P14) en effecten (P15).

Groep 3: vrijwilligers bij een buurt/burgerinitiatief

Deze respondenten hebben positief geantwoord bij minimaal een antwoordoptie over het uitvoeren van activiteiten voor natuur en groen (selectievraag S1), hebben bij selectievraag S2 geantwoord dat ze dit samen met anderen en/of als vrijwilliger bij een organisatie doen én bij vraag S3 (en eventueel S4) hebben aangegeven dat ze dit (voornamelijk) doen bij/voor een buurtinitiatief, politiek initiatief of burgerinitiatief⁴. Vervolgens heeft deze groep de volgende vragen beantwoord:

- De opstartvragen (vraag O1): soort woonomgeving, tuinbezit, hoeveelheid groen in de straat, hoeveelheid groen in de buurt, bezoek aan bossen en natuurgebieden, bezoek aan parken en stadgroen en bezoek aan het platteland.
- Betrokkenheid bij vrijwilligersactiviteiten voor natuur en groen (vraag P1-P6): hoe vaak, hoeveel uur, hoe lang, hoe betrokken geraakt, waarom, en zijn er anderen actief geworden door de respondent.
- Indien bij selectievraag S1 aangegeven dat men politieke actie voert, vraag P7: wat motiveert u om deze actie(s) te voeren?
- Aard van het initiatief waar ze actief voor zijn (vraag P11-P15): op welke type natuur gericht (P11), op welke soorten gericht (P12), met welk type organisaties in aanraking (P13), aard van de samenwerking met organisaties (P14) en effecten (P15).
- Burgerinitiatieven (vraag P16-P18): soort inkomsten (P16), bedrag per jaar (P17) en hoeveel mensen betrokken (P18).

³ NB als respondenten bij vraag S3 (bij wat soort organisatie of initiatief ben u actief?) hebben aangegeven zowel voor een organisatie als voor een buurtinitiatief, politiek initiatief of burgerinitiatief actief te zijn, bepaalt de activiteit waar ze het meeste tijd aan hebben besteed of ze de vervolgvragen beantwoorden als vrijwilliger bij een organisatie of als vrijwilliger bij een buurtinitiatief.

⁴ NB als respondenten bij vraag P10 (bij wat voor soort organisatie of initiatief ben u actief?) hebben aangegeven zowel voor een organisatie als voor een buurtinitiatief, politiek initiatief of burgerinitiatief actief te zijn, bepaalt de activiteit waar ze het meeste tijd aan hebben besteed of ze de vervolgvragen beantwoorden als vrijwilliger bij een organisatie of als vrijwilliger bij een buurtinitiatief.

Groep 4: mensen die geen vrijwillige activiteiten ondernemen voor natuur en groen

Deze respondenten hebben negatief geantwoord op alle vragen naar het uitvoeren van activiteiten voor natuur en groen (selectievraag S1).

Vervolgens heeft deze groep de volgende vragen beantwoord:

- X1: zou u in de toekomst activiteiten voor natuur en groen willen doen?
 - In geval van antwoord 'ja', 'misschien' en 'weet niet', vraag X2: welke activiteiten zou u wellicht willen doen.
 - In geval van een of meerdere positieve antwoorden op X2, vraag X4: wat zou u kunnen helpen om wel vrijwillige activiteiten te doen?
 - In geval van het antwoord 'nee', vraag X3: wat belemmert u om dit te gaan doen?

2.3 Analyse

De data zijn door Flycatcher opgeleverd in een SPSS-bestand. De analyses zijn uitgevoerd met het statistisch programma SPSS.

2.3.1 Rechte tellingen

Per vraag zijn rechte (=ongewogen) tellingen uitgevoerd per vrijwilligersgroep (individuele vrijwilliger, organisatievrijwilliger, initiatiefvrijwilliger) om in beeld te krijgen hoeveel mensen welk antwoord hebben gegeven. Deze zijn, na eventuele toepassing van de weegfactoren bij vragen S1 en O1, omgezet in de percentages die in dit rapport zichtbaar zijn. Op basis hiervan kan bijvoorbeeld per groep worden aangegeven hoeveel procent bepaalde activiteiten voor natuur en groen verricht of hoeveel procent bepaalde redenen heeft om zich in te zetten. Ook voor de groep niet-vrijwilligers zijn rechte tellingen gedaan.

2.3.2 Verschillen tussen de vrijwilligersgroepen

Om na te gaan of de antwoorden op de vragen significant verschillen tussen de drie vrijwilligersgroepen is bij nominale variabelen de chi-kwadraattoets gebruikt. Verder hebben we een chi-kwadraattoets uitgevoerd om groene vrijwilligers en niet-vrijwilligers met elkaar te kunnen vergelijken; of om een onderscheid te kunnen maken tussen vrijwilligers die uitsluitend afval opruimen en vrijwilligers die meer activiteiten verrichten. Een ANOVA en post-hoc Tukey-toets zijn toegepast om verschillen in leeftijd tussen diverse groepen te toetsen. Voor aggregatie van data over de groepen heen (dus het opstellen van 'totaal'-waarden) is daarbij ook de weegfactor voor de respons van de niet-vrijwilligers toegepast. Dit laatste geldt slechts bij de vragen die aan alle respondenten zijn gesteld (S1, O1).

Een chi-kwadraattoets is een verdelingsvrije toets om na te gaan of twee of meer verdelingen of populaties van elkaar verschillen. De toets gaat na of waargenomen aantallen systematisch afwijken van verwachte of gemiddelde aantallen en berekent daartoe het totaal van de gewogen kwadratische afwijkingen tussen deze aantallen. Een chi-kwadraattoets wordt veel gebruikt om kruistabellen van twee of meer variabelen te analyseren. In dit rapport is de uitkomst van de chi-kwadraattoets weergegeven als: χ^2 (df, N = [...]) = [...], $p < [...]$. Hierbij is χ^2 de chi-kwadraat, df het aantal vrijheidsgraden, N het aantal respondenten dat is meegenomen in de toets en p de waarde om te bepalen of de steekproefuitkomst statistisch significant is.

2.3.3 Significantie

Om te bepalen of de antwoordverdelingen van groepen onderling afwijken, is een betrouwbaarheidsinterval van 95% aangehouden (waarbij een grenswaarde van de p-waarde van 5% hoort, ofwel het verschil tussen groepen is significant bij $p < 0,05$). Wanneer wij verschillen tussen groepen beschrijven zijn deze altijd significant, tenzij anders aangegeven. In bijlage 4 lichten wij toe hoe het betrouwbaarheidsinterval is berekend.

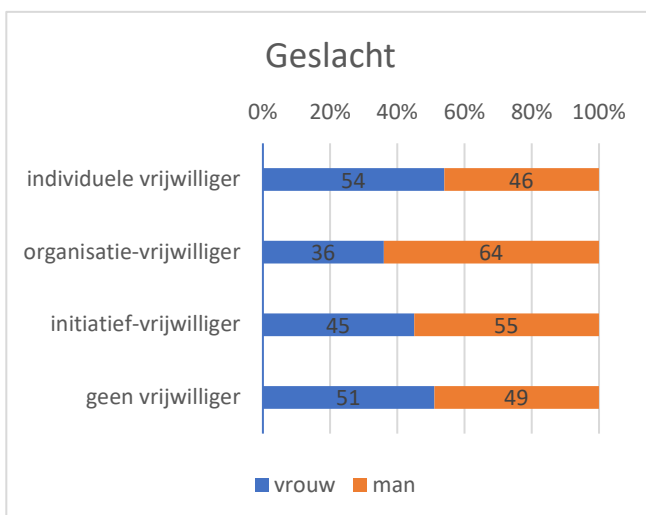
3 Verschillende groepen vrijwilligers

In dit hoofdstuk kijken we naar de belangrijkste significante verschillen tussen de vier groepen in ons onderzoek. Als eerste kijken we naar de persoonlijke kenmerken van alle groepen (paragraaf 3.1). Hierna zoomen we in op de drie groepen vrijwilligers: de activiteiten voor natuur en groen (paragraaf 3.2); kenmerken van persoonlijke betrokkenheid (paragraaf 3.3); en de redenen om activiteiten te doen (paragraaf 3.4).

3.1 Persoonlijke kenmerken

3.1.1 Geslacht

Zoals ook zichtbaar in figuur 3.1, zijn er duidelijke verschillen tussen mannen en vrouwen als we kijken naar de verdeling over de vier groepen respondenten. De organisatie-vrijwilligers zijn in meerderheid man (64%), en dit geldt ook voor de initiatief-vrijwilligers (55%). Individuele vrijwilligers zijn juist vaker vrouwen (54%). Omdat deze laatste groep het grootste aantal vrijwilligers betreft, is er geen significant verschil tussen mannen en vrouwen als we naar de niet-vrijwilligers kijken. Mannen en vrouwen zijn dus ongeveer even vaak actief als vrijwilliger, maar wel verschillend verdeeld over de drie groepen vrijwilligers die we in dit onderzoek onderscheiden.

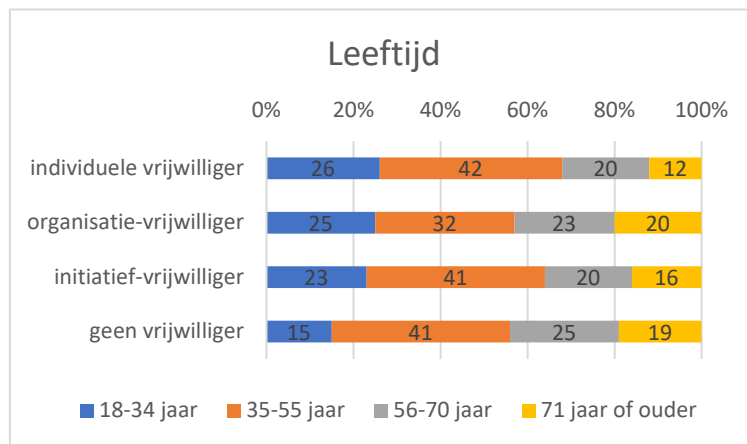
Figuur 3.1 Geslacht van (niet-)vrijwilligers in natuur en groen in %.

3.1.2 Leeftijd

Als we kijken naar de verschillen in leeftijd tussen de diverse groepen (figuur 3.2), zien we ook significante verschillen ($\chi^2 (9, N = 6.125) = 134.600, p < ,001$). De organisatie-vrijwilligers zijn gemiddeld vaker boven de 55 jaar oud: dit is 43%, terwijl het bij de individuele vrijwilligers 32% is en bij de initiatief-vrijwilligers 36%. Het grootste deel van de individuele vrijwilligers en de initiatief-vrijwilligers valt in de leeftijdscategorie 35 tot 55 jaar, respectievelijk 42 en 41%.

De individuele vrijwilliger is met 49 jaar gemiddeld het jongst, terwijl de initiatief-vrijwilliger een gemiddelde leeftijd van 50 jaar heeft. Organisatie-vrijwilligers zijn gemiddeld 52 jaar oud, terwijl de niet-vrijwilligers het oudste zijn: gemiddeld 54 jaar. Een ANOVA-variantie-analyse laat zien dat er een significant verschil is in de gemiddelde leeftijd van de vier groepen (niet-)vrijwilligers ($F (3, 6121) = 41.194, p = .001$). De post-hoc Tukey-toets toont significante verschillen in de gemiddelde leeftijd tussen individuele vrijwilligers en niet-

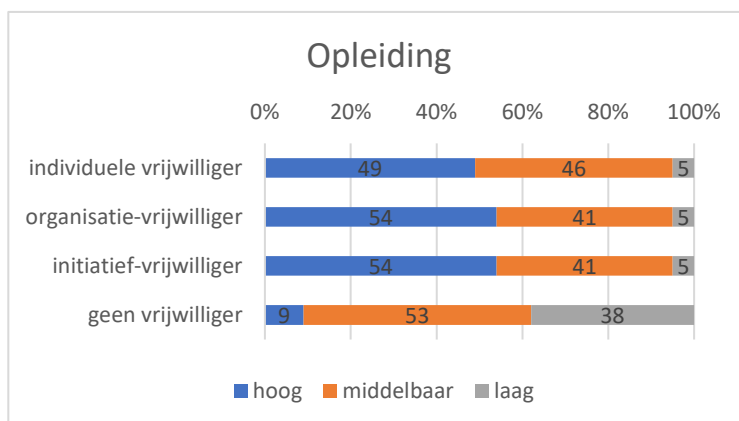
vrijwilligers ($p = .000$), individuele vrijwilligers en organisatie-vrijwilligers ($p = .018$), initiatief-vrijwilligers en niet-vrijwilligers ($p = <.001$).

Figuur 3.2 Leeftijd van (niet-)vrijwilligers in natuur en groen in %.

3.1.3 Opleiding

Kijkend naar de hoogstgenoten opleiding valt een groot verschil op tussen de mensen die geen vrijwilliger zijn en degenen die dat wel zijn. Mensen met een hoog opleidingsniveau zijn oververtegenwoordigd in alle drie de groepen vrijwilligers, terwijl dit geldt voor de mensen met een laag opleidingsniveau bij de mensen die geen vrijwilliger zijn (zie figuur 3.3). Het percentage laagopgeleiden is voor alle groepen vrijwilligers 5% en bij de niet-vrijwilligers 38%; voor de gehele Nederlandse bevolking is dit 26% (CBS, 2023).

Figuur 3.3 Opleiding van (niet-)vrijwilligers in natuur en groen in %.

3.2 Activiteiten voor natuur en groen

3.2.1 Ondernomen activiteiten

Aan de respondenten is gevraagd welke activiteiten zij het afgelopen jaar hebben ondernomen voor natuur en groen. Er zijn in totaal acht activiteiten benoemd en de respondent moest voor iedere van deze activiteiten aangeven of hij die in het afgelopen jaar in eigen tijd (dus onbetaald) heeft gedaan. Tussen de drie groepen vrijwilligers zijn verschillen in zowel het soort als de aantallen activiteiten die zijn gedaan (zie tabel 3.1).

Tabel 3.1 Activiteiten die alle vrijwilligers hebben ondernomen in het afgelopen jaar % (n=3590).

	Individuele vrijwilliger (n = 2412)	Organisatie- vrijwilliger (n = 333)	Initiatief- vrijwilliger (n = 845)	Alle vrijwilligers (n = 3590)
	%	%	%	%
het opruimen van afval in de natuur / in het groen	77	61	72	75
deelnemen aan natuur- of soortentellingen	24	45	30	27
aanleg of onderhoud van openbaar groen in de straat/wijk/dorp/stad (buiten de eigen tuin/woning)	20	29	38	25
aanleg of onderhoud van natuur- of landschapselementen in natuur en groen	13	35	20	17
deelnemen aan besluitvorming rondom natuur en groen	8	25	28	14
bestuurswerk, communicatie of administratie op het gebied van natuur en groen	5	33	20	12
het voeren van politieke acties rondom natuur en groen	7	18	17	10
het geven van rondleidingen/excursies in natuur en groen of het geven van natuuronderwijs	5	26	12	9

* Meerdere antwoorden mogelijk

Het opruimen van afval is voor alle groepen veruit de belangrijkste activiteit. Dit geldt vooral voor de individuele vrijwilliger (77%) en de initiatief-vrijwilliger (72%), maar ook voor de organisatie-vrijwilliger, waar het met 61% nog altijd de meest gescoorde activiteit is. Hoewel de drie groepen dit nummer 1-antwoord delen, zien we daarachter toch wel duidelijke verschillen in de activiteiten die worden ondernomen (tabel 3.1).

De individuele vrijwilliger is bij zeven van de acht genoemde activiteiten minder vaak betrokken dan de andere twee groepen. Vooral deelnemen aan besluitvorming rondom natuur en groen (8%), het voeren van politieke actie (7%), het geven van rondleidingen en excursies (5%) en bestuurswerk en communicatie (5%) zijn activiteiten die vanuit deze groep slechts weinig worden ondernomen. Bij het opruimen van afval (77%) scoort deze groep juist het hoogste.

De initiatief-vrijwilliger is vaker dan de andere groepen betrokken bij aanleg of onderhoud van openbaar groen in de straat/wijk/dorp/stad (38%) en neemt ook vaker deel aan besluitvorming rondom natuur en groen (28%). Bij de andere activiteiten behalve afval opruimen scoort deze groep hoger dan de individuele vrijwilliger, maar onderneemt ze deze activiteit minder vaak dan de organisatie-vrijwilliger.

De organisatie-vrijwilliger is vaker dan de andere groepen betrokken bij natuur- en soortentellingen (45%), aanleg of onderhoud van natuur- en landschapselementen (35%), bestuurswerk (33%) en het geven van excursies (26%). Politieke actie voeren ze ongeveer even vaak als de initiatief-vrijwilligers (18%).

3.2.2 Aantal activiteiten voor natuur en groen

Als we kijken naar het aantal activiteiten dat de respondenten heeft aangekruist (maximaal acht), dan is het de organisatie-vrijwilliger die de grootste diversiteit aan activiteiten onderneemt met gemiddeld 2,7 activiteiten (zie tabel 3.2). 32% van deze groep heeft een activiteit gedaan, 24% twee activiteiten, 14% drie activiteiten en 30% vier activiteiten of meer. Van de initiatief-vrijwilligers heeft 36% een activiteit gedaan, 28% twee activiteiten, 17% drie activiteiten en 19% vier activiteiten of meer. Gemiddeld onderneemt deze groep 2,4 activiteiten. De individuele vrijwilliger zit hier onder met gemiddeld 1,6 activiteiten. Van deze groep heeft 68% een activiteit gedaan, 20% twee activiteiten, 6% drie activiteiten.

Individuele vrijwilligers ondernemen gemiddeld significant minder activiteiten dan organisatie-vrijwilligers en initiatief-vrijwilligers. De organisatie-vrijwilligers doen significant meer activiteiten dan de initiatief-

vrijwilligers, een verschil dat vooral ontstaat doordat maar liefst 30% van de organisatie-vrijwilligers vier of meer verschillende activiteiten heeft aangekruist.

Tabel 3.2 Aantal aangekruiste activiteiten voor natuur en groen per groep in %.

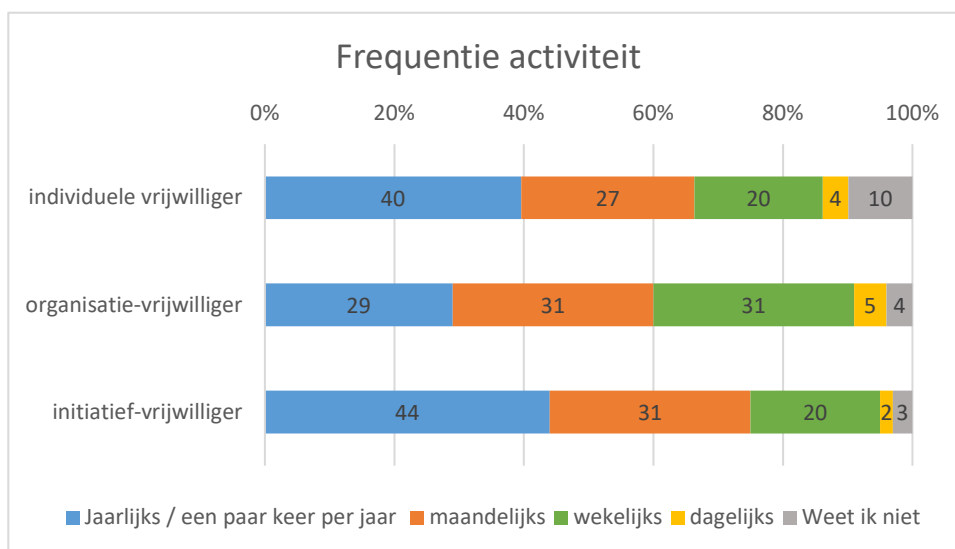
Activiteiten in het groen	1 activiteit	2 activiteiten	3 activiteiten	4 activiteiten of meer	Gemiddeld
Individuele vrijwilliger (n = 2412)	68	20	6	6	1,6
Organisatie-vrijwilliger (n = 333)	32	24	14	30	2,7
Initiatief-vrijwilliger (n = 845)	36	28	17	19	2,4

3.3 Kenmerken van persoonlijke betrokkenheid

Tussen de drie groepen vrijwilligers zijn verschillen zichtbaar in de frequentie en tijdsduur van de activiteiten die men heeft gedaan, evenals het aantal jaren waarin men actief is, de manier waarop men betrokken is geraakt en anderen betrokken heeft gemaakt, en de motieven om zich vrijwillig in te zetten voor natuur en groen.

3.3.1 Hoe vaak

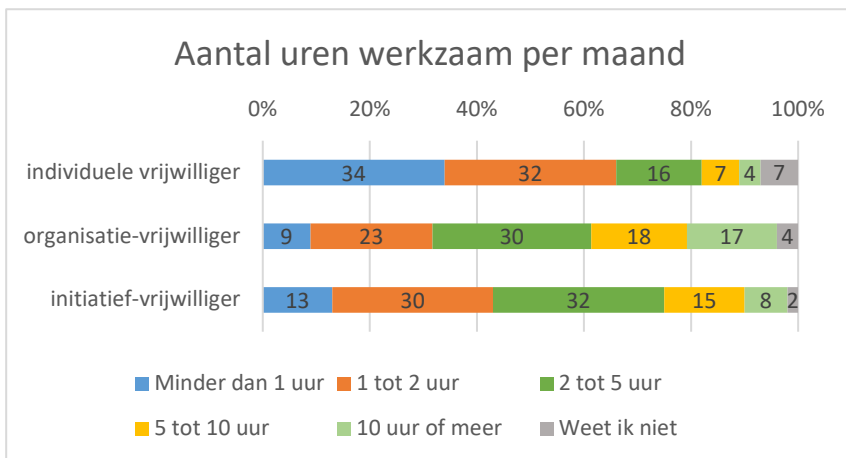
De organisatie-vrijwilligers zijn vaker dan de andere groepen wekelijks actief (31% t.a.v. 20% bij de andere twee groepen). De individuele en initiatief-vrijwilligers zijn in vergelijking met deze groep minder frequent actief, zij geven aan vooral jaarlijks/een paar keer per jaar of maandelijks actief te zijn (figuur 3.4).

Figuur 3.4 Frequentie activiteiten van vrijwilligers in natuur en groen in %.

3.3.2 Hoeveel uur

Individuele vrijwilligers besteden gemiddeld genomen minder tijd aan hun activiteiten dan de andere groepen. Het merendeel van deze vrijwilligers is maximaal twee uur per maand actief voor natuur en groen (66%), zo'n 11% steekt hier meer dan vijf uur per maand in. Dit in tegenstelling tot de organisatie-vrijwilligers, waarvan 35% vijf uur of meer per maand besteedt aan de activiteiten, terwijl het percentage dat hier minder dan twee uur aan besteedt op 32% ligt. De initiatief-vrijwilligers zitten hier tussenin, met 43% op twee uur of minder en 23% op vijf uur of meer. 62% van de initiatief-vrijwilligers is maandelijks een tot vijf uur actief (zie figuur 3.5).

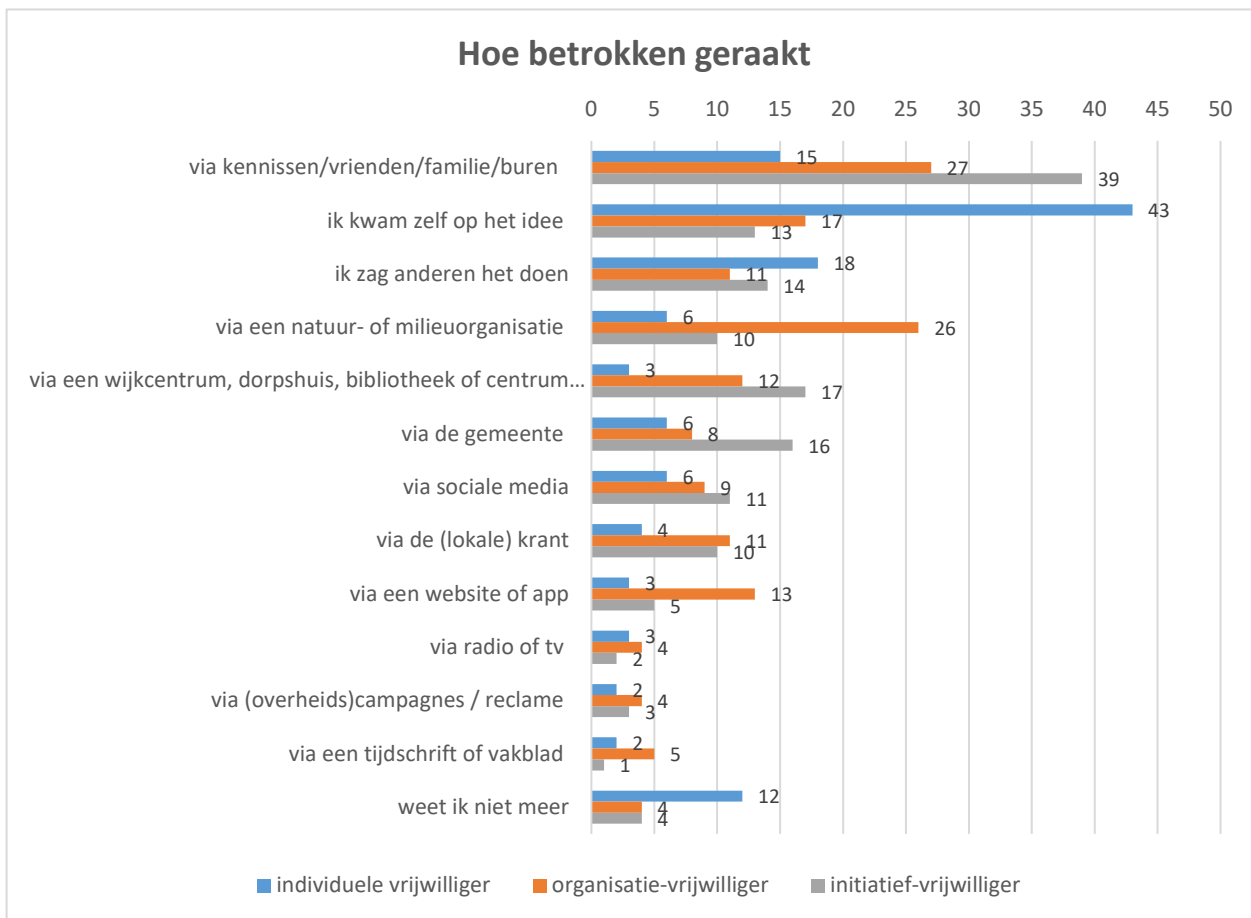

Figuur 3.5 Aantal werkzame uren in natuur en groen in %.

3.3.3 Hoe betrokken geraakt

Er zijn duidelijke verschillen in de wijzen waarop de drie groepen vrijwilligers betrokken zijn geraakt bij hun vrijwillige activiteiten (zie figuur 3.6). De initiatief-vrijwilliger is vaker betrokken geraakt door familie/vrienden/buren (39%) dan de organisatie-vrijwilliger (27%) en de individuele vrijwilliger (15%).

De individuele vrijwilliger is vaker dan de andere groepen betrokken geraakt door zelf op het idee te komen (43%) en omdat men het anderen zag doen (18%). De organisatie-vrijwilliger is veel vaker dan de andere groepen betrokken geraakt via een natuur- of milieuorganisatie (26%).

Figuur 3.6 Hoe betrokken geraakt bij activiteiten voor natuur en groen in %.

3.3.4 Anderen betrokken gemaakt

De initiatief-vrijwilliger noemt vaker (42%) dan de organisatie-vrijwilliger (36%) en de individuele vrijwilliger (22%) dat door hem/haar anderen zoals familie, vrienden, burens actief zijn geworden voor natuur en groen (tabel 3.3).

Tabel 3.3 Anderen die via de respondent actief zijn geworden in %.

Zijn er via u anderen actief geworden?	Individuele vrijwilliger	Organisatie-vrijwilliger	Initiatief-vrijwilliger	Alle vrijwilligers
ja	22	36	42	28
nee	42	33	32	39
weet ik niet	36	31	26	33

3.3.5 Hoe lang actief

De individuele vrijwilliger is gemiddeld wat korter actief dan de andere groepen vrijwilligers (zie tabel 3.4). De initiatief-vrijwilliger is vaker dan de andere groepen 1 tot 5 jaar actief voor natuur en groen. De organisatie-vrijwilliger is vaker dan de andere groepen 5 jaar of langer actief.

Tabel 3.4 Hoe lang doet u dit al in % (n=2412).

Hoe lang betrokken?	Individuele vrijwilliger	Organisatie-vrijwilliger	Initiatief-vrijwilliger	Alle vrijwilligers
minder dan 1 jaar	13	8	10	12
1 tot 5 jaar	36	38	49	39
5 tot 10 jaar	15	24	20	17
10 jaar of meer	21	26	17	20
weet ik niet meer	15	4	5	11

3.4 Redenen om activiteiten te doen

3.4.1 Redenen om activiteiten te doen voor de natuur

Tabel 3.5 laat de redenen zien waarom mensen actief zijn als vrijwilliger. Van de veertien keuzeopties zijn er tien die door meer dan de helft van alle vrijwilligers zijn aangevinkt, wat laat zien dat er een heel breed spectrum aan motivaties is voor vrijwilligers om actief te worden in natuur en groen. Het overall meest gekozen antwoord is 'tijd buiten doorbrengen', wat bij de individuele vrijwilligers ook bovenaan staat. Veel mensen vinden het ook leuk om te doen, en voor de initiatief-vrijwilliger is iets doen voor de buurt een belangrijke motivatie. De verbondenheid met de natuur en het leveren van bijdragen aan natuurbescherming en -beheer zijn ook belangrijke motivaties.

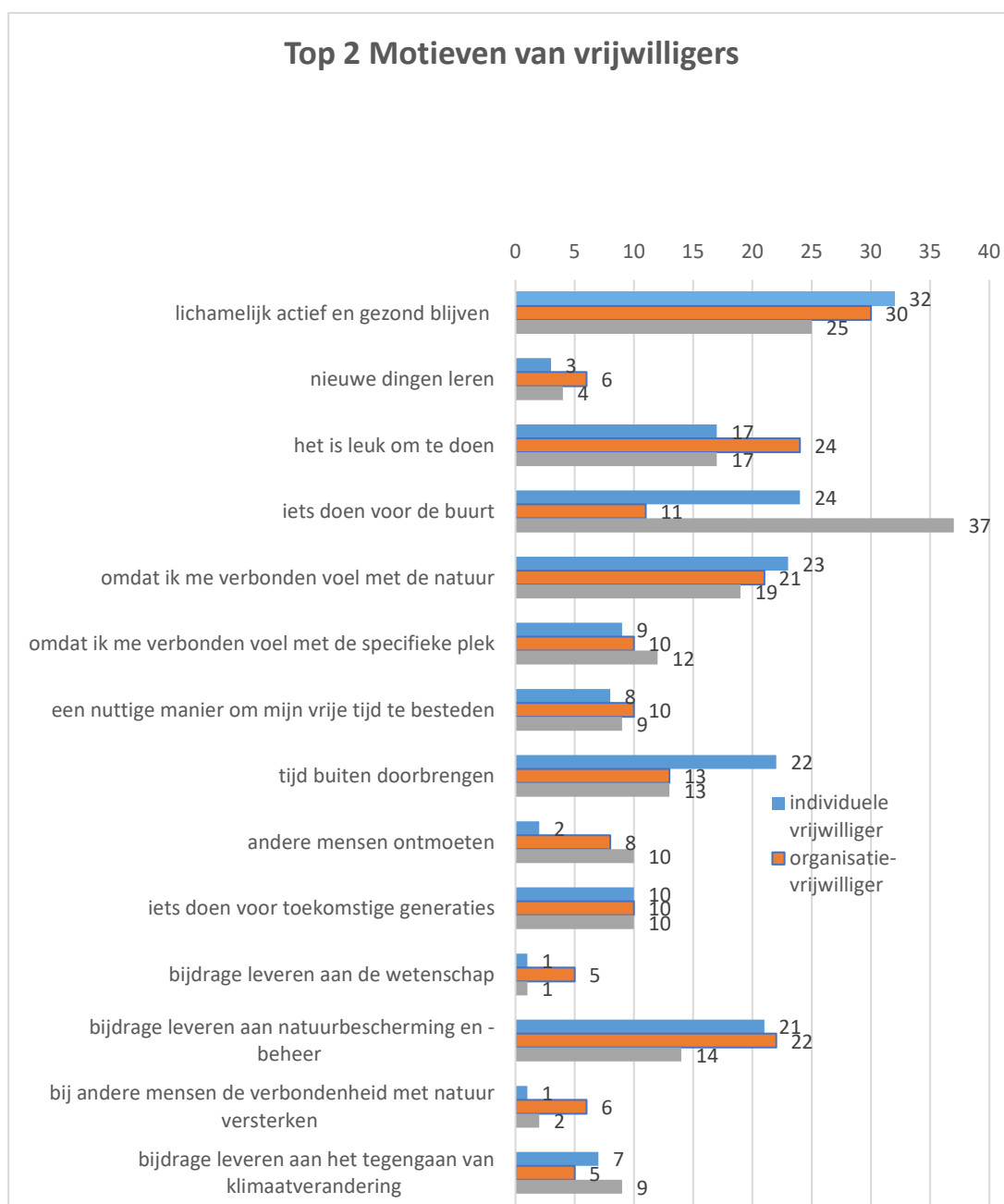
Tabel 3.5 Redenen om activiteiten voor natuur te doen in %.

Redenen om activiteiten te doen*	Individuele vrijwilliger	Organisatie-vrijwilliger	Initiatief-vrijwilliger	Alle vrijwilligers
tijd buiten doorbrengen	74	73	75	74
het is leuk om te doen	68	82	82	72
iets doen voor de buurt	68	60	84	71
omdat ik me verbonden voel met de natuur	68	75	75	70
bijdrage leveren aan natuurbescherming en -beheer	66	78	72	69
lichamelijk actief en gezond blijven	65	74	69	67
een nuttige manier om mijn vrije tijd te besteden	62	78	73	66
iets doen voor toekomstige generaties	56	70	68	60

Redenen om activiteiten te doen*	Individuele vrijwilliger	Organisatie-vrijwilliger	Initiatief-vrijwilliger	Alle vrijwilligers
omdat ik me verbonden voel met de specifieke plek	47	52	61	51
bijdrage leveren aan het tegengaan van klimaatverandering	48	57	56	51
nieuwe dingen leren	29	63	48	37
andere mensen ontmoeten	25	60	61	36
bij andere mensen de verbondenheid met natuur versterken	26	52	51	34
bijdrage leveren aan de wetenschap	18	39	26	22

* Meerdere antwoorden mogelijk

Figuur 3.7 zoomt verder in op de top 2 van motieven. Wanneer vrijwilligers alleen de belangrijkste twee redenen aan mogen vinken voor hun activiteiten, dan wordt 'lichamelijk actief en gezond blijven' het meest gekozen antwoord voor zowel de individuele vrijwilligers (32%) als de organisatie-vrijwilligers (30%). Iets doen voor de buurt (37%) is het meest gekozen antwoord voor de initiatief-vrijwilliger in deze top 2 van motieven. In algemene zin scoren de keuze-opties die in tabel 3.5 veel gekozen werden ook hier vrij hoog.

Figuur 3.7 Top 2 motieven om activiteiten te doen voor natuur en groen in %.

3.4.2 Redenen voor het voeren van politieke actie

In totaal hebben 365 vrijwilligers (10%) aangegeven dat zij actief zijn bij politieke acties op het gebied van natuur en groen (zie tabel 3.1). Dit aantal respondenten is te klein om uit te splitsen over de drie groepen, maar de respons op deze vraag biedt wel inzicht in de redenen die mensen hebben om dergelijke acties te ondernemen (tabel 3.6). Het antwoord dat het meest gekozen is, is dat men zich zorgen maakt over de wereld die we achterlaten voor toekomstige generaties (40%). Ook 'klimaatverandering' (37%) en 'de overheid doet niet genoeg om natuur en landschap te beschermen' (35%) worden regelmatig opgegeven als redenen voor het voeren van politieke actie.

Tabel 3.6 Redenen voor het voeren van politieke actie in % (n=365).

	%
Ik maak me zorgen over de wereld die we achterlaten voor toekomstige generaties	40
Klimaatverandering	37
De overheid doet niet genoeg om natuur en landschap te beschermen	35
Achteruitgang van biodiversiteit/soortenrijkdom	32
Ik vind het huidige economische systeem schadelijk voor natuur en klimaat	32
Milieuvervuiling, lawaai en overlast	30
Ik ben het oneens met beleid en regelgeving door overheden	29
Het verdwijnen van bepaalde natuur of groen in mijn omgeving	24
Dierenleed	23
Ik heb geen vertrouwen in de instanties die voor onze natuur moeten zorgen	16
Ik ben het oneens met beheer van natuur of groen door natuurorganisaties of andere grondeigenaren	16
Anders	3
Weet ik niet	6

4 Vrijwilligers die alleen afval opruimen vergeleken met vrijwilligers die niet alleen afval opruimen

Het opruimen van afval (75%) is met afstand de meest verrichte activiteit door alle drie groepen vrijwilligers in natuur en groen. Daarbij valt het op dat er een grote groep is die uitsluitend deze activiteit verricht (36% van alle vrijwilligers ruimt alleen afval op). Deze grote groep vrijwilligers is veelal individueel actief, besteedt minder tijd aan de activiteit dan de overige vrijwilligers en is dus geheel niet betrokken bij de andere categorieën activiteiten. Tegelijkertijd leveren ze waarschijnlijk een belangrijke bijdrage aan het schoonhouden van groen en natuur en kan hun betrokkenheid bij het afval opruimen mogelijk ook een opstap zijn om ook op andere gebieden actief te worden.

Dit hoofdstuk gaat specifiek in op deze groep vrijwilligers en vergelijkt hen met de 64% van vrijwilligers die niet alleen afval opruimt (oftewel, vrijwilligers die tenminste één andere activiteit uitvoeren behalve afval opruimen).

4.1 Activiteiten van vrijwilligers die niet alleen afval opruimen

Als we kijken naar de 64% van vrijwilligers die niet alleen afval opruimen (en die dus 'ja' hebben aangevinkt bij minimaal één van de andere antwoordopties), dan valt op dat afval opruimen nog steeds de meest voorkomende activiteit is. De meerderheid van deze vrijwilligers (59%), combineert de activiteit(en) die ze verrichten dus alsnog met het opruimen van afval. Wellicht is voor veel vrijwilligers het opruimen van afval makkelijk meegenomen als men toch al bezig is met een andere activiteit.

Veelgenoemde activiteiten zijn verder natuur- en soortentellingen (48%), aanleg of onderhoud van openbaar groen (44%) en aanleg en onderhoud van natuur- en landschapselementen (32%). Minder dan 30% van deze vrijwilligers houdt zich bezig met besluitvorming rondom natuur en groen, terwijl ongeveer 20% van de vrijwilligers bestuurswerk, politieke acties en rondleidingen en natuuronderwijs noemen (zie tabel 4.1).

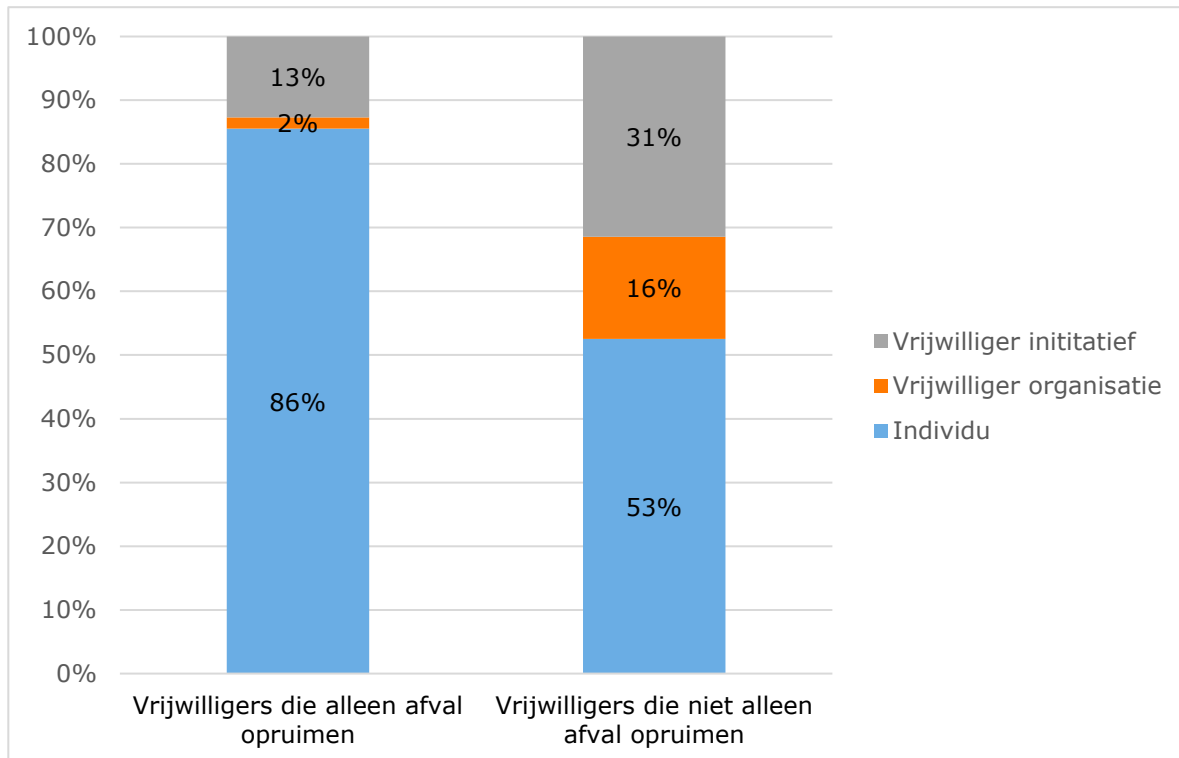
Tabel 4.1 Activiteiten in het groen van vrijwilligers die niet alleen afval opruimen.

Activiteiten	%
Afval opruimen	59%
Natuur- of soortentellingen	48%
Onderhoud openbaar groen	44%
Natuur- of landschapselementen	32%
Besluitvorming	28%
Bestuurswerk, communicatie of administratie	21%
Politieke acties	20%
Rondleidingen/excursies of natuuronderwijs	18%

4.2 Individueel of binnen een organisatie of initiatief

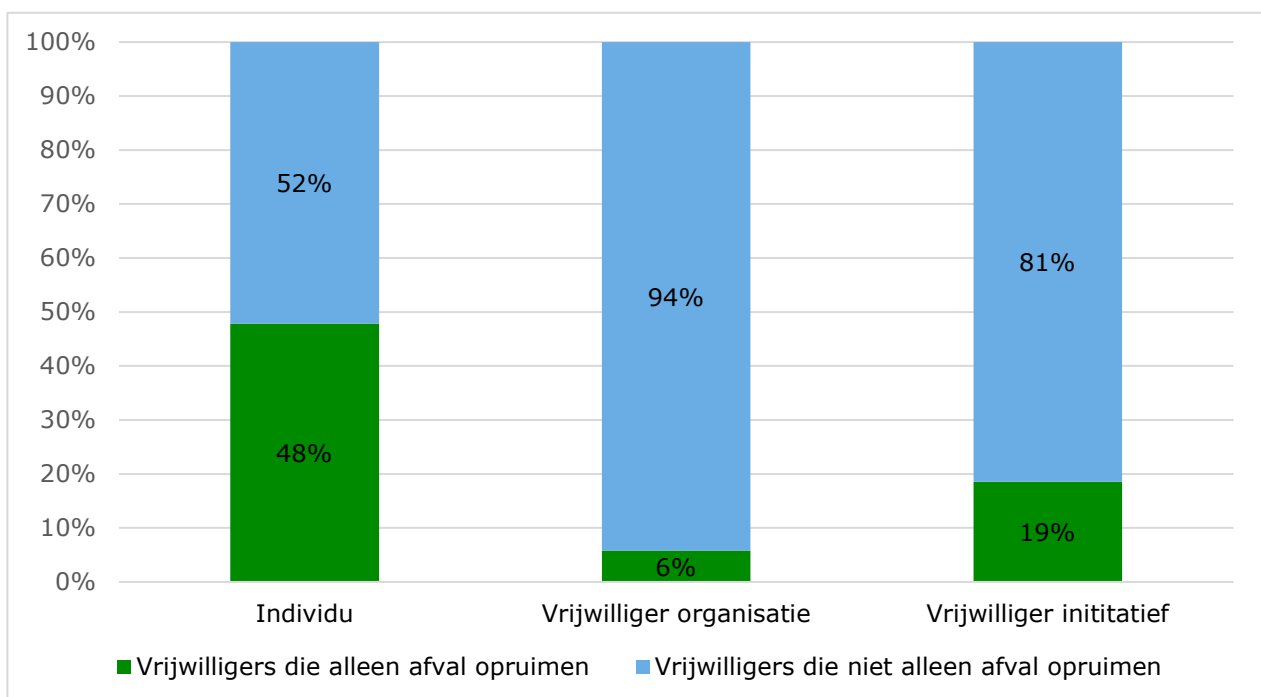
Figuur 4.1 geeft voor beide groepen (vrijwilligers die alleen afval opruimen en vrijwilligers die niet alleen afval opruimen) weer in welk verband vrijwilligers activiteiten hebben uitgevoerd: individueel of binnen een organisatie of een initiatief. De vrijwilligers die alleen afval opruimen doen dit voornamelijk individueel (86%) en vrijwel niet in organisatieverband. Van de vrijwilligers die niet alleen afval opruimen, werkt ruim de helft

individueel, 16% in organisatieverband en 31% binnen een initiatief. De chi-kwadraattoets tussen deze variabelen bevestigt dat de verdelingen sterk van elkaar verschillen, $\chi^2 (2, N = 2.051) = 235.543, p < ,001$.

Figuur 4.1 In welk verband voeren vrijwilligers activiteiten uit?

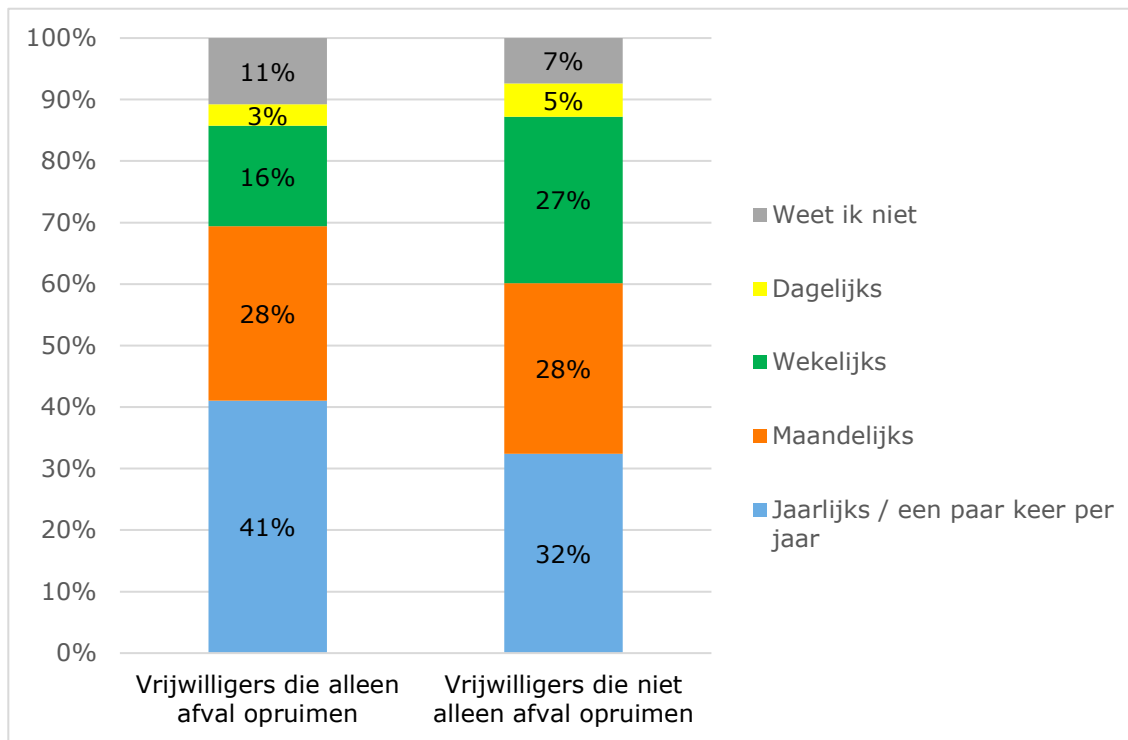
Bekeken vanuit het perspectief van de drie organisatieverbanden waarin vrijwilligers actief zijn: van de individuele vrijwilligers ruim 48% alleen afval op. Bij organisatie-vrijwilligers gaat het om ongeveer 6% en bij initiatief-vrijwilligers om bijna 19% (zie figuur 4.2).

Figuur 4.2 Aandeel vrijwilligers die wel of niet alleen afval opruimen per organisatieverband.

4.3 Frequentie van activiteiten

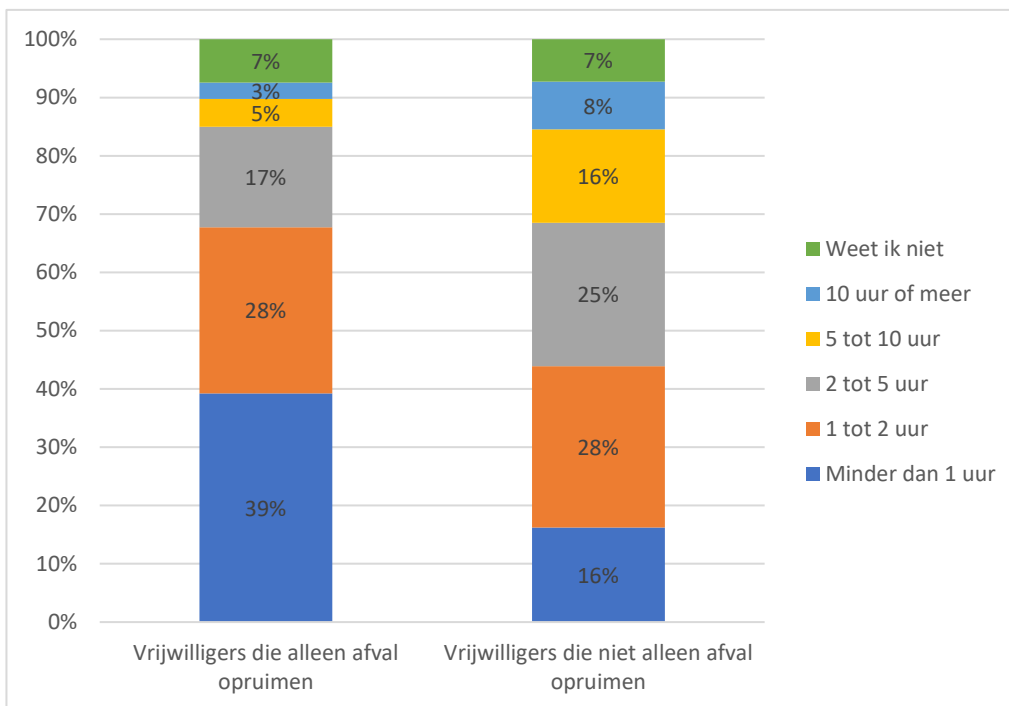
Figuur 4.3 geeft voor beide groepen weer hoe vaak vrijwilligers in de afgelopen twaalf maanden activiteiten hebben ondernomen: jaarlijks/een paar keer per jaar, maandelijks, wekelijks of dagelijks. We hebben een chi-kwadraattoets uitgevoerd om de relatie tussen deze twee groepen vrijwilligers en de frequentie van activiteiten te onderzoeken. Daarbij hebben we de antwoordcategorie "Weet ik niet" buiten beschouwing gelaten. De relatie tussen deze variabelen was significant, $X^2(3, N = 1.874) = 36.729$, $p < ,001$. Naar verhouding voeren de vrijwilligers die niet alleen afval opruimen frequenter activiteiten uit (het aandeel wekelijks of dagelijks activiteiten uitvoeren is groter).

Figuur 4.3 Hoe vaak hebben vrijwilligers in de afgelopen 12 maanden activiteiten ondernomen?

4.4 Tijd maandelijks besteed aan activiteiten

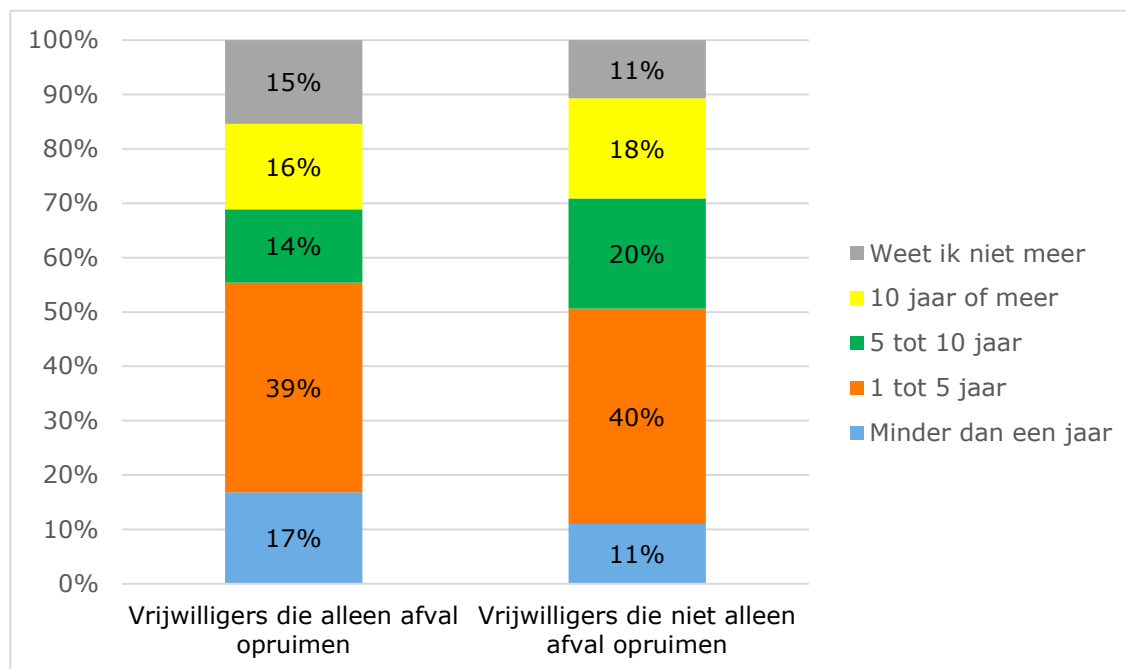
Hoeveel uur per maand vrijwilligers gemiddeld besteden aan activiteiten verschilt ook tussen de twee groepen vrijwilligers (zie figuur 4.4). De vrijwilligers die niet alleen afval opruimen besteden per maand gemiddeld aanzienlijk meer tijd aan de activiteiten. Een chi-kwadraattoets bevestigt het verschil tussen beide groepen, $X^2(5, N = 1.903) = 187.073$, $p < ,001$ (de antwoordcategorie "Weet ik niet" is buiten beschouwing gelaten).

Figuur 4.4 Hoeveel uur per maand besteden vrijwilligers gemiddeld aan deze activiteiten?

4.5 Hoe lang al bezig met activiteiten voor natuur en groen

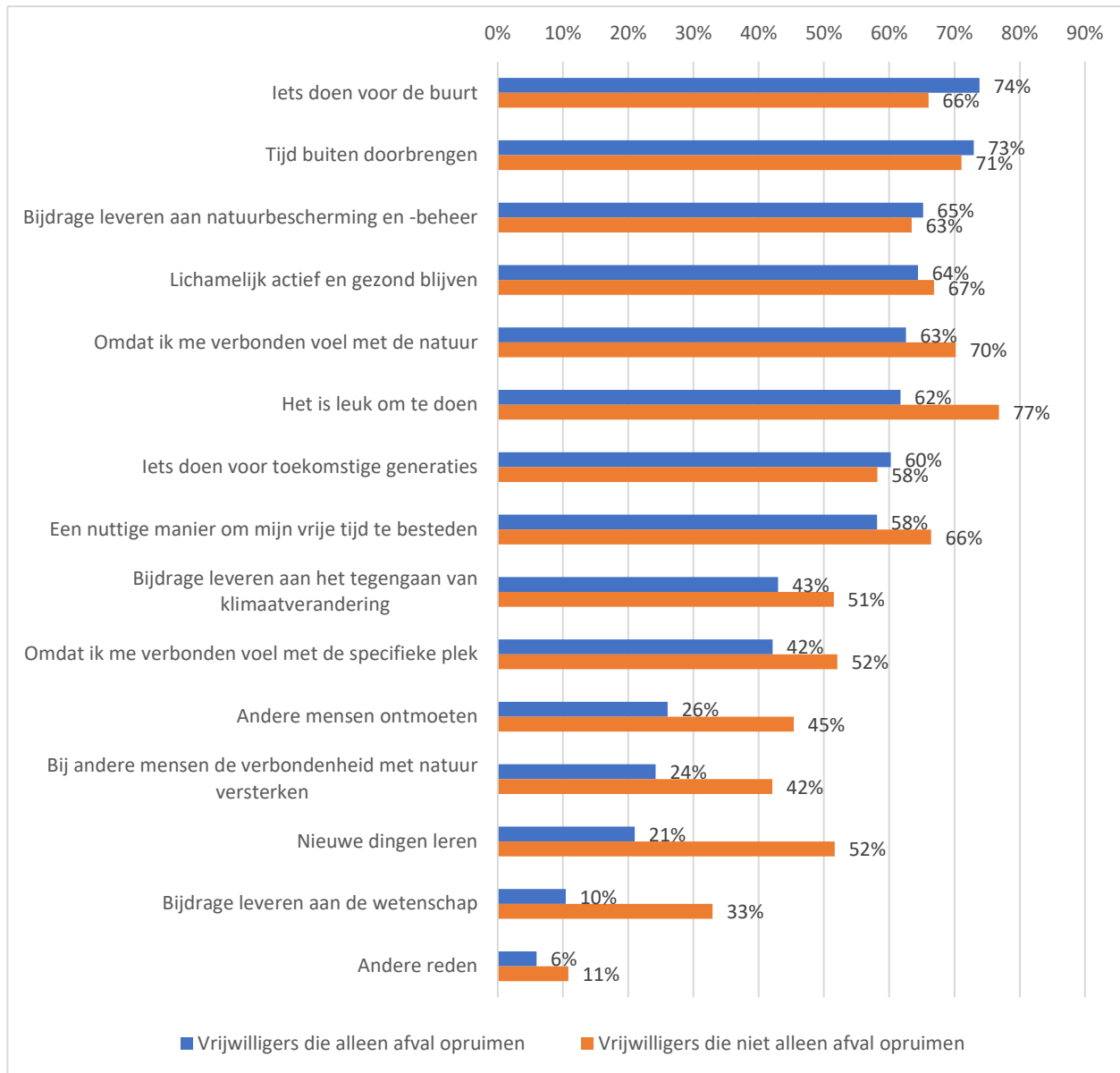
Figuur 4.5 laat zien hoe lang vrijwilligers al activiteiten voor natuur en groen doen. Een chi-kwadraattoets toont aan dat er een significant verschil is tussen de beide groepen en hoe lang ze al activiteiten voor natuur en groen doen, $\chi^2 (3, N = 1.797) = 26.148, p < ,001$ (zonder antwoordcategorie "Weet ik niet meer"). Vrijwilligers die niet alleen afval opruimen zijn over het algemeen al langer bezig. De groep vrijwilligers die meer dan vijf jaar bezig zijn, is flink groter.

Figuur 4.5 Hoe lang doen vrijwilligers al activiteiten voor natuur en groen?

4.6 Redenen om activiteiten te ondernemen

Figuur 4.6 geeft de redenen waarom vrijwilligers activiteiten ondernemen, weergegeven als percentage van het aantal vrijwilligers. De verschillen zijn bij een aantal antwoordcategorieën vrij marginaal, maar opvallend groot bij 'nieuwe dingen leren', 'andere mensen ontmoeten', 'bijdrage leveren aan de wetenschap', 'bij andere mensen de verbondenheid met natuur versterken' en 'het is leuk om te doen'. Dit zijn voor de mensen die alleen afval opruimen niet zulke belangrijke beweegredenen als voor de andere vrijwilligers. Afvalopruimers zeggen significant vaker dat ze iets willen doen voor de buurt.

Figuur 4.6 Waarom doen vrijwilligers deze activiteiten (percentage binnen de groep)?

5 Vrijwilligersschap en woonomgeving

In dit hoofdstuk wordt gekeken naar de relatie tussen de woonomgeving en het vrijwilligersschap van respondenten en naar de relatie tussen het natuur- en groenbezoek en vrijwilligersschap. Bij deze vragen werden de respondenten aan de hand van een Likertschaal van 1 tot 7 telkens gevraagd naar hun woonomgeving en groenkenmerken. Voor de overzichtelijkheid zijn de antwoordcategorieën bij een aantal vragen gereduceerd tot vier, aangevuld met de optie 'weet ik niet'. In de tabel is dan per categorie aangegeven welke antwoorden zijn samengenomen.

Bijlage 6 laat de antwoorden op deze vragen zien, geprojecteerd op een kaart met de viercijferige postcodegebieden van Nederland (PC4). We hebben de antwoorden op de vragen gecombineerd met de vier cijfers van de postcode van respondenten en deze vervolgens gekoppeld aan de kaart van Nederland. We hebben hiervoor de volgende procedure gehanteerd: voor elke hectare in Nederland is een cirkel getrokken met een toenemende straal met stapjes van 500 m tot maximaal 5 km. Als er in een bepaalde straal vijf of meer respondenten zitten (uitgezonderd respondenten die "weet ik niet" hebben geantwoord), dan nemen we de mediaan van deze antwoorden. De straal varieert afhankelijk van de dichtheid van de respondenten; in stedelijke gebieden zul je sneller vijf respondenten vinden dan op het platteland. Omdat we niet verder kijken dan 5 km, bevat de kaart redelijk veel witte vlekken in gebieden waar weinig respondenten zijn.

Mogelijk spelen niet alleen ruimtelijke, maar ook sociaaleconomische factoren zoals inkomen en opleidingsniveau, een rol in de gevonden verschillen. Dit wordt verder bediscussieerd in paragraaf 9.1.5.

5.1 Woonomgeving

Stad of platteland

Ruim de helft van de respondenten geeft aan in een enigszins tot sterk verstedelijkte omgeving te wonen (54%, 1-3). Zo'n 34% van de respondenten woont meer op het platteland (5-7). Mensen die geen vrijwilliger zijn wonen iets vaker in een verstedelijkte omgeving (56%, 1-3), terwijl organisatie-vrijwilligers aanmerkelijk vaker in een omgeving wonen die iets meer als platteland kan worden getypeerd (50%, 5-7).

Tabel 5.1 *Ik woon in de stad/op het platteland.*

	Individuele vrijwilliger	Organisatie- vrijwilliger	Initiatief- vrijwilliger	Geen vrijwilliger	Totaal respondenten
	%	%	%	%	%
1 (Stad)	25	26	27	31	30
2	12	11	14	14	13
3	13	8	11	11	11
4	13	6	10	11	11
5	15	30	10	11	12
6	9	10	10	8	9
7 (Platteland)	13	10	13	13	13
Weet ik niet	0	0	5	1	1

Tuinbezit

21% van de respondenten geeft aan dat ze geen tuin hebben. Gemiddeld heeft zo'n 8% van de ondervraagden een kleine tuin, 36% heeft een middelgrote tuin en 34% heeft de beschikking over een grote tuin. We hebben een chi-kwadraattoets uitgevoerd om de relatie tussen tuinbezit en of men een vrijwilliger is te onderzoeken. De relatie tussen deze variabelen was significant, $\chi^2 (4, N = 6.104) = 99.020$, $p < ,001$. Vrijwilligers scoren op deze vraag gemiddeld hoger dan niet-vrijwilligers, met name omdat niet-vrijwilligers vaker geen tuin hebben (tabel 5.2).

Tabel 5.2 *Ik heb geen tuin/een grote tuin.*

	Individuele vrijwilliger	Organisatie- vrijwilliger	Initiatief- vrijwilliger	Geen vrijwilliger	Totaal respondenten
	%	%	%	%	%
Geen tuin (1)	15	9	13	25	21
Kleine tuin (2-3)	7	7	13	8	8
Middelgrote tuin (4-5)	41	47	36	34	36
Grote tuin (6-7)	37	37	35	33	34
Weet ik niet	0	0	2	1	1

Groen in de straat

Zoals tabel 5.3 laat zien geeft een zeer klein aandeel van de respondenten (3%) aan dat er geen groen is in de straat waarin ze wonen. Zo'n 14% van de respondenten heeft weinig groen in de straat, 45% heeft redelijk wat groen in de straat en bijna 40% heeft de beschikking over veel groen in de straat. Er is een significant verband tussen de hoeveelheid groen in de straat en vrijwilliger zijn – al zijn de verschillen vrij minimaal. Vrijwilligers hebben meer groen in de straat dan niet-vrijwilligers, $\chi^2 (4, N = 6.104) = 11.477$, $p = ,022$.

Tabel 5.3 *Er is geen groen/veel groen in de straat waar ik woon.*

	Individuele vrijwilliger	Organisatie- vrijwilliger	Initiatief- vrijwilliger	Geen vrijwilliger	Totaal respondenten
	%	%	%	%	%
Geen groen (1)	2	3	1	3	3
Weinig groen (2-3)	12	14	13	14	14
Redelijk wat groen (4-5)	47	42	46	45	45
Veel groen (6-7)	39	41	37	38	38
Weet ik niet	0	1	3	1	1

Groen binnen 5 km

Een miniem aandeel van de respondenten geeft aan dat er geen of weinig groen is binnen een straal van 5 km van waar ze wonen. Ruim 20% van de respondenten heeft redelijk wat groen in de buurt en zo'n 75% van de ondervraagden heeft de beschikking over veel groen binnen 5 km van de woonplaats. Een chi-kwadraattoets toont aan dat er een significant verband is tussen de aanwezigheid van groen binnen 5 km van het woonhuis en het actief zijn als vrijwilliger, $\chi^2 (4, N = 6.105) = 19.803$, $p < ,001$. Daarbij vinden de niet-vrijwilligers vaker dat er veel groen is binnen 5 km van hun woning is dan de niet-vrijwilligers (tabel 5.4).

Tabel 5.4 *Er is geen groen/veel groen binnen 5 km van waar ik woon*

	Individuele vrijwilliger	Organisatie- vrijwilliger	Initiatief- vrijwilliger	Geen vrijwilliger	Totaal respondenten
	%	%	%	%	%
Geen groen (1)	1	2	1	2	2
Weinig groen (2-3)	4	3	3	2	3
Redelijk wat groen (4-5)	20	24	28	20	21
Veel groen (6-7)	75	71	65	75	74
Weet ik niet	0	1	4	1	1

5.2 Groenbezoek

Bezoek aan bossen en natuurgebieden

Bijna 50% van de vrijwilligers bezoekt vaak bossen en natuurgebieden in hun vrije tijd, 42% van de vrijwilligers bezoekt ze soms (tabel 5.5). Dat betekent dat minder dan 10% van de vrijwilligers weinig tot nooit naar bossen of natuurgebieden gaan. Bij de niet-vrijwilligers gaat 24% weinig tot nooit, 44% regelmatig en 32% vaak. We hebben een chi-kwadraattoets uitgevoerd om de relatie tussen het bezoeken van bossen en natuurgebieden en of men een vrijwilliger is te onderzoeken. De relatie tussen deze variabelen was significant, $\chi^2 (4, N = 6.105) = 317.908$, $p < ,001$. Vrijwilligers bezoeken deze gebieden vaker dan niet-vrijwilligers.

Tabel 5.5 *Ik bezoek nooit/vaak bossen en natuurgebieden in mijn vrije tijd.*

	Individuele vrijwilliger	Organisatie- vrijwilliger	Initiatief- vrijwilliger	Geen vrijwilliger	Totaal respondenten
	%	%	%	%	%
Nooit (1)	1	2	1	9	6
Weinig (2-3)	8	5	6	16	13
Regelmatig (4-5)	43	43	39	44	43
Vaak (6-7)	48	50	51	32	37
Weet ik niet	1	0	3	1	1

Bezoek aan parken en stadsgroen

Gemiddeld 18% van de vrijwilligers bezoekt weinig of nooit parken of stadsgroen, 47% komt hier regelmatig en 34% vaak (tabel 5.6). Niet-vrijwilligers gaan aanzienlijk minder vaak naar parken en stadsgroen (21% gaat vaak en 32% gaat zelden tot nooit). Er is een significant verband tussen het bezoeken van parken en stadsgroen en vrijwilliger zijn. Vrijwilligers bezoeken dit groen vaker dan niet-vrijwilligers, $\chi^2 (4, N = 6.104) = 207.525$, $p < ,001$.

Tabel 5.6 Ik bezoek nooit/vaak parken en stadsgroen in m'n vrije tijd.

	Individuele vrijwilliger	Organisatie- vrijwilliger	Initiatief- vrijwilliger	Geen vrijwilliger	Totaal respondenten
	%	%	%	%	%
Nooit (1)	4	9	3	11	9
Weinig (2-3)	15	12	11	22	19
Regelmatig (4-5)	49	44	41	45	46
Vaak (6-7)	31	36	41	21	26
Weet ik niet	1	0	5	1	2

Bezoek aan het platteland

Een beperkt aandeel van alle vrijwilligers bezoekt het platteland weinig of nooit (gemiddeld 17%). Ongeveer 41% bezoekt het platteland soms en 39% vaak (tabel 5.7). Verhoudingsgewijs gaan niet-vrijwilligers minder vaak naar het platteland (25% gaat vaak en 34% gaat zelden tot nooit). Een chi-kwadraattoets toonde aan dat er een significant verband is tussen plattelandsbezoek en vrijwilliger zijn, $\chi^2 (4, N = 6.104) = 258.658$, $p < ,001$.

Tabel 5.7 Ik bezoek het platteland nooit/vaak in m'n vrije tijd.

	Individuele vrijwilliger	Organisatie- vrijwilliger	Initiatief- vrijwilliger	Geen vrijwilliger	Totaal respondenten
	%	%	%	%	%
Nooit (1)	5	4	3	14	10
Weinig (2-3)	15	7	10	21	18
Regelmatig (4-5)	43	35	40	25	30
Vaak (6-7)	36	53	41	25	30
Weet ik niet	1	1	7	2	2

6 Niet-vrijwilligers en belemmeringen voor samenwerking bij individuele vrijwilligers

In dit hoofdstuk zoomen we verder in op de groep respondenten die niet vrijwillig actief is voor natuur en groen (paragraaf 6.1). Ook zoomen we nog in op de belemmeringen die individuele vrijwilligers ervaren om in groepsverband actief te worden (paragraaf 6.2).

6.1 De niet-vrijwilliger

De respondenten die geen activiteiten verrichten voor natuur en groen noemen we de niet-vrijwilligers. In de datafile zitten 2535 respondenten die als zodanig gekwalificeerd zijn. Daarnaast zijn nog 4654 respondenten in deze groep ingedeeld, maar deze zijn niet verder bevraagd (zie bijlage 1).

6.1.1 Mogelijke activiteiten van niet-vrijwilligers

Aan de groep niet-vrijwilligers is gevraagd of ze in de toekomst vrijwillige activiteiten voor natuur en groen willen doen. Hierop antwoordt 51% nee, 36% misschien, 9% weet niet en 4% ja.

Er is dus in potentie een grote groep mensen die wel iets zou willen doen. Aan de 49% van respondenten die 'misschien', 'weet niet' of 'ja' hebben ingevuld (de 'mogelijk geïnteresseerden') is gevraagd welke activiteiten ze *mogelijk* zouden willen doen. Tabel 6.1 laat zien dat er onder de mogelijk geïnteresseerden best wat animo bestaat om diverse vrijwillige activiteiten voor natuur en groen te ondernemen. De met afstand populairste activiteit die deze respondenten *mogelijk* zouden willen doen is afval opruimen (73%), gevolgd door deelnemen aan natuur- of soortentellingen (44%) en aanleg of onderhoud van openbaar groen (39%). Politieke actie voeren is met afstand de minst gekozen activiteit om *mogelijk* te doen (9%). Ter herhaling: dit betreft het percentage van alle mogelijk geïnteresseerde niet-vrijwilligers.

Tabel 6.1 Activiteiten die mogelijk geïnteresseerde niet-vrijwilligers mogelijk willen doen in % (n=1252).

Mogelijke activiteiten*	%
het opruimen van afval in de natuur/in het groen	73
deelnemen aan natuur- of soortentellingen	44
aanleg of onderhoud van openbaar groen in de straat/wijk/dorp/stad (buiten de eigen tuin/woning)	39
deelnemen aan besluitvorming rondom natuur en groen	30
aanleg of onderhoud van natuur- of landschapselementen in natuur en groen	27
bestuurswerk, communicatie of administratie op het gebied van natuur en groen	26
het geven van rondleidingen/excursies in natuur en groen of het geven van natuuronderwijs	20
het voeren van politieke acties rondom natuur en groen	9

* Meerdere antwoorden mogelijk

6.1.2 Wat helpt niet-vrijwilligers om iets te gaan doen

Aan de mogelijk geïnteresseerden die 'misschien' of 'ja' hebben geantwoord, is gevraagd wat hen zou helpen om aan de slag te gaan. De twee meest genoemde antwoorden in tabel 6.2 hebben beide betrekking op de inpasbaarheid in het eigen leven: flexibiliteit (56%) en een plek dicht bij huis (54%) worden het vaakst genoemd. Ook het krijgen van informatie wat ik kan doen (45%) en andere mensen om mee samen te werken (36%) worden vaak genoemd als helpend. 11% van de respondenten op deze vraag geeft aan dat er niks is dat hen zou kunnen helpen.

Tabel 6.2 Wat zou helpen om iets te doen in de natuur in % (n=1004).

Wat zou helpen?	%
de flexibiliteit om aan te sluiten wanneer het mij uitkomt	56
een plek of locatie dicht bij huis waar ik aan de slag kan	54
informatie over wat ik kan doen	45
andere mensen die met mij samen willen werken	36
een organisatie waarbij ik me kan aansluiten	28
een vergoeding voor onkosten	25
een cursus of training om het te leren	22
contactpersonen die me ondersteunen	18
tuingereedschap en ander materiaal	16
er is niks dat me zou kunnen helpen	11

* Meerdere antwoorden mogelijk

6.1.3 Belemmeringen en redenen om niet actief te willen zijn

Aan de groep niet-vrijwilligers die 'nee' hebben geantwoord bij de vraag of ze mogelijk iets zouden willen doen, is gevraagd wat hen belemmert om dit te gaan doen (tabel 6.3). Drie antwoorden springen er daarbij duidelijk uit: ik heb er niet genoeg tijd voor (35%), mijn gezondheid maakt dit lastig (32%), en ik heb er geen zin in (28%). De andere antwoorden worden aanmerkelijk minder gekozen. Opvallend genoeg zijn er ook een aantal antwoorden die vrijwel nooit aangevinkt worden en daarmee geen belemmering lijken te vormen: ik heb het al eerder gedaan, maar dat beviel toen niet (1%), ik voel me niet welkom bij de bestaande groepen/organisaties (1%), ik kan bij mij in de buurt niets vinden (0,5%), ik twijfel of het werken in het groen wel veilig genoeg is (0,4%) en ik ben bang voor de reacties van andere mensen (0,1%). De vraag of mogelijk geïnteresseerden andere belemmeringen ervaren kan helaas niet beantwoorden met deze enquête, omdat de vraag wegens kostenoverwegingen niet aan deze groep is gesteld. Achteraf is geconcludeerd dat dit wel wenselijk zou zijn geweest – zie ook paragraaf 9.3.2.

Tabel 6.3 Wat belemmert u om dit te gaan doen in % (n=1283).

Wat belemmert u?	%
ik heb er niet genoeg tijd voor	35
mijn gezondheid maakt dit lastig	32
ik heb er geen zin in	28
ik heb er hiervoor nog nooit over nagedacht	13
ik wil af en toe wel iets doen, maar vind het lastig om eraan vast te zitten	11
ik vind het niet belangrijk	6
ik weet niet precies wat ik zou kunnen doen	6
ik ben nog nooit gevraagd	5
ik weet niet of ik het wel kan	3
het kost me geld	2
ik voel me niet welkom bij de bestaande groepen/organisaties	1
ik heb het eerder al gedaan, maar dat beviel toen niet	1
ik kan bij mij in de buurt niets vinden	0,5
ik twijfel of het werken in het groen wel veilig genoeg is	0,4
ik ben bang voor reacties van andere mensen	0,1
weet ik niet	3

* Meerdere antwoorden mogelijk

6.2 Belemmeringen voor individuele vrijwilligers

Aan de individuele vrijwilligers is nog specifiek de vraag gesteld waarom ze wel actief zijn in hun eentje, maar niet samen met anderen (zie tabel 5.4). Met afstand de belangrijkste reden waarom respondenten alleen in hun eentje actief zijn, is dat ze dan iets kunnen doen op het moment dat het hen uitkomt (48%). Ook speelt voor een kwart van de respondenten mee dat ze er niet aan vast willen zitten (26%); terwijl 20% aangeeft dat ze er nog nooit over nagedacht hebben om dat samen met anderen te doen. De andere antwoordopties zijn betrekkelijk weinig aangevinkt.

Tabel 6.4 Redenen om alleen actief te zijn voor natuur in % (n=2412).

Waarom alleen actief? *	%
omdat ik alleen werk, kan het op het moment dat het mij uitkomt	48
ik wil af en toe wel iets samen doen, maar vind het lastig om eraan vast te zitten	26
ik heb er hiervoor nog nooit over nagedacht om dat samen met anderen te doen	20
ik ben nog nooit gevraagd om iets samen te doen	11
vanwege mijn gezondheid doe ik dit liever alleen	11
ik zou graag samenwerken, maar ben niet iemand die zelf het initiatief neemt	5
ik kan bij mij in de buurt niets vinden om samen te doen	5
ik werkte eerst samen met anderen, maar die zijn ermee gestopt	3
ik weet niet of ik het wel goed genoeg kan om het samen te doen	3
ik werkte eerst samen met anderen, maar dat beviel niet	2
ik voel me niet welkom bij de bestaande groepen/organisaties	2
om veiligheidsredenen werk ik liever alleen	2
ik ben bang dat het me geld kost om samen te werken	1
weet ik niet	9

* Meerdere antwoorden mogelijk

7 Kenmerken van de organisaties en initiatieven waar vrijwilligers actief voor zijn

In dit hoofdstuk beschrijven we de kenmerken van de organisaties en initiatieven waar de organisatie-vrijwilliger en de initiatief-vrijwilliger actief voor zijn. Aan deze respondenten is gevraagd op welk type natuur volgens hen de organisatie/het initiatief gericht is, evenals op welke soorten planten en dieren. Ook is gevraagd met welk type organisaties men in aanraking komt, de aard van de samenwerking met organisaties en de bijdrage aan diverse effecten vanuit organisatie/initiatief. De initiatief-vrijwilligers is ook gevraagd naar de vorm en omvang van inkomsten die het initiatief volgens hen ontvangt en hoeveel mensen bij het initiatief betrokken zijn. Aan organisatie-vrijwilligers is gevraagd voor welke organisatie(s) zij actief zijn, ook voor de initiatief-vrijwilligers die tevens vrijwillig actief zijn bij een organisatie is dit in kaart gebracht. De vragen die aan beide groepen zijn gesteld, zijn in bijlage 7 opgenomen maar dan uitgesplitst per groep.

7.1 Type groen en focus op soorten

7.1.1 Type groen

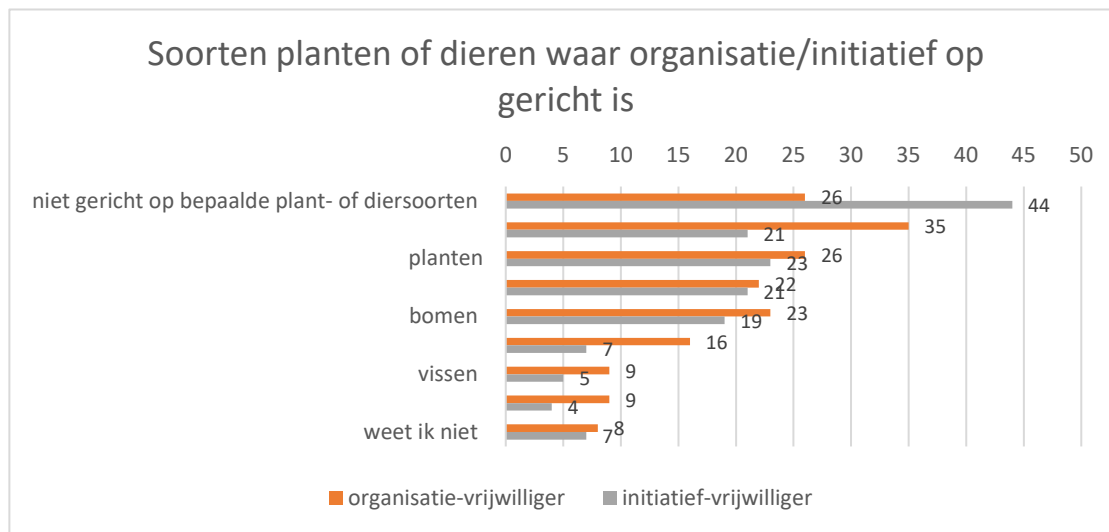
Het initiatief van de initiatief-vrijwilliger richt zich vooral op stadsgroen, buurtgroen, plantsoenen en parken (55%). Bij de organisatie vrijwilligers is dit 22%. De organisatie van de organisatie-vrijwilliger richt zich vaker op bos (22%), landschapselementen (21%), zoet water (14%) of grasland (13%). Het initiatief van de initiatief-vrijwilliger richt zich vaker niet specifiek op een bepaald soort natuur of groen (13%). Zie figuur 7.1.

Figuur 7.1 Type groen/natuur waar organisatie/initiatief op gericht is volgens vrijwilligers in %.

7.1.2 Soorten dieren en/of planten

Volgens 44% van de initiatief-vrijwilligers is hun initiatief niet gericht op bepaalde plant- en diersoorten, dit geldt volgens 26% van de organisatie-vrijwilligers voor hun organisatie (figuur 7.2). De organisatie van de organisatie-vrijwilliger richt zich vaker dan het initiatief van de initiatief-vrijwilliger op vogels (35%), planten (26%) en zoogdieren (16%).

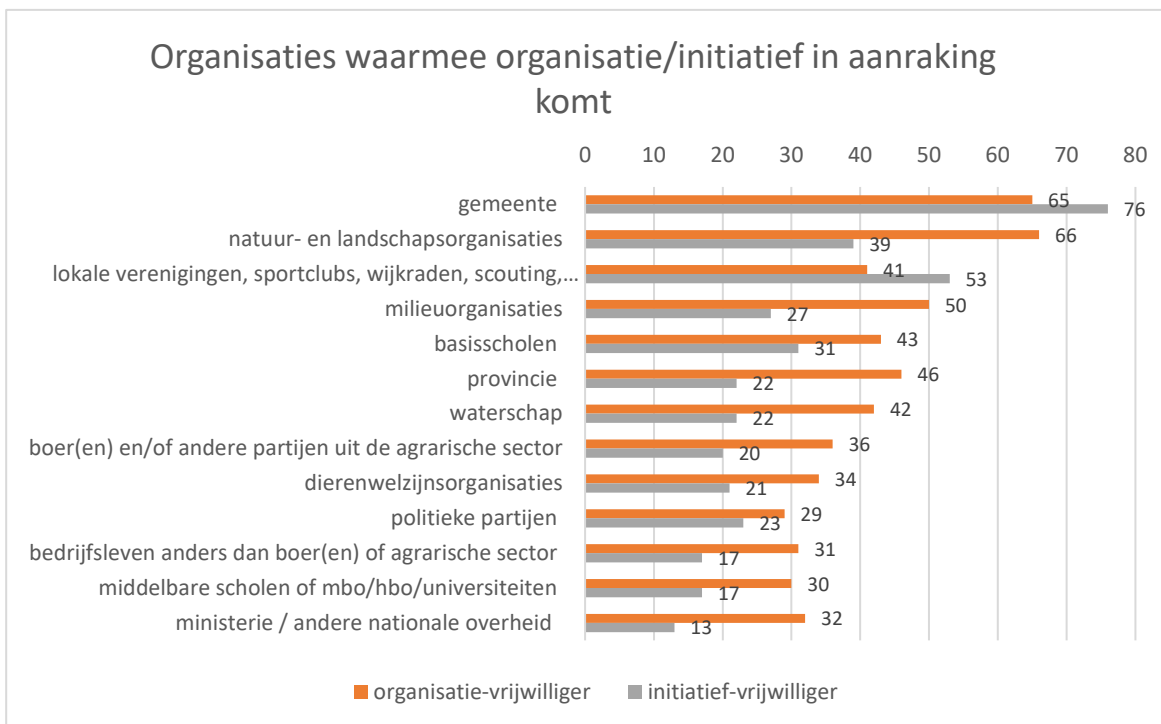

Figuur 7.2 Soorten planten en/of dieren waar organisatie/initiatief op gericht is volgens vrijwilligers in %.

7.2 Netwerk van initiatieven en organisaties

7.2.1 Type organisaties waar organisatie/initiatief mee in aanraking komt

Zowel organisaties als initiatieven hebben naar inschatting van hun vrijwilligers een groot netwerk waarin er contacten met vele partijen zijn (figuur 7.3). Over het algemeen schatten organisatie-vrijwilligers het aantal contacten daarbij groter in dan de initiatief-vrijwilligers. Het initiatief van de initiatief-vrijwilliger komt vaker in aanraking met de gemeente (76%) en lokale verenigingen (53%) dan de organisatie van de organisatie-vrijwilliger. De organisatie van de organisatie-vrijwilliger komt vaker in contact met natuur- en landschapsorganisaties (66%), milieuorganisaties (50%), provincies (46%), basisscholen (43%), en middelbare scholen of mbo/hbo/universiteiten (30%).

Figuur 7.3 Type organisaties waar organisatie/initiatief mee in aanraking komt volgens vrijwilligers in %.

7.2.2 Samen- of tegenwerking van de organisatie met andere organisaties

Vanwege de grote hoeveelheid informatie presenteren we de gegevens over samenwerking en tegenwerking voor beide groepen apart (tabel 7.1 voor de organisatie-vrijwilligers; tabel 7.2 voor de initiatief-vrijwilligers). Uit beide tabellen blijkt dat vrijwilligers veel meer samenwerking dan tegenwerking ervaren.

Organisaties

Over het algemeen zijn de organisatie-vrijwilligers positief over het contact met de organisaties waar hun organisatie mee in aanraking komt (tabel 7.1). De meeste samenwerking ervaart men bij middelbare of hogescholen, natuur- en landschapsorganisaties en milieuorganisaties. Bij de lokale, provinciale en nationale overheden en politieke partijen wordt het contact vaker getypeerd als samen- en tegenwerking.

Tabel 7.1 Samen- of tegenwerking met andere organisaties waar de organisatie mee in aanraking komt in %.

Type organisaties*	Samenwerking %	Tegenwerking %	Zowel samen- als tegenwerking %	Weet niet %	n
natuur- en landschapsorganisaties	71	7	9	13	200
gemeente	58	5	25	12	197
milieuorganisaties	68	11	8	14	152
provincie	51	9	25	14	140
basisscholen	75	11	5	9	132
waterschap	58	7	19	17	127
lokale verenigingen, sportclubs, wijkraden, scouting, kerk	63	6	21	10	126
boer(en) en/of andere partijen uit de agrarische sector	44	6	31	18	109
dierenwelzijnsorganisaties	63	16	10	12	102
ministerie/andere nationale overheid	33	13	30	24	97
bedrijfsleven anders dan boer(en) of agrarische sector	48	12	21	19	94
middelbare scholen of mbo/hbo/universiteiten	76	9	6	10	91
politieke partijen	32	14	38	17	89

* Meerdere antwoorden mogelijk

Initiatieven

De initiatief-vrijwilligers (tabel 7.2) typeren het contact met lokale verenigingen, basisscholen, natuur-en landschapsorganisatie, milieuorganisaties en gemeenten vooral als samenwerking. Bij hogere overheden (vooral ministerie/andere nationale overheid, provincies), bedrijfsleven buiten de agrarische sector en politieke partijen wordt relatief wat meer tegenwerking ervaren of is vaker sprake van een combinatie van samenwerking en tegenwerking.

Tabel 7.2 Samen- of tegenwerking met andere organisaties waar het initiatief mee in aanraking komt in %.

Type organisaties*	Samen- werking %	Tegen- werking %	Zowel samen- als tegenwerking %	Weet niet	n
gemeente	72	4	18	7	589
provincie	56	8	23	13	171
waterschap	63	8	14	16	171
ministerie / andere nationale overheid	40	20	29	11	98
natuur- en landschapsorganisaties	75	7	10	8	299
lokale verenigingen, sportclubs, wijkraden, scouting, kerk	79	6	8	7	410
boer(en) en/of andere partijen uit de agrarische sector	60	10	21	10	157
bedrijfsleven anders dan boer(en) of agrarische sector	49	16	24	16	128
politieke partijen	52	10	28	10	176
basisscholen	77	5	11	8	239
middelbare scholen of mbo/hbo/universiteiten	62	13	13	11	134
milieuorganisaties	73	6	12	9	208
dierenwelzijnsorganisaties	69	8	12	10	163

* Meerdere antwoorden mogelijk

7.3 Bijdrage aan effecten

Figuur 7.4 laat zien tot in welke mate vrijwilligers de bijdrage van hun organisatie of initiatief aan bepaalde effecten als (zeer) sterk inschatten. Voor de vraag naar effecten is een Likert-schaal gebruikt, waarbij 1 stond voor 'in geen enkele mate' en 5 voor 'in zeer sterke mate'. In de onderstaande figuren en tabellen zijn de antwoordcategorieën 1 en 2 samengevoegd tot 'geen of beperkte mate' en de antwoordcategorieën 4 en 5 tot 'in (zeer) sterke mate' (zie ook bijlage 8 voor een vergelijking in een tabel). Vanwege de grote hoeveelheid informatie presenteren wij een uitgebreider overzicht van de effecten zoals die door beide groepen zijn ingeschat in tabel 7.3 voor de organisatie-vrijwilligers en tabel 7.4 voor de initiatief-vrijwilligers.

Figuur 7.4 laat zien dat de organisatie-vrijwilliger de effecten die hun organisatie bereikt over het algemeen wat groter inschat dan dat de initiatief-vrijwilligers dat voor hun initiatief doen. De organisatie-vrijwilliger denkt vaker dan de initiatief-vrijwilliger dat zijn organisatie in (zeer) sterke mate bijdraagt aan het vergroten van kennis/verzamen van gegevens over de natuur, het beschermen van bedreigde soorten, verbinden van natuurgebieden en het behouden of herstellen van landschapselementen. Initiatief-vrijwilligers denken vaker dan organisatie-vrijwilligers dat hun initiatief in (zeer) sterke mate bijdraagt aan sociale contacten tussen mensen (49%) en het vergroenen van stad en dorp (41%).

Figuur 7.4 Effecten waar organisatie/initiatief in (zeer) sterke mate aan bijdraagt volgens vrijwilligers in %.

Organisaties

De belangrijkste effecten waar de organisatie aan bijdraagt zijn volgens de organisatie-vrijwilligers het vergroten van kennis/verzamelen van gegevens over de natuur (gemiddelde Likert-score van 3,6), het verbeteren van het leefmilieu voor planten en dieren (gemiddelde score 3,4) en sociale contacten tussen mensen (gemiddelde score 3,4). Laag-gewaardeerde effecten (alle een gemiddelde Likert-score van 2,4) zijn een aantrekkelijke omgeving om zich te vestigen, werkgelegenheid en voedselproductie.

Tabel 7.3 Effecten volgens de organisatie-vrijwilligers in % (n=333).

Effecten*	Geen of beperkte mate	In redelijke mate	In (zeer) sterke mate	Weet niet	Gem. Likert-score
het vergroten van kennis / verzamelen van gegevens over de natuur	17	21	51	12	3,6
het verbeteren van het leefmilieu voor planten en dieren	16	29	44	11	3,4
sociale contacten tussen mensen	18	29	42	12	3,4
het beschermen van bedreigde soorten	21	25	40	14	3,3
recreatie en ontspanning	19	30	41	10	3,3
de kennis en vaardigheden van mensen	20	28	41	11	3,3
het behouden of herstellen van landschapselementen zoals houtwallen, hekken en knotwilgen	23	21	42	14	3,3
het bevorderen van duurzaam en natuurvriendelijk gedrag van Nederlanders	23	25	39	13	3,3
het betrekken van mensen en bedrijven bij natuurbescherming in Nederland	25	28	34	13	3,2
het verbinden van natuurgebieden	27	21	37	16	3,1
het vergroenen van stad en/of dorp	29	25	32	14	3,0
het beperken van klimaatverandering of het aanpassen aan klimaatverandering	36	24	24	17	2,8
aantrekkelijke omgeving voor bedrijven om zich te vestigen	47	14	19	20	2,4
werkgelegenheid	46	18	16	20	2,4
voedselproductie	46	18	19	17	2,4

* Meerdere antwoorden mogelijk

Initiatieven

De belangrijkste effecten waar het initiatief in (zeer) sterke mate aan bijdraagt zijn volgens de initiatief-vrijwilligers sociale contacten tussen mensen (gemiddelde Likert-score van 3.5), het verbeteren van het leefmilieu van planten en dieren (gemiddelde score 3.2), recreatie en ontspanning (gemiddelde score 3.2) en het vergroenen van stad of dorp (gemiddelde score 3.2). Het initiatief draagt volgens de respondenten het minst bij aan werkgelegenheid (gemiddelde score 2.0), voedselproductie (gemiddelde score 2.2) en een aantrekkelijke omgeving voor bedrijven om zich te vestigen (gemiddelde score 2.2).

Tabel 7.4 Effecten volgens de initiatief-vrijwilligers in % (n=845).

Effecten*	Geen of beperkte mate	In redelijke mate	In (zeer) sterke mate	Weet niet	Gem. Likert-score
sociale contacten tussen mensen	15	30	49	6	3,5
het verbeteren van het leefmilieu voor planten en dieren	22	30	41	7	3,2
recreatie en ontspanning	25	28	40	8	3,2
het vergroenen van stad en/of dorp	24	27	41	8	3,2
het bevorderen van duurzaam en natuurvriendelijk gedrag van Nederlanders	24	33	35	8	3,2
de kennis en vaardigheden van mensen	34	30	27	9	2,9
het vergroten van kennis/verzamen van gegevens over de natuur	39	23	27	11	2,8
het betrekken van mensen en bedrijven bij natuurbescherming in Nederland	36	27	28	9	2,8
het beperken van klimaatverandering of het aanpassen aan klimaatverandering	41	26	22	11	2,7
het behouden of herstellen van landschapselementen zoals houtwallen, hegen en knotwilgen	40	22	27	11	2,7
het beschermen van bedreigde soorten	42	24	24	11	2,6
het verbinden van natuurgebieden	44	25	21	11	2,5
voedselproductie	57	18	15	10	2,2
aantrekkelijke omgeving voor bedrijven om zich te vestigen	54	18	16	12	2,2
werkgelegenheid	61	16	12	12	2,0

* Meerdere antwoorden mogelijk

7.4 Activiteiten voor organisaties

Aan de organisatie-vrijwilligers is nog specifiek gevraagd voor welke organisatie zij actief zijn. De meest aangevinkte organisaties zijn Natuurmonumenten (18%), Vogelbescherming (15%), Provinciale Landschappen en/of Landschapsbeheer Nederland (15%) en Staatsbosbeheer (13%). Een redelijk grote groep (35%) is (deels) actief bij andere organisaties dan die hier genoemd zijn. Als we kijken naar de open antwoorden die mensen bij deze categorie hebben gegeven dan is bij een deel te zien dat dit ook een organisatie op het gebied van natuur en milieu betreft (11% van het totaal, of ongeveer 31% van de 'anders' groep). Zie tabel 7.5 voor een overzicht van de organisaties waarvoor vrijwilligers aangeven actief te zijn.

Tabel 7.5 Voor welke organisaties actief in % (n=333).

Voor welke organisaties actief? *	%
Natuurmonumenten	18
Vogelbescherming	15
Provinciale landschappen en/of Landschapsbeheer Nederland	15
Staatsbosbeheer	13
Instituut voor natuureducatie en duurzaamheid (IVN)	12
Wereld Natuur Fonds	7
Soortenorganisaties (SoortenNL of SOVON)	6
Natuur en Milieu Federaties	5

Voor welke organisaties actief? *	%
Greenpeace	3
Anders	35
Herkenbaar als andere organisatie op gebied van natuur en milieu	11
Niet herkenbaar als organisatie op gebied natuur en milieu	24

* Meerdere antwoorden mogelijk

7.5 Hulpbronnen van initiatieven

Aan de initiatief-vrijwilligers is nog een aantal vragen gesteld over de inkomsten en aantallen vrijwilligers. Deze worden hieronder voor deze groep besproken.

7.5.1 Inkomsten van het initiatief volgens de initiatief-vrijwilliger

Niet alle respondenten weten precies waar de inkomsten van hun initiatief vandaan komen: 18% geeft aan dit niet te weten. Als inkomstenbron wordt subsidie van de gemeente het vaakst genoemd (29%). Daarna volgt eigen geld (18%) en ook sponsoring en donaties (16%). Zo'n 3% van de initiatief-vrijwilligers geeft aan dat hun initiatief helemaal geen geld nodig heeft (zie tabel 7.6).

Tabel 7.6 Inkomsten van het initiatief in % (n=845).

Inkomsten*	%
subsidie van de gemeente	29
eigen geld/we bekostigen het zelf	18
sponsoring en donaties	16
contributie/lidmaatschapsgelden	11
subsidie van de provincie	6
subsidie van de rijksoverheid	5
eigen inkomsten	5
subsidie van het waterschap	4
we hebben geen geld nodig	3
weet ik niet	18

* Meerdere antwoorden mogelijk

7.5.2 Hoeveelheid geld van het initiatief per jaar volgens de initiatief-vrijwilliger

Ongeveer een derde van de initiatief-vrijwilligers weet niet exact wat voor geldbedragen er in het initiatief omgaan (34%, zie tabel 7.7). 24% van de respondenten noemt een bedrag van 100 tot 1.000 euro en 21% noemt 1.000 tot 10.000 euro als inkomsten van het initiatief per jaar. In totaal gaat het slechts bij 8% van de vrijwilligers om meer dan 10.000 euro, al moet daarbij de kanttekening geplaatst worden dat er redelijk veel 'weet ik niet' is ingevuld, wat betekent dat deze resultaten slechts als een grove indicatie kunnen worden beschouwd.

Tabel 7.7 Inkomsten van het initiatief per jaar in % (n=845).

Inkomsten	%
minder dan 100 euro	12
100 tot 1.000 euro	24
1.000 tot 10.000 euro	21
10.000 tot 100.000 euro	6
100.000 of meer	2
weet ik niet	34
Totaal	100

7.5.3 Aantal personen dat betrokken is bij het initiatief volgens de initiatief-vrijwilliger

Het merendeel van de vrijwilligers is betrokken bij initiatieven van minder dan 20 personen: in 26% van de gevallen is dit minder dan 10 personen, 33% geeft aan dat het 10 tot 20 personen betreft. 11% weet het niet (zie tabel 7.8).

Tabel 7.8 Aantal personen dat betrokken is bij het initiatief in % (n=845).

Aantal betrokken personen	%
minder dan 10 personen	26
10 tot 20 personen	33
20 tot 50 personen	17
50 tot 100 personen	6
100 tot 200 personen	2
200 personen of meer	5
weet ik niet	11
Totaal	100

8 Conclusie

In de komende acht paragrafen zoomen we in op de acht onderzoeksvragen die in paragraaf 1.3 zijn gesteld. In elk van deze paragrafen behandelen we één onderzoeksvraag en vatten we de belangrijkste resultaten in het kader van die vraag samen. In hoofdstuk 9 volgt een bredere discussie van onze bevindingen, in het licht van andere onderzoeken en de betekenis voor beleid en samenleving.

8.1 Aantallen betrokken burgers

Onderzoeksvraag 1: hoeveel burgers zijn naar schatting betrokken bij verschillende activiteiten voor natuur en groen?

Een derde deel van de respondenten (34%), geeft aan wel eens vrijwillige activiteiten voor natuur en groen te ondernemen. Het wel of niet toepassen van weegfactoren verandert deze aantallen bijna niet. Als we de hierboven genoemde 34% extrapoleren naar de gehele Nederlandse bevolking, dan betreft dit in totaal zo'n 5 miljoen volwassenen. De groep individuele vrijwilligers omvat ongeveer 3.200.000 mensen (22%), rond de 1.200.000 mensen vallen in de groep initiatief-vrijwilligers (8%), en zo'n 550.000 volwassen Nederlanders zijn actief als organisatievrijwilliger (4%). Binnen dit onderzoek is een redelijk ruime definitie van activiteiten en vrijwilligersschap gehanteerd. Maar ook wanneer we de mensen die alleen af en toe wat afval opruimen buiten beschouwing laten (deze vallen voornamelijk in de groep individuen), dan betreft de groep vrijwilligers rondom natuur en groen naar schatting nog steeds zo'n 3,2 miljoen volwassen Nederlanders (22%).

Dit is een groot aantal mensen, maar daarbij moet wel worden gesteld dat de aard van de betrokkenheid verschilt. Als we kijken naar bijvoorbeeld de tijdsbesteding, of het aantal keren per jaar dat mensen actief zijn, dan zien we dat er een spectrum van 'incidenteel betrokken' tot aan 'dagelijks actief' is. Het merendeel van de mensen die een inschatting kon maken van hun frequentie van actief zijn, geeft aan dit maximaal een paar keer per jaar te doen (43%). Toch is ook 27% wekelijks of dagelijks actief. Het merendeel van de vrijwilligers is betrokken bij een of twee soorten activiteiten, maar 21% van de vrijwilligers onderneemt drie, vier of zelfs nog meer activiteiten voor natuur en groen.

Groene vrijwilligers ondernemen een breed scala aan activiteiten, waarvan het opruimen van afval in natuur en groen met afstand de meest voorkomende is – ongeveer 73% van de vrijwilligers onderneemt deze activiteit. Andere veel genoemde activiteiten betreffen deelname aan natuur- of soortentellingen (28%), en aanleg of onderhoud van openbaar groen in de straat/wijk/dorp/stad (25%). Verder is zichtbaar dat alle andere activiteiten die wij onderscheiden (het voeren van politieke acties, het geven van rondleidingen of natuuronderwijs, bestuurswerk, communicatie en administratie, deelnemen aan besluitvorming rondom natuur en groen, en aanleg of onderhoud van natuur- en landschapselementen) door naar schatting minimaal 450.000 volwassen Nederlanders of 9% van de vrijwilligers worden ondernomen.

8.2 Kenmerken van betrokken burgers

Onderzoeksvraag 2: wat zijn de kenmerken van de betrokkenheid van burgers die individueel of in groepsverband actief zijn voor de natuur?

De groene vrijwilliger is niet gemakkelijk in één oogopslag te vatten, en kenmerkt zich door een grote diversiteit in persoonlijke kenmerken, de mate van betrokkenheid, het type activiteiten, de motieven waarom men actief is en hoe de activiteiten zijn georganiseerd. Qua persoonlijke kenmerken vallen een aantal zaken op. Allereerst zijn lageropgeleiden significant minder vaak actief als vrijwilliger, terwijl hogeropgeleiden juist oververtegenwoordigd zijn. De verschillen tussen mannen en vrouwen zijn niet zo zeer zichtbaar in het wel

of niet betrokken zijn, maar meer in de typen activiteiten die ze ondernemen en ook de organisatievorm waarbinnen ze dit doen. Vrouwen zijn vaker individueel actief als vrijwilliger. Mannen zijn meer vertegenwoordigd binnen de groepen initiatief-vrijwilligers en vooral de organisatie-vrijwilligers, waar bijna twee derde van de respondenten uit mannen bestaat. Vrijwilligers vinden we in alle leeftijdsgroepen, de grootste groep is tussen de 35 en 55 jaar.

Als we kijken naar de duur van betrokkenheid, dan doet 37% van de individuele vrijwilligers en initiatief-vrijwilligers en 50% van de organisatie-vrijwilligers dit vrijwilligerswerk al langer dan 5 jaar, of zelfs al langer dan 10 jaar. Er komen ook nog steeds nieuwe vrijwilligers bij: zo'n 12% is pas het afgelopen jaar actief geworden. Qua tijdbesteding is zichtbaar dat ruim de helft (57%) daar niet meer dan 2 uur per maand aan besteedt. Organisatie-vrijwilligers en initiatief-vrijwilligers besteden meer tijd aan het vrijwilligerswerk, respectievelijk 18% en 15% en zijn meer tussen de 5 en 10 uur per maand actief. Respectievelijk 17% en 8% is meer dan 10 uur per maand actief.

8.3 Belangrijkste verschillen tussen groepen vrijwilligers

Onderzoeksvraag 3: wat zijn de verschillen in betrokkenheid tussen individuele vrijwilligers, initiatief-vrijwilligers en organisatie-vrijwilligers?

Er zijn duidelijke verschillen tussen individuele vrijwilligers, initiatief-vrijwilligers en organisatie-vrijwilligers op een groot aantal kenmerken. Als eerste wordt dit zichtbaar in de activiteiten die vrijwilligers in de verschillende groepen ondernemen. Organisatie-vrijwilligers zijn het meest actief, met gemiddeld 2,7 activiteit per vrijwilliger. Deze groep is gemiddeld genomen ook al het langst actief als vrijwilliger, besteedt hier het meeste uren per maand aan en is het vaakst per jaar actief. Hierna komen de initiatief-vrijwilligers, met gemiddeld 2,4 activiteit per vrijwilliger. Ze zijn gemiddeld genomen wat korter geleden actief geworden en hun tijdsbesteding en de frequentie waarmee ze actief zijn, ligt iets lager dan bij de organisatie-vrijwilligers. De individuele vrijwilliger verricht gemiddeld 1,6 activiteiten, en bijna de helft (48%) van deze groep ruimt uitsluitend afval op. Deze vrijwilliger is qua tijdsbesteding het minste aantal uren actief.

Als we naar de activiteiten kijken, dan ruimen individuele vrijwilligers het vaakst van alle drie de groepen afval op (77%). Bij alle andere activiteiten zijn ze aanmerkelijk minder vaak betrokken dan de andere twee groepen. Initiatief-vrijwilligers scoren het hoogst bij aanleg of onderhoud van openbaar groen in de straat/wijk/dorp/stad (38%) en deelname aan besluitvorming rondom natuur en groen (28%). De organisatie-vrijwilligers zijn veel vaker dan de andere groepen betrokken bij aanleg of onderhoud van natuur- of landschapselementen (35%), natuur- en soortentellingen (45%), rondleidingen en natuureducatie (26%) en bestuurswerk, communicatie en administratie rondom natuur en groen (33%).

Er zijn ook een aantal duidelijke verschillen zichtbaar tussen de drie groepen vrijwilligers in de motivaties van vrijwilligers, die soms enigszins worden uitvergroot wanneer mensen alleen de belangrijkste twee motivaties mogen aanvinken. De initiatief-vrijwilliger benoemt veel vaker dan de andere groepen 'iets doen voor de buurt' als motivatie, en dit is voor deze groep het nummer 1-antwoord, zowel in algemene zin als wanneer naar de top 2-motivaties gevraagd wordt. Organisatie-vrijwilligers scoren hoger dan de andere groepen op nieuwe dingen leren (64%), het leveren van een bijdrage aan de wetenschap (40%) en het leveren van een bijdrage aan natuurbescherming (79%). Individuele vrijwilligers scoren vergeleken met de andere twee groepen opvallend laag op andere mensen ontmoeten (25%), en de verbondenheid met natuur bij andere mensen vergroten (27%) – een indicatie dat sociale motivaties voor mensen die individueel actief zijn een veel kleinere rol spelen. Individuele vrijwilligers geven tijd buiten doorbrengen het vaakste op als reden om actief te zijn (76%) en scoren dit ook veel vaker dan de andere groepen als top 2-motief (22%).

8.4 Organisaties en initiatieven

Onderzoeksvraag 4: wat zijn de waargenomen kenmerken van de organisaties en initiatieven waar men actief is?

De initiatief-vrijwilligers en de organisatie-vrijwilligers hebben de kenmerken van hun initiatief en organisatie benoemd. De initiatieven waar de initiatief-vrijwilligers deel van uitmaken richten zich vooral op stadsgroen, buurtgroen, plantsoenen en parken (55%): dit is vaak in of nabij de bebouwde kom. Overigens scoort deze antwoordcategorie bij de organisatie-vrijwilligers ook (gedeeld) het hoogste, maar daar betreft het slechts 22% - een even hoog percentage als bos. Landschapselementen (21%) scoort als type groen vrij hoog bij de organisaties waarvoor de organisatie-vrijwilligers actief zijn. 26% van de organisaties is niet specifiek op een bepaalde soort planten of dieren gericht, bij de initiatieven is dit hoger (44%). Bij de organisaties scoren vooral vogels (35%) en planten (26%) hoog.

Voor zowel initiatieven als organisaties valt op dat er sprake is van een behoorlijk groot netwerk: de vrijwilligers zeggen dat hun organisaties/initiatieven veel in aanraking komen met veel verschillende soorten partijen en organisaties. Gemiddeld genomen is het netwerk van de organisaties daarbij groter dan dat van de initiatieven. Voor die laatste zijn gemeenten met afstand het meest voorkomende contact (76%), gevolgd door lokale verenigingen (53%). Dit zijn ook de enige twee antwoordcategorieën waar initiatief-vrijwilligers meer contacten zien dan organisatie-vrijwilligers. Voor die laatste groep zijn contacten met natuur- en landschapsorganisaties het meest voorkomend (66%), gevolgd door de gemeente (65%), die ook hier hoog scoort. Voor zowel initiatieven als organisaties geldt dat er volgens de vrijwilligers veel vaker sprake is van samenwerking binnen het netwerk, dan dat vrijwilligers zich tegengewerkt voelen.

Voor de organisatie-vrijwilliger is nog gekeken bij of voor welke organisaties men actief is. Bij ongeveer twee derde van de vrijwilligers betreft dit één van de landelijk werkende organisaties uit onze lijst van keuze-opties. Daarvan scoren Natuurmonumenten (18%), Vogelbescherming (15%), Provinciale Landschappen en Landschapsbeheer (15%), Staatsbosbeheer (13%) en IVN (12%) het hoogst. Opvallend is echter vooral de groep (35%) die (deels) actief is voor een organisatie die niet in onze lijst was opgenomen. Het is bekend dat er nog vele andere (professionele) organisaties op het gebied van natuur zijn, soms lokaal of regionaal, soms ook landelijk. Op basis van de 'anders, namelijk' antwoorden schatten wij dit percentage op ongeveer 11% van de organisatie-vrijwilligers. Ook zijn er diverse organisaties (zoals bijvoorbeeld kerken, sportverenigingen, zorgorganisaties, landbouworganisaties) die ook vrijwilligerswerk in de natuur organiseren, maar waarvan de primaire doelstellingen elders liggen. Het ligt voor de hand dat er daar ook mensen actief zijn – wij schatten dat op ongeveer 24% van de organisatie-vrijwilligers. De mogelijke andere organisaties konden niet allemaal in onze vragenlijst worden opgenomen, maar vertegenwoordigen gezamenlijk wel een groot aantal vrijwilligers – naar schatting zo'n 185.000.

Als we kijken naar de initiatieven, dan zien we dat het volgens de initiatief-vrijwilligers in veel gevallen om relatief kleine groepen gaat: 59% van de vrijwilligers is actief bij een groep die bestaat uit maximaal 20 personen en bij nog eens 17% betreft dit 20 tot 50 personen, al moet daarbij een kanttekening gemaakt worden dat 11% hier 'weet niet' heeft ingevuld. Als meest genoemde inkomstenbron wordt door de initiatief-vrijwilligers subsidie van de gemeente genoemd (29%), gevolgd door eigen geld (18%) en sponsoring en donaties (16%). In veel gevallen gaat het om relatief kleine geldbedragen, slechts 8% geeft aan dat het initiatief jaarlijks meer dan 10.000 euro aan inkomsten heeft (al is de antwoordcategorie 'weet niet' hier met 34% wel groot).

8.5 De niet-vrijwilliger

Onderzoeksvraag 5: wat zijn de kenmerken van burgers die niet betrokken zijn? Waarom zijn zij niet actief, en wat hen zou kunnen helpen om wel actief te worden?

Hoewel er veel mensen zijn die vrijwillige activiteiten verrichten rondom natuur en groen, is het aantal mensen dat dit niet doet (de niet-vrijwilligers) ongeveer dubbel zo groot. Het opvallendste verschil tussen

hen die wel of niet als vrijwilliger betrokken zijn, ligt in het opleidingsniveau. Vrijwilligers hebben veel vaker een hoog opleidingsniveau, terwijl niet-vrijwilligers juist veel vaker een laag opleidingsniveau hebben. Op het gebied van geslacht zijn er geen significante verschillen tussen mannen en vrouwen als we kijken of ze wel niet vrijwillig actief zijn. Qua leeftijd zijn de niet-vrijwilligers gemiddeld genomen ouder dan degenen die wel vrijwillig actief zijn.

Ruim de helft (51%) van de niet-vrijwilligers heeft geen interesse om in de toekomst vrijwillige activiteiten voor de natuur en landschap te verrichten. De belemmeringen onder deze groep hebben vooral betrekking op tijdgebrek (35%), de eigen gezondheid (32%) en omdat men er geen zin in heeft (28%).

Hoewel er slechts een kleine groep expliciet aangeeft wel geïnteresseerd te zijn (4%), zijn er veel mensen die 'misschien' (36%) of 'weet niet' (9%) hebben geantwoord. De populairste activiteit die potentiële vrijwilligers (de mensen die 'ja', 'misschien' of 'weet niet' hebben ingevuld) zouden willen doen is het opruimen van afval (73%), gevolgd door deelnemen aan natuur- of soortentellingen (44%) en aanleg of onderhoud van openbaar groen (39%). De bereidheid tot het voeren van politieke actie rondom natuur en groen is bij de niet-vrijwilligers laag. Dit betreft slechts 9% en is met afstand de minst gekozen (mogelijke) activiteit. Het belangrijkste wat de potentiële vrijwilligers zou kunnen helpen om actief te worden heeft vooral betrekking op de mogelijkheid om deze activiteiten in het eigen leven in te passen: flexibiliteit om aan te sluiten wanneer het uitkomt (56%) en een plek of locatie dichtbij huis om aan de slag te gaan (54%). Ook informatie over wat iemand zou kunnen doen (45%) en contact krijgen met andere mensen die met de respondent samen willen werken (36%) worden regelmatig genoemd.

8.6 Effecten van organisaties en initiatieven

Onderzoeksvraag 6: wat zijn de door burgers ingeschatte ecologische, sociale en economische effecten van hun organisatie of initiatief?

Als burgers een inschatting maken van de effecten van de activiteiten die ondernomen worden door de organisaties en initiatieven waarvoor zij actief zijn, dan zien we dat vooral de sociale en bepaalde ecologische effecten hoog scoren. Economische effecten worden door de grote meerderheid van de respondenten (vrij) laag gewaardeerd. De sociale effecten scoren relatief gezien het hoogste. Relatief hooggewaardeerde ecologische effecten zijn onder andere het vergroenen van stad of dorp en het verbeteren van de leefomgeving voor planten en dieren. De bijdrage van groen vrijwilligersschap aan sociale contacten tussen mensen springt eruit als sociaal effect, maar ook recreatie en ontspanning en het bevorderen van duurzaam of natuurvriendelijk gedrag scoren hoog.

In de breedte gezien schat de organisatie-vrijwilliger de effecten van zijn organisatie wat groter in dan dat de initiatief-vrijwilliger dat voor zijn initiatief doet. Organisatie-vrijwilligers geven een gemiddelde Likert-score van 3.1 over alle effecten waarnaar is gevraagd, tegenover 2.8 bij de initiatief-vrijwilligers. De organisatie-vrijwilliger denkt vaker dan de initiatief-vrijwilliger dat zijn organisatie bijdraagt aan het vergroten van kennis/verzamen van gegevens over de natuur, het beschermen van bedreigde soorten, het verbinden van natuurgebieden en het behouden of herstellen van landschapselementen. Initiatief-vrijwilligers denken vaker dat hun initiatief bijdraagt aan sociale contacten tussen mensen en het vergroenen van stad en dorp. Een vergelijking van de effecten die deze beide vrijwilligersgroepen inschatten is te vinden in bijlage 8.

8.7 Invloed van de woonomgeving

Onderzoeksvraag 7: wat is de relatie tussen de ruimtelijke groene omgeving en de activiteiten die burgers ontplooiën?

Onze analyse van de woonomgeving en het natuurbezoek van de respondenten in relatie tot hun vrijwilligersschap laat een aantal verschillen zien. Zo wonen respondenten die geen vrijwilliger zijn vaker in een verstedelijkte omgeving, terwijl vooral organisatie-vrijwilligers relatief gezien meer op het platteland

wonen. Verder valt op dat vrijwilligers gemiddeld genomen een grotere tuin hebben dan mensen die geen vrijwilliger zijn, vooral omdat niet-vrijwilligers vaker geen tuin hebben (25%) dan mensen die wel vrijwilliger zijn (14%). Ook hebben vrijwilligers gemiddeld genomen meer groen in de straat waar ze wonen, dan mensen die geen vrijwilliger zijn.

Het bezoek aan bossen en natuurgebieden verschilt ook tussen mensen die wel of niet vrijwillig actief zijn: grofweg 25% van de niet-vrijwilligers komt nooit of weinig in bossen en natuurgebieden. Van de wel-vrijwilligers ligt dit, afhankelijk van de groep, tussen de 7% en 9%. Het beeld voor parken en stadsgroen is redelijk vergelijkbaar. Ook deze worden door de mensen die geen vrijwilliger zijn minder vaak bezocht dan door de mensen die wel actief zijn. De initiatief-vrijwilligers bezoeken parken en stadsgroen iets vaker dan de andere groepen vrijwilligers. Verhoudingsgewijs gaan niet-vrijwilligers ook minder vaak naar het platteland dan mensen die wel vrijwillig actief zijn.

8.8 Aanknopingspunten voor monitoring

Onderzoeksvraag 8: welke methodische aanknopingspunten biedt dit onderzoek voor de langetermijn-monitoring van vrijwilligerswerk in natuur en groen?

Dit onderzoek laat zien dat het haalbaar is om groene vrijwilligers te identificeren met behulp van selectievragen. Vervolgens kan voor verschillende groepen vrijwilligers een breed scala aan aspecten die met dit vrijwilligersschap samenhangen in kaart worden gebracht. De antwoorden op bovenstaande onderzoeksvragen in paragraaf 8.1 t/m 8.7 laten al zien dat daarmee (deels) invulling kan worden gegeven aan diverse kennisbehoeften rondom groen vrijwilligersschap. Onze discussie in hoofdstuk 9 laat zien dat dit ook waardevolle informatie oplevert voor wetenschap, beleid en samenleving.

Om ontwikkelingen in groen vrijwilligersschap op de (middel)lange termijn te kunnen monitoren, zal het nodig zijn om ons onderzoek op termijn te herhalen, zodat we ontwikkelingen door de tijd heen kunnen waarnemen. De huidige methode is daarvoor geschikt, omdat een vergelijkbare vragenlijst in principe op elk moment opnieuw uitgezet kan worden, indien daarvoor de middelen beschikbaar zijn. Continuïteit dient daarbij te liggen in het systematisch en herhaaldelijk toepassen van dezelfde methodiek (zie ook Mattijssen et al., 2022). Idealiter zou deze studie ongeveer elke vijf jaar herhaald moeten worden, zodat inzicht in veranderingen en trends rondom groen vrijwilligersschap kan worden verworven. Door het toevoegen van nieuwe vragen kunnen eventuele toekomstige kennisbehoeften in een vervolg worden meegenomen.

9 Discussie en aanbevelingen

Hieronder volgt eerst een duiding van onze belangrijkste bevindingen met daarbij een vergelijking met andere onderzoeken en databronnen (paragraaf 9.1). In paragraaf 9.2 gaan we in op de betekenis voor natuur, samenleving en beleid. Paragraaf 9.3 gaat in op de beperkingen en kanttekeningen bij dit onderzoek. Het rapport sluit af met aanbevelingen voor vervolgonderzoek in paragraaf 9.4.

9.1 Duiding en validatie van onze bevindingen

Dit is niet het eerste onderzoek naar vrijwilligerswerk voor natuur en groen, en het zal ook niet het laatste zijn. Onze analyse in deze paragraaf laat zien dat het voor veel cijfers mogelijk is om onze resultaten te positioneren in de context van andere studies en datasets. Onze studie levert daarmee een bijdrage aan een breder empirische basis voor het doen van uitspraken over groen vrijwilligerswerk, maar de andere studies en datasets (zoals gegevens van natuurorganisaties) kunnen ook helpen bij het verifiëren en bediscussiëren van onze bevindingen.

9.1.1 Aantallen vrijwilligers

Ongeveer vijf miljoen groene vrijwilligers

In onze studie komen wij – met een redelijk ruime definitie van groen vrijwilligersschap – tot een schatting van ongeveer vijf miljoen volwassen Nederlanders (34%) die minimaal eens per jaar vrijwillig actief zijn voor natuur en groen. Natuurlijk weten we niet honderd procent zeker of er sprake is van een enigszins vertekende respons, waardoor groene vrijwilligers wellicht iets sneller geneigd zijn om de vragenlijst in te vullen dan diegenen die niet vrijwillig actief zijn. Het toepassen van een weegfactor om te corrigeren voor demografische kenmerken heeft echter nauwelijks invloed op de aantallen vrijwilligers die worden ingeschat.

Wanneer we dit vergelijken met andere studies, zien we in de draagvlak-enquête (De Boer en Langers, 2022) dat zelfs 66% van de respondenten aangeeft dat ze één of meerdere vrijwillige activiteiten verrichten ten bate van natuur. Daar vallen echter ook activiteiten in de eigen tuin onder (zoals het ophangen van nestkastjes), waardoor deze percentages niet geheel vergelijkbaar zijn. In de laatste draagvlak-enquête gaf 30% van de volwassen Nederlanders aan wel eens afval in de natuur op te ruimen, een percentage dat hoger ligt dan de 25% in ons onderzoek. De procentuele omvang van de groep vrijwilligers is in onze enquête groter dan in de oorspronkelijke pilotstudie uit 2022, die uit een zeer beperkte steekproef bestond (Mattijssen et al., 2022); 34% t.o.v. 24%. Dit komt voor een belangrijk deel omdat we 'afval opruimen' als categorie van activiteiten hebben toegevoegd aan de keuzeopties in vraag S1 (zie bijlage 2). Wanneer we de groep die alleen afval opruimt weglaten uit onze enquête, verschillen de percentages niet veel meer: 22% in deze studie om 24% in de pilotstudie.

Aantallen vrijwilligers bij specifieke activiteiten: vergelijkbaar met andere bronnen

Van de vrijwilligers in deze enquête geeft ongeveer 28% aan dat ze het afgelopen jaar actief zijn geweest bij natuur- of soortentellingen. Dit zou zo'n 1,4 miljoen volwassen Nederlanders betreffen. In de draagvlak-enquête – uitgezet via een ander onderzoeksbureau – geeft 9% van de respondenten in 2021 aan te doen aan inventarisatie van planten en diersoorten. Dat komt neer op zo'n 1,3 miljoen volwassen Nederlanders (De Boer en Langers, 2022). Deze aantallen liggen dicht bij elkaar, maar zijn wel hoger dan de kleine 300.000 tellers die actief zijn via waarneming.nl en het Netwerk Ecologisch Monitoring (Ganzevoort en Mattijssen, 2023), zelfs als je daar de 114.000 deelnemers aan de tuinvogeltelling bij optelt (Vogelbescherming, 2024).

Wij schatten het aantal vrijwilligers in de natuureducatie en het geven van rondleidingen (een kleine 10% van alle vrijwilligers) op basis van deze enquête rond de 480.000. In de draagvlak-enquête geeft 3% van de respondenten in 2021 aan te doen aan het geven van natuureducatie, rondleidingen en lezingen; dat komt

neer op zo'n 440.000 volwassen Nederlanders – wat opnieuw vrij dicht bij onze schatting ligt. Wederom is dit aantal ook hoger dan dat je via de 'gevestigde kanalen' op het gebied van natuureducatie zou inschatten. De grootste organisatie gericht op natuureducatie is het IVN met rond de 6.000 vaste vrijwilligers (IVN, 2024), al verloopt natuureducatie ook via vele andere organisaties en bijvoorbeeld heemtuinen (Mattijssen et al. 2015). Wat we hier duidelijk zien, is dat educatie en het geven van rondleidingen een categorie activiteiten is die ook vanuit individuele vrijwilligers en initiatief-vrijwilligers veel wordt uitgevoerd; iets wat je niet zult terugvinden in de cijfers vanuit organisaties.

Het is goed mogelijk dat mensen zichzelf eerder als vrijwilliger zien, dan dat ze aan de registratiecriteria van organisaties voldoen, en dat mensen activiteiten soms gezamenlijk verrichten, terwijl er maar één iemand geregistreerd staat. Onze studie laat echter ook zien dat veel vrijwilligersschap niet via de 'grote partijen' gaat. Een eerste indicatie daarvoor kan gevonden worden in de 35% organisatie-vrijwilligers die voor een organisatie actief zijn die niet in onze lijst is opgenomen. En de groep initiatief-vrijwilligers, waarvanuit ook veel activiteiten op het gebied van natuureducatie en natuurtellingen worden ondernomen, is ruim twee keer zo groot als het aantal organisatie-vrijwilligers. Als we deze vrijwilligers optellen bij de aantallen die bekend zijn, is het te verwachten dat het daadwerkelijke aantal volwassen Nederlanders dat bijvoorbeeld iets op het gebied van natuurtellingen doet, veel hoger uitvalt dan als je alleen kijkt naar wie er geregistreerd is bij soortenorganisaties of grote online-platforms zoals waarneming.nl.

Organisatie-vrijwilligers: soms een hogere schatting dan organisaties zelf opgeven

Data van het CBS geven aan dat in 2023 4,7% van de Nederlanders van 15 jaar of ouder vrijwilligerswerk verrichtte bij organisaties die gericht zijn op natuur, milieu en dierenwelzijn (CBS, 2024). Dat ligt iets hoger dan onze 3,7%, maar milieu en dierenwelzijn zijn hierbij dus ook meegenomen. Ook verschilt de methode van vragen tussen beide onderzoeken enigszins. CBS stelt de vraag of mensen vrijwilligerswerk hebben gedaan, terwijl onze enquête met een lijst van activiteiten werkt. Werken met een lijst van activiteiten is volgens Ganzevoort (2021) een betrouwbaardere methode, omdat mensen zichzelf niet altijd als vrijwilliger zullen identificeren, maar over het algemeen wel kunnen rapporteren welke activiteiten zij allemaal hebben ondernomen. Gezien deze kanttekeningen verschillen onze cijfers niet opvallend veel van het CBS.

Als we specifiek kijken naar de vrijwilligersaantallen bij natuurorganisaties, dan valt op dat onze enquête in sommige gevallen hoger uitvalt dan de aantallen die organisaties zelf opgeven, terwijl het in andere gevallen dicht bij de officiële cijfers komt. Zou je onze data van het aantal vrijwilligers extrapoleren voor de Provinciale Landschappen en Landschapsbeheer, dan zou je op ruim 80.000 uitkomen. Dit zit vrij dicht bij de officiële cijfers (72.000) die zij zelf rapporteren (LandschappenNL, 2024). Voor SoortenNL en Sovon zou je op basis van onze data tot een schatting van ruim 30.000 vrijwilligers komen. Dit wijkt enigszins af van de 16.500 tellers die Ganzevoort en Mattijssen (2023) inventariseerden, maar aangezien die inventarisatie alleen de telvrijwilligers betreft en niet alle soortenorganisaties omvat is dat verschil niet heel groot.

Zou je onze data extrapoleren voor Natuurmonumenten, de meest aangevinkte organisatie, dan kom je bijna bij de 100.000 vrijwilligers uit. Dit terwijl Natuurmonumenten zelf aangeeft over zo'n 7.000 vrijwilligers te beschikken (Natuurmonumenten, 2024). We weten dat gezinsleden of mensen die incidenteel eens wat doen vaak niet geregistreerd staan als vrijwilligers (Ganzevoort en Mattijssen, 2023). Ook betreft dit aantal alleen de vaste vrijwilligers die via de 'officiële' wegen voor de vereniging actief zijn en niet bijvoorbeeld de mensen die op een natuurwerkdag actief zijn in een gebied van Natuurmonumenten. Desondanks valt op dat onze schatting van vrijwilligers 14x zo hoog uitvalt als de cijfers die Natuurmonumenten zelf rapporteert. Voor IVN geldt dit ook: zo'n 6.000 officieel geregistreerde vrijwilligers, terwijl onze schatting op ongeveer 65.000 uit zou komen (IVN, 2024).

Er zijn duizenden groene burgerinitiatieven in Nederland

Bij De Boer en Langers (2017; 2022) gaf zo'n 3% van de burgers aan dat zij betrokken waren bij een burgerinitiatief. Vullings et al. (2018) schatten in een inventarisatie in vier (deel)gemeenten in Nederland dat zo'n 0,9% tot 3,3% van de inwoners bij een burgerinitiatief betrokken is. Deze schattingen liggen lager dan het gewogen percentage van 8,3% in onze studie, maar er zijn duidelijke verschillen tussen de methode van inventarisatie. Bij Vullings et al. (2018) is het aannemelijk dat ze, zoals ze zelf ook aangeven, niet alle initiatieven gevonden hebben. Bij De Boer en Langers (2022) is aan mensen de vraag gesteld of ze betrokken zijn bij een burgerinitiatief. Het is goed mogelijk dat mensen daarbij 'nee' antwoorden, terwijl wij

ze in deze studie wel als initiatief-vrijwilligers zouden zien. Onze procedure met meerdere selectievragen biedt ten opzichte van deze studie meer ruimte tot verdieping in de precieze vorm van de betrokkenheid bij burgerinitiatieven, maar past niet bij een brede algemene enquête zoals de draagvlak-enquête waar de meeste respondenten geen vrijwilliger zijn (zie ook Mattijssen et al., 2022).

Het aantal groene burgerinitiatieven is op basis van onze data niet exact te schatten. We weten immers niet of er meerdere respondenten bij hetzelfde initiatief zijn aangesloten, en we weten ook geen exacte aantallen vrijwilligers. Maar initiatieven hebben vaak een lokale focus en betreffen een klein aantal mensen, daarmee zijn ze minder zichtbaar (Mattijssen et al. 2015; Sanders et al. 2018; Vullings et al. 2018). Duidelijk is wel dat het er, zelfs als we de bovengrens van alle keuzeopties aanhouden, al snel duizenden zijn – een veelvoud van de 263 die Mattijssen et al. (2015) ooit in kaart brachten en ook veel meer dan de 133 die Vullings et al. (2018) in vier (deel)gemeenten vonden.

9.1.2 Demografische kenmerken van vrijwilligers

Vrijwilligers zijn vaker hoog opgeleid

Uit onderzoek naar groene vrijwilligers bij natuurorganisaties blijkt dat bepaalde groepen sterk oververtegenwoordigd zijn onder de vrijwilligers. Als eerste zijn dit vooral mensen met een hoog opleidingsniveau (Ganzevoort, 2021; Sanders et al., 2018). Ons onderzoek bevestigt dit niet alleen voor de organisatie-vrijwilligers (waar Ganzevoort, 2021, dit ook al concludeerde). Ook voor mensen die betrokken zijn bij een initiatief zien we, net als Sanders et al. (2018) dat hogeropgeleiden sterk oververtegenwoordigd zijn; en dit geldt ook voor de individuele vrijwilligers. Lageropgeleiden zijn in alle drie deze groepen veel minder vaak vrijwillig actief voor natuur en landschap.

Mannen en vrouwen zijn ongeveer even vaak vrijwilliger, maar vrouwen vaker individueel

Als we kijken naar geslacht, dan zien we in ons onderzoek dat mannen inderdaad veel vaker dan vrouwen actief zijn als vrijwilliger bij een organisatie (Ganzevoort, 2021). Ook bij initiatieven zijn meer mannen dan vrouwen actief, al is het verschil hier al een stuk kleiner. In totale zin zijn vrouwen echter ongeveer net zo vaak actief als mannen, maar zij doen dat vaker als individuele vrijwilliger. Dit onderzoek nuanceert daarmee het beeld dat mannen vaker vrijwillig actief zijn in het groen dan vrouwen. Dit geldt wel voor specifieke vormen van vrijwilligersschap, maar niet in het algemeen.

Leeftijd: de grootste groep is tussen de 35 en 55 jaar

Als we kijken naar de leeftijd, dan komt de gemiddelde leeftijd van onze vrijwilligers echt een stuk lager uit dan in eerder onderzoek naar organisatie-vrijwilligers van Ganzevoort (2021). In Ganzevoort (2021) ligt de gemiddelde leeftijd maar liefst tien jaar hoger dan van de organisatie-vrijwilliger in onze studie. De grootste groep vrijwilligers in ons onderzoek is tussen de 35 en 55 jaar, iets wat overeenkomt met de algemene cijfers van het CBS over vrijwilligerswerk (CBS, 2024). Wel zijn in ons onderzoek de organisatie-vrijwilligers gemiddeld ietsje ouder dan de andere vrijwilligers. Het valt hoe dan ook op dat de niet-vrijwilligers in ons onderzoek gemiddeld genomen ouder zijn dan de mensen die wel vrijwillig actief zijn – iets wat het beeld van de 'vergrijsde' vrijwilliger in het groen toch wel tegensprekt.

Overig: sociaaleconomische factoren en migratieachtergrond mogelijk ook van invloed

Factoren die wij niet hebben meegenomen zijn de sociaaleconomische achtergrond van respondenten (het inkomen of vermogen), evenals een eventuele migratieachtergrond. Op deze vlakken kunnen wij geen uitspraak doen over de demografie van vrijwilligers, al weten we natuurlijk wel dat de enquête niet is ingevuld door mensen die de Nederlandse taal niet machtig zijn. De sociaaleconomische achtergrond en migratieachtergrond zijn factoren die samenhangen met het opleidingsniveau (Het Geld College, 2022), en daarmee waarschijnlijk wel van invloed op groen vrijwilligersschap.

9.1.3 Verdeling over groepen vrijwilligers

Er bestaan andere bronnen waarin groene vrijwilligers in groepen worden opgedeeld. Bekende indelingen op basis van activiteiten die mensen verrichten zijn die van tellers, vertellers, herstellende en bellers (LandschappenNL, 2023) of gebruiker, beschermer en beslisser (De Boer en Langers, 2022). De Boer en

Langers (2022) maken onderscheid in de mate van natuurbetrokkenheid: van 'weinig' tot 'zeer' betrokken, waarbij vrijwilligers in de meest betrokken groepen terechtkomen.

Op het gebied van de organisatieverbanden waarbinnen burgers actief zijn voor natuur, voegt ons onderzoek nieuwe inzichten toe. Cijfers die we tot nu toe hebben, betreffen vooral vrijwilligers die bij specifieke organisaties actief zijn. Ons onderzoek laat echter zien dat er een veel grotere groep vrijwilligers is die hun activiteiten in andere verbanden verrichten. Weliswaar zijn de organisatie-vrijwilligers gemiddeld het actiefst, maar zij maken maar zo'n 4% van de volwassen bevolking uit. Het belang en de omvang van andere vormen van vrijwilligersschap, waar we nog minder van weten, wordt daarmee voor het eerst echt zichtbaar in kwantitatieve zin. Het aantal individuele vrijwilligers (22%) en initiatief-vrijwilligers (8%) is immers veel groter.

Binnen dit onderzoek is een redelijk ruime definitie van activiteiten en vrijwilligersschap gehanteerd, waardoor ook mensen die het afgelopen jaar één keer iets hebben gedaan zijn meegenomen als groene vrijwilliger. Als we kijken naar de mate van betrokkenheid laat dit onderzoek zien, dat er een spectrum is van 'incidentele vrijwilligers' die maximaal een paar keer per jaar actief zijn (43%) tot aan mensen die wekelijks of dagelijks actief zijn (27%). Als we kijken naar de aantallen activiteiten die mensen ondernemen, dan sluit onze observatie dat mensen vaak meerdere dingen doen aan bij eerder onderzoek van Ganzevoort (2021), waaruit ook blijkt dat vrijwilligers vaak meerdere soorten activiteiten verrichten.

9.1.4 Motivaties voor vrijwilligersschap

Burgers zijn op allerlei manieren vrijwillig actief in het publieke domein en zetten zich op vele manieren in voor het realiseren van maatschappelijke waarden (Hajer et al., 2011; Bouma et al., 2023; De Moor, 2023). Veel Nederlanders vinden dat er op het gebied van natuur, milieu en klimaat dingen moeten veranderen, en geven aan ook best bereid te zijn om zelf dingen anders te doen (Namens Nederland, 2024). Nu zit er nog een gat zit tussen intenties en daadwerkelijk dingen doen, maar het grote aantal vrijwilligers op het gebied van natuur en milieu laat zien dat veel mensen deze motivatie ook in actie omzetten. Onder andere Ganzevoort (2021) en De Boer en Langers (2022) lieten in eerdere studies al zien dat er een heel breed scala aan motivaties voor mensen kan zijn om actief te worden als vrijwilliger in het groen. Mattijssen et al. (2018a) komen tot vergelijkbare observaties als het gaat om de doelstellingen van burgerinitiatieven, die ook breed zijn en zowel sociale als meer ecologische factoren omvatten.

Ganzevoort (2021) concludeert in een studie van literatuur in combinatie met onderzoek bij organisatie-vrijwilligers in Nederland, dat er stevast twee (clusters van) kernmotivaties terugkomen om actief te worden. Als eerste willen mensen bijdragen aan natuurbescherming en -beheer, en als tweede is de persoonlijke band die mensen met de natuur hebben een belangrijke reden. Ook het buiten zijn, leren over natuur en enthousiasmeren van andere mensen voor natuur zijn in deze studie belangrijke drijfveren van organisatie-vrijwilligers. Als we kijken naar de organisatie-vrijwilligers in onze studie, zien we inderdaad ook een grote verbondenheid met de natuur, of soms specifieke plekken in de natuur, als belangrijke drijfveer. De wens om bij te dragen aan natuurbescherming scoort bij deze groep ook in onze studie erg hoog. Omdat de antwoordcategorieën, onderzoeksmethode en respondenten tussen het werk van Ganzevoort (2021) en ons onderzoek iets verschillen, is het niet mogelijk een exacte vergelijking te maken, maar globaal gezien is het beeld vergelijkbaar. Een belangrijke overeenkomst met onderzoek van De Boer en Langers (2022) is hun bevinding dat 'actief en gezond blijven' een belangrijke motivatie kan zijn voor burgers om vrijwilliger te worden – alhoewel een verdere vergelijking met deze studie vanwege de andere keuzeopties en onderzoeks-populatie lastig te maken is.

Een interessante toevoeging vanuit deze enquête ten opzichte van eerder onderzoek is de observatie dat motivaties verschillen tussen de drie groepen vrijwilligers die wij onderscheiden – zoals al besproken is in paragraaf 8.3.

9.1.5 Relatie met de woonomgeving

Er is momenteel nog vrij weinig bekend over de relatie tussen de woonomgeving van mensen en eventueel vrijwilligerschap op het gebied van natuur en landschap. Wel weten we dat contact met natuur en groen een

belangrijke factor is in de mate waarin mensen natuur belangrijk vinden, natuurbescherming steunen en zelf bereid zijn om actief te worden voor de natuur (Van Heel et al., 2023; Soga and Gaston, 2016) – en dat juist natuurbeleving in het dagelijkse leven, veelal dichtbij huis, daarin een belangrijke rol speelt (Dobson et al. 2020). Onze analyse van de woonomgeving en het natuurbezoek van de respondenten in relatie tot hun vrijwilligersschap laat in deze context een aantal duidelijke verbanden zien. Samengevat kunnen we zeggen dat bij niet-vrijwilligers het natuurcontact in het dagelijkse leven beperkter lijkt. Vrijwilligers hebben vaker een (grotere) tuin, wonen in een straat met wat meer groen en ook vaker op het platteland. Ook bezoeken ze vaker bossen en natuurgebieden, parken en stadsgroen, en het platteland. Of hier niet alleen sprake is van een correlatie, maar er ook causale verbanden zijn waarbij de groene omgeving of het groenbezoek aanzet tot vrijwilligersschap, kunnen we echter niet concluderen op basis van onze methode.

Wellicht is er in deze context ook een verband met de woonomgeving en demografie (paragraaf 9.1.1.), dat van invloed kan zijn. We weten dat hoger opgeleiden oververtegenwoordigd zijn bij groene burgerinitiatieven. Deze groep verdient gemiddeld genomen meer (Het Geld College, 2022) en woont dus vaker in rijkere buurten – waar gemiddeld genomen meer groen beschikbaar is (Sanders et al., 2018; De Vries et al., 2020). Mogelijk kan een deel van de correlatie tussen de hoeveelheid groen en de buurt en het wel of niet actief zijn als vrijwilliger, dus ook te maken hebben met sociaaleconomische factoren. Op basis van onze data kunnen wij hier echter geen harde uitspraken over doen.

9.1.6 Organisatie en netwerk

Onze enquête biedt belangrijke inzichten in de wijze(n) waarop burgerinitiatieven en organisaties voor groen vrijwilligerswerk zijn georganiseerd, vanuit het oogpunt van de vrijwilligers zelf.

Organisaties hebben een groot netwerk

Als we kijken naar de organisatie-vrijwilligers, dan zijn deze vaak actief voor 'grote' organisaties op het gebied van natuur en milieu, maar ook voor vele andere, ons onbekende organisaties (zie paragraaf 9.1.3). In de ogen van vrijwilligers beschikken deze organisaties over een groot netwerk, waarbij er samenwerking is met een breed scala aan maatschappelijke partijen vanuit zowel overheid, bedrijfsleven, onderwijs als allerlei maatschappelijke organisaties. Zoals Bouma et al. (2023) ook benoemen, kan zo'n netwerk betrokken burgers helpen in het actief worden, organiseren en uitvoeren van activiteiten. We zien daarbij dat de organisatievrijwilliger veel meer samenwerking dan tegenwerking ervaart.

Andere natuur- en landschapsorganisaties vormen een belangrijk onderdeel van het netwerk van de organisatie waarvoor de vrijwilliger actief is, meestal als samenwerkingspartners. In iets mindere mate geldt dit ook voor milieuorganisaties. Contacten met zowel de agrarische sector als ander bedrijfsleven komen regelmatig voor, en worden vaker als samenwerking dan als tegenwerking ervaren – al is het vaak ook een beetje van beide. Contacten met lokale verenigingen, sportclubs, wijkraden, scouting en kerk komen minder voor dan bij de initiatieven, maar betreffen in grote meerderheid samenwerking. Het beeld dat natuurorganisaties en dierenwelzijnsorganisaties niet altijd op een lijn zitten (Langers et al., 2013) herkennen we deels uit het relatief hoge percentage 'tegenwerking' dat bij deze organisaties wordt ervaren.

De belangrijke rol van overheden in het ondersteunen en mogelijk maken van groen vrijwilligerswerk is al vaak benoemd (o.a. Hajer et al., 2011; Buijs et al., 2019a; Mattijssen, 2022; Bouma et al., 2023). Organisaties hebben vooral contact met gemeenten, maar ook met provincies en waterschappen. Hoewel wij op zich geen uitspraken kunnen doen over het belang van de samenwerking, zien we wel dat er veel vaker sprake is van samenwerking dan tegenwerking. Dit is een aanwijzing dat deze overheden inderdaad een ondersteunende rol spelen bij vrijwilligersorganisaties. Opvallend genoeg is er bij contacten met nationale overheden, die minder vaak voorkomen, verhoudingsgewijs veel vaker sprake van tegenwerking dan bij de contacten met andere overheden. Dit laatste geldt nog meer voor de contacten die er met politieke partijen zijn. Samenvattend zien we dat samenwerking tussen organisaties en overheden de meeste vorm krijgt op de lokale schaal.

Initiatieven zijn wat meer lokaal georiënteerd

Het netwerk van de initiatieven is in de ogen van hun vrijwilligers gemiddeld genomen een stuk kleiner dan dat van de organisaties, wat te verklaren is uit het feit dat de initiatieven zelf veel kleiner zijn qua aantal

vrijwilligers. In de meeste gevallen betreffen initiatieven minder dan 20 personen. Het aantal initiatieven dat meer dan 50 mensen betreft, bedraagt maar zo'n 13% - al kan de 11% 'weet ik niet' hier iets vertekenen. Toch valt ook hier op, dat de vrijwilligers een groot aantal contacten benoemen, waarbij er veel meer sprake is van samenwerking dan dat de vrijwilliger tegenwerking ervaart. Zeker voor de initiatief-vrijwilliger, waarvan we aannemen dat deze vaak wat meer zijn of haar eigen weg zal moeten zoeken in het vormgeven van de activiteiten dan bij de organisaties, kan het netwerk een belangrijke ondersteuning bieden bij het uitvoeren van deze activiteiten (Bouma et al., 2023). Dit blijkt ook uit de inkomsten van de initiatieven, waarbij subsidie van de gemeente het vaakst genoemd wordt - een belangrijke indicatie van de ondersteunende rol van gemeenten bij vele initiatieven.

De meer lokale oriëntatie van initiatieven blijkt uit het netwerk, waarmee veel wordt samengewerkt. Gemeenten zijn het meest voorkomende contact (76%), gevolgd door de categorie lokale verenigingen, sportclubs, wijkraden, scouting, kerk (53%). In een inventarisatie door Mattijssen et al. (2015) werd een inschatting gemaakt van 55% samenwerking met overheden bij groene burgerinitiatieven. Hoewel dit oude data betreft, laat onze studie ook zien dat er vaker wel dan niet samenwerking met overheden is, ook regelmatig met provincies en waterschappen. Contact met nationale overheden of politieke partijen is zeldzaam, maar wordt relatief vaker als tegenwerking ervaren. Mattijssen et al. (2015) schatten dat zo'n 50% van de burgerinitiatieven samenwerkt met NGO's. Als we alleen naar de lokale verenigingen kijken, komt dat in onze studie al aardig in de buurt, en er zijn in ons onderzoek nog andere typen partijen die je ook als NGO's kunt beschouwen (zoals de milieuorganisaties). Voor het bedrijfsleven schatten zij in 2015 dat er samenwerking met zo'n 20% van de burgerinitiatieven was. Dit zou in de buurt kunnen komen van onze cijfers, maar is ook een lastige schatting. Wat wel opvalt in onze enquête, is dat het percentage tegenwerking of zowel samen-als tegenwerking behoorlijk hoog is wanneer dit het bedrijfsleven anders dan boeren/agrarische sector betreft.

9.1.7 Inschatting van effecten

Eerdere studies waarin naar de effecten van burgerinitiatieven of vrijwilligerswerk is gekeken (zoals Dennis en James, 2016; Mattijssen et al., 2018b) laten zien dat deze effecten zich niet beperken tot alleen effecten op het gebied van natuur en milieu: vrijwilligerswerk in het groen kan ook leiden tot belangrijke sociale of economische effecten. Dit zien we terug als we de resultaten van onze enquête beschouwen, waarbij aan zowel initiatief-vrijwilligers als organisatie-vrijwilligers is gevraagd om een lijst met mogelijke effecten die het initiatief of de organisatie bereikt aan te geven op een schaal van 1 'in geen enkele mate' tot 5 'in zeer sterke mate'. Hierbij hebben we gevraagd naar effecten zowel op het gebied van natuur en milieu als op sociaal en economisch vlak.

People, planet en profit: vooral sociale en ecologische effecten zijn belangrijk

Respondenten vinden het niet altijd gemakkelijk om de effecten van hun initiatieven of organisatie in te schatten. Afhankelijk van de antwoordcategorie geeft tussen de 10 en 20 procent aan dat dit niet te weten - maar 80 tot 90 procent kon dus wel een inschatting maken (zie ook bijlage 8). Als we kijkend naar hun antwoorden uitgaan van de driedeling 'people', 'planet' en 'profit', dan valt op dat de effecten op 'planet' en vooral 'people' vrij hoog scoren, maar dat de economische effecten erg laag worden ingeschat door beide groepen vrijwilligers⁵. Binnen de driedeling people, planet, profit ligt het accent voor onze respondenten dus duidelijk op de eerste twee.

Bij 'planet' zien we dat zowel organisaties als initiatieven voor veel vrijwilligers vaak in sterke mate bijdragen aan een beter leefmilieu voor planten en dieren, wat aansluit bij eerdere studies (zoals Dennis en James, 2016; Mattijssen et al., 2018b). Ook het bijdragen aan vergroening van de leefomgeving is al eerder in kaart gebracht als een effect van burgerinitiatieven (Mattijssen et al., 2015). Organisatie-vrijwilligers zien dat hun organisaties ook vrij vaak in (vrij) sterke mate bijdragen aan het verbinden van natuurgebieden, beschermen van bedreigde soorten en onderhouden van landschapselementen. De mate van bijdrage aan deze effecten wordt door de initiatief-vrijwilliger veel lager inschat. Van de categorieën effecten op natuur en milieu is er één die voor beide groepen vrijwilligers vrij laag scoort: de activiteiten dragen vaak maar weinig bij aan het beperken van en aanpassen aan klimaatverandering.

⁵ Hierbij beschouwen wij de bovenste zes effecten uit bijlage 8 als 'planet', de volgende zes als 'people' en de onderste drie als 'profit'. We beseffen dat sommige van deze effecten (deels) op meerdere categorieën betrekking hebben.

De 'people'-effecten krijgen gemiddeld genomen de hoogste scores. Dit geeft wederom aan dat we de waarde van vrijwilligerswerk en burgerinitiatieven breder moeten beschouwen dan alleen op het gebied van natuur en milieu (Raymond et al., 2017; Mattijssen et al., 2018b). Bij de organisatie-vrijwilligers scoort het vergroten van kennis en verzamelen van gegevens over de natuur het hoogste als sociaal effect – bij de initiatief-vrijwilligers scoort deze veel lager. Beide groepen vrijwilligers zien vrij vaak een bijdrage aan het bevorderen van duurzaam of natuurvriendelijk gedrag; recreatie en ontspanning; en het vergroten van sociale contacten tussen mensen. Organisatie-vrijwilligers zien een wat grotere bijdrage aan het betrekken van bedrijven en mensen bij natuurbescherming en het vergroten van kennis en vaardigheden bij mensen.

We zien verschillende effecten bij verschillende vormen van vrijwilligersschap

Grofweg zien we dat de organisatie-vrijwilliger de effecten hoger inschat dan de initiatief-vrijwilliger (zie ook paragraaf 8.6). Gezien de organisaties grotere verbanden betreffen, met meer vrijwilligers en middelen dan de meeste initiatieven, is dit niet zo verrassend. De organisatie-vrijwilliger beoordeelt de 'planet'-effecten gemiddeld met een 3,2, de 'people'-effecten met een 3,4 en de 'profit' effecten met een 2,4. op een schaal van 1 'in geen enkele mate' tot 5 'in zeer sterke mate'. Bij de initiatief-vrijwilliger scoort de 'planet' effecten gemiddeld een 2,8, de 'people' effecten een 3,1 en de 'profit' effecten een 2,1. Voor de individuele vrijwilligers is niet naar effecten gevraagd. Het is logisch te verwachten dat ook deze enige bijdrage leveren aan diverse waarden. Een voorbeeld kan zijn, dat er door de vele individuele afvalopruimers minder afval in natuur en groen zal zijn. Individuele tellers zullen vaak ook bijdragen aan kennis over de natuur. Hierover kunnen we echter geen gerichte, kwantitatieve uitspraken doen.

9.2 Betekenis voor beleid en samenleving

Het onderzoeksproject waar deze enquête onder valt richt zich primair op monitoring van trends en ontwikkelingen in burgerbetrokkenheid bij natuur, groen en landschap (Mattijssen et al., 2020). Het evalueren van beleid maakt geen deel uit van dit project, maar kennislacunes vanuit beleid en samenleving vormen wel het uitgangspunt voor de ontwikkeling van onze methoden en indicatoren. Vanuit dit perspectief kan deze rapportage, met de bijbehorende dataset, nog belangrijke input vormen voor vervolganalyses over de rol van vrijwilligers in het groen en, bij herhaling, als onderdeel van de monitoring van ontwikkelingen hierin. Hieronder een aantal eerste inzichten.

Groen vrijwilligersschap is van grote waarde voor natuur en samenleving

Dat groen vrijwilligersschap van grote waarde is voor de natuur wisten we al langer (Bremner et al., 2017; Mattijssen et al., 2018b; Van Dam et al., 2015) en dit is ook zichtbaar in de inschattingen die vrijwilligers van de effecten van hun vrijwilligerswerk maken. Op basis van onze nieuw verzamelde inzichten kan dit belang beter geduid worden. Enerzijds omdat zichtbaar wordt dat miljoenen mensen wel eens vrijwillig iets voor de natuur doen. Zelfs al is het merendeel van deze vrijwilligers niet meer dan een paar uur per maand actief, dan nog vormen al deze mensen gezamenlijk een enorme aanvulling op de professionele inzet die er voor de natuur is. Het gaat al snel om tientallen miljoenen uren per jaar – en waarschijnlijk nog meer dan dat.

Ook kan er nu, voor het eerst, een bredere inschatting van gepercipieerde effecten worden gemaakt op basis van representatieve data voor zowel initiatieven als organisaties. Daarbij lijkt de ecologische betekenis van veel initiatieven, gezien de typen groen waarop ze focussen, voor een groot deel bij natuur en groen in de woonomgeving te liggen en daar bij te dragen aan vergroening. Organisaties, die groter zijn en ook meer slagkracht hebben, realiseren een breder scala aan effecten dat de natuur ten goede komt. Maar ook de individuele vrijwilligers hebben een belangrijke rol en zullen waarschijnlijk bijdragen aan minder afval in natuur en groen. Met hun vrijwillige activiteiten dragen burgers bovendien bij aan een diversificatie van groenbeheer, wat ook leidt tot afwisseling in de natuur die de biodiversiteit ten goede kan komen (Vierikko et al., 2016). Daarnaast is er lokaal veel biodiversiteitswinst te behalen als een verhard oppervlak wordt omgezet in groen.

Volgens Sanders et al. (2018) zijn groene maatschappelijke initiatieven en activiteiten van essentieel belang in bescherming van soorten en natuur. De gegevens die burgers verzamelen over soorten hebben een

belangrijke, essentiële 'alarmfunctie' voor behoud van biodiversiteit. Als blijkt dat de populatie van een soort hard achteruitgaat en/of lokaal verdwijnt, kunnen beleid of beheer specifiek actie ondernemen. Daarnaast zijn er honderden lokale werkgroepen en duizenden vrijwilligers die maatregelen nemen voor bescherming van soorten, zoals de bescherming van weidevogelnesten of het overzetten van padden tijdens de padden-trek. Zonder de activiteiten van deze werkgroepen en vrijwilligers sterven vele duizenden padden en andere amfibieën door verkeer en sneuvelen vele duizenden weidevogeleieren door maaiwerkzaamheden. Ook bij zeer zeldzame soorten kunnen vrijwilligers door kleinschalig beheer een belangrijke bijdrage leveren in het behoud van een soort, zoals de blauwe brigade bij het gentiaanblauwtje. Het kleinschalig beheer dat daarvoor nodig is, is zeer kennisintensief en erg duur voor een terreinbeheerder.

Wat we vooral niet moeten vergeten is ook het sociale belang van al dit vrijwilligerswerk. Ook dit is al vaak benadrukt (o.a. Raymond et al., 2017; Mattijssen et al., 2018b), en dat wordt ondersteund door het gegeven dat de sociale effecten door de initiatief- en organisatie-vrijwilligers in onze enquête gemiddeld genomen groter worden ingeschat dan de effecten op het gebied van natuur en milieu. Hoewel de sociale effecten van individuele vormen van vrijwilligerswerk wellicht wat minder voor de hand liggen (gezien de andere motivaties van deze vrijwilligers, maar ook omdat ze de activiteiten alleen verrichten), zijn de organisaties en initiatieven ook voor mensen belangrijk, los van de eventuele natuurwaarden die hun vrijwilligerswerk oplevert. Bovendien leveren deze vrijwilligers een hele belangrijke bijdrage aan de kennis over de natuur (Ganzevoort en Mattijssen, 2023).

Het ondersteunen van burgers kan bijdragen aan het behalen van beleidsdoelen

Nederlandse burgers leggen de hoofdverantwoordelijkheid voor natuur vooral bij de overheid (De Boer en Langers, 2022), maar achten zichzelf wel medeverantwoordelijk. Ons onderzoek laat duidelijk zien dat vele burgers deze verantwoordelijkheid ook nemen door vrijwillige activiteiten te verrichten. Tegelijkertijd weten we ook dat burgers en overheden soms andere belangen en prioriteiten hebben rondom natuur (Mattijssen, 2022). We zien in deze enquête ook dat een minderheid van initiatief-vrijwilligers en organisatie-vrijwilligers de relatie met bepaalde overheden als 'tegenwerking' typeert of stelt dat er soms samenwerking en soms tegenwerking is. Zo'n 10% van de vrijwilligers voert politieke actie, waarbij we weten uit andere studies dat in zulke situaties burgers en overheid nogal eens tegenover elkaar staan (Mattijssen et al. 2018b). Van de mensen die politieke actie voert is 29% het niet eens met beleid, terwijl 35% vindt dat de overheid niet genoeg doet voor de natuur. Vrijwilligerswerk biedt dus belangrijke kansen voor natuur en samenleving, maar kan ook betekenen dat overheden te maken krijgen met ontevreden of boze burgers.

Vanuit het perspectief van de burger zelf, maar ook vanuit de ecologie, moeten de activiteiten van vrijwilligers voornamelijk als additief gezien worden ten aanzien van wat overheden en natuurorganisaties doen (Mattijssen, 2022). Niettemin zien we dat vrijwilligers bijdragen aan waarden die ook vanuit het beleid belangrijk gevonden worden: biodiversiteit, sociale cohesie, onderhoud van groen, landschapselementen, kennis over de natuur en nog veel meer. Door deze burgers te ondersteunen kunnen overheden vaak ook bijdragen aan het realiseren van hun eigen beleidsdoelen. Eerdere studies laten daarbij ook al zien dat een ondersteunende rol van overheden een belangrijke succesfactor voor burgerinitiatieven vormt (Bouma et al., 2023; PBL, 2023a; PBL 2023b). Daarbij willen wij expliciet benadrukken dat ook sociaal beleid aandacht aan groen vrijwilligerswerk kan besteden, omdat het ondersteunen van groene vrijwilligers ook potentie heeft om bij te dragen aan de realisatie van sociale doelstellingen.

Ook natuurorganisaties kunnen vrijwilligersschap ondersteunen

Wat geldt voor overheden, geldt tot op zekere hoogte ook voor natuurorganisaties als het gaat om de ondersteuning van vrijwilligersschap: ook zij kunnen een belangrijke rol spelen in het mogelijk maken van vrijwilligersschap en een bijdrage leveren aan het succes hiervoor. Die centrale rol zien we natuurlijk al als het gaat om de organisatie-vrijwilligers, die vaak via een (grote) natuurorganisatie werken. De afstand tussen initiatief-vrijwilligers en natuurorganisaties is wat groter, en wat betreft de individuele vrijwilliger die activiteiten individueel verricht nemen we aan dat dit contact er in de meeste gevallen niet is.

Sommige natuurorganisaties (zoals LandschappenNL en IVN) richten zich ook expliciet op het ondersteunen van vrijwilligers die in de natuur actief zijn. Het bereiken van initiatieven en individuele vrijwilligers is voor zulke organisaties wat lastiger, omdat deze minder makkelijk vindbaar zijn. In uitwisselingen met vrijwilligerscoördinatoren gedurende het onderzoeksproject waar deze studie deel van uitmaakt, wordt wel

eens gesproken over de 'vrijwilligersreis': het groeien en doorontwikkelen van vrijwilligerswerk door de tijd heen. Ons onderzoek biedt daar diverse aanknopingspunten voor. We hebben gekeken naar de manieren waarop niet-vrijwilligers geholpen kunnen worden om actief te worden; en ook naar de redenen waarom individuele vrijwilligers niet in groepsverband actief zijn. We weten dat, zelfs als burgers besluiten dat ze iets willen doen of daarover twijfelen, de stap van 'willen' naar 'kunnen' en daadwerkelijk iets doen best groot kan zijn (Bouma et al., 2023; Buijs et al., 2019b). Organisaties die vrijwilligersschap voor natuur willen bevorderen kunnen in hun aanbod richting potentiële vrijwilligers aanknopingspunten zoeken in de antwoorden op vraag X4: met een aanbod in de woonomgeving van vrijwilligers, de flexibiliteit voor vrijwilligers om aan te sluiten wanneer het hen uitkomt en het verspreiden van informatie over wat men kan doen, kunnen potentiële vrijwilligers wellicht overgehaald worden om actief te worden. Ook samenwerking met niet-groene organisaties die over vrijwilligers beschikken kan in sommige gevallen een ingang bieden om (potentiële) vrijwilligers te bereiken (Ganzevoort, 2021).

Verschillende vormen van vrijwilligersschap: alle zijn belangrijk!

Bij het bovenstaande geldt dat alle drie de vormen van vrijwilligersschap die we onderscheiden (individueel, via initiatieven en via organisaties) eigen krachten en beperkingen hebben. De organisatie-vrijwilligers zijn qua tijd en scala aan activiteiten het intensiefst betrokken, en door hun inbedding in sterke organisaties met meer middelen kunnen ze meters maken. Maar de lat kan wat hoger liggen en het 'lid worden' of 'vrijwilliger zijn bij' trekt niet iedereen, en kan een barrière vormen door de mindere flexibiliteit. De individuele route is flexibel en makkelijker inpasbaar, en daarbij voor mensen die nog niet of weinig actief zijn wellicht een laagdrempeligere weg. Het is echter ook een vorm die wellicht minder meters maakt en vaak specifiek op bepaalde activiteiten is gericht (afval rapen, een tuinvogeltelling, etc.). De initiatieven vormen op een bepaalde manier een soort mooie tussenvorm: ze hebben een collectieve kracht en meer middelen, maar voelen wellicht flexibeler en 'dichter bij huis' dan professionele organisaties. Doordat ze vaak meer gericht zijn op de directe wijk/omgeving, dekken ze echter niet altijd alle actie voor natuur die nodig is. Een belangrijke conclusie is dan ook, dat alle drie de vormen waardevol kunnen zijn en ondersteuning verdienen.

9.3 Beperkingen en kanttekeningen

9.3.1 Sample en onderzoeksmethode

Zoals wij in onze introductie al benoemen, waren bestaande kennisleemten op het gebied van de representativiteit van data over de organisatiewijze van groen vrijwilligersschap, groene burgerinitiatieven en de effecten van de activiteiten een belangrijk uitgangspunt voor het opzetten van deze enquête. Met de ons beschikbare middelen hebben wij een nieuwe methodiek toegepast om deze groepen zo goed mogelijk in beeld te krijgen en vervolgens te bevragen. Dit heeft veel informatie opgeleverd over groen vrijwilligersschap in het algemeen, en meer specifiek ook over verschillende vormen van groen vrijwilligersschap.

Daarmee komen we qua representativiteit en validiteit een flinke stap verder dan andere onderzoeken die uitspraken doen over Nederlandse vrijwilligers in algemene, landsdekkende zin (zie hiervoor ook Mattijssen et al., 2022, waarin de methodische voorverkenning is besproken). Er zijn echter een aantal kanttekeningen en beperkingen betreffende onze aanpak en de data die we hebben verzameld, en daar willen wij hieronder ook even stil bij staan.

Afbakening van de populatie

Een belangrijke discussie die steeds terugkwam met diverse betrokkenen in het voortraject richting deze enquête betreft de definitie, of de afbakening, van een groene vrijwilliger. Wanneer valt iemand wel binnen de doelgroep van deze enquête, en wanneer behoort diegene daar niet toe? En hoe kunnen we er dan met de selectievragen voor zorgen dat we deze doelgroep zo goed mogelijk vangen (zie de discussie over 'false positives' en 'false negatives' in Mattijssen et al., 2022), en daarmee voorkomen dat er mensen onterecht afvallen of juist onterecht worden meegenomen? We hebben in deze enquête geen open vragen gesteld om een inschatting te kunnen maken van het aantal 'false positives' en 'false negatives'. Dat deden we nog wel in de pilot-enquête, maar nu was het aantal respondenten in de huidige enquête simpelweg te groot om nog open antwoorden te kunnen analyseren. Op basis van de ervaringen in de pilot-enquête vermoeden we dat

dit aantal 'false positives' rond de 1-3% betreft (Mattijsen et al., 2022). Het aantal 'false negatives' is wat lastiger in te schatten, maar ligt waarschijnlijk niet veel hoger (Mattijsen et al., 2022).

Er is voor deze enquête bewust gekozen voor een brede afbakening van het begrip 'vrijwilliger', zoals in paragraaf 1.2.1 ook te zien is. Doel was dan ook om het hele, brede spectrum van vrijwilligerschap in beeld te krijgen, en niet zozeer alleen de meest betrokken vrijwilligers. Het resulterende beeld is een zeer groot aantal vrijwilligers, maar zoals eerder ook al is aangegeven: niet alle mensen zijn even intensief betrokken als vrijwilliger. De vrijwilligers die wij in kaart hebben gebracht zijn dan ook niet exact dezelfde groep als die in bijvoorbeeld het onderzoek van Ganzevoort (2021), die zich op de organisatie-vrijwilligers gericht heeft; een groep die gemiddeld genomen meer tijd investeert in het vrijwilligersschap.

Daarbij is de relatieve omvang van onze populatie vrijwilligers ten opzichte van de pilot-enquête ook flink gegroeid. Er is in deze enquête bewust ingezet op het in kaart brengen van een breed spectrum aan vrijwilligerswerk, wat betekent dat we nu ook de individuele vrijwilligers hebben meegenomen (zie paragraaf 1.2.1). Ook is 'afval opruimen' nu als aparte categorie van activiteiten beschouwd. Dit zijn belangrijke indicaties van het belang van de keuzes in afbakening – en het gevolg daarvan voor de verzamelde resultaten. Wij zijn ons er dan ook terdege van bewust dat, wanneer wij voor een striktere andere afbakening en selectieprocedure gekozen zouden hebben, dit ook zou hebben geleid tot andere resultaten van dit onderzoek.

Steekproef en respons

De respons op onze enquête is 22,5%, wat niet ver afwijkt van de 24% in de laatste draagvlak-enquête, die overigens via een ander panel is uitgevoerd (De Boer en Langers, 2022). Het is een bekend fenomeen dat de respons afneemt bij een grotere enquête en onze responsratio verschilt in dat kader niet veel van het (internationaal gemeten) gemiddelde van 20,3% bij enquêtes met meer dan 2500 respondenten (Wu et al., 2022).

Doordat echter lang niet alle benaderde respondenten de enquête hebben ingevuld kan er in de onderzoekspopulatie wel enige vertekening zijn ontstaan. Je weet immers nooit zeker om wat voor reden mensen de vragenlijst wel of niet ingevuld hebben – en of die reden iets te maken heeft met de interesse in of betrokkenheid bij groen vrijwilligerschap. Dit probleem geldt in principe voor alle vragenlijsten waarbij de respons niet volledig is. Het is niettemin belangrijk om wel te beseffen dat de respons van invloed kan zijn op de uiteindelijke resultaten.

Representativiteit

De respons op onze enquête was qua demografie niet helemaal representatief, omdat bepaalde groepen mensen die zijn benaderd de vragenlijst minder vaak hebben ingevuld dan anderen (zie paragraaf 2.1.4). Ook in andere enquêtes rondom groene vrijwilligers (o.a. Bouma en de Vries, 2020; De Boer en Langers, 2022) zien we dat de respons niet helemaal representatief is. Ons onderzoek is wat dat betreft niet uniek. Mensen jonger dan 35 jaar en/of met een lager opleidingsniveau zijn ondervertegenwoordigd in onze studie, terwijl mensen met een hoger opleidingsniveau oververtegenwoordigd zijn in de steekproef.

Dit hebben we voor een aantal vragen gecorrigeerd door post-stratificatie (zie paragraaf 2.1.5). Het wel of niet toepassen van weegfactoren en correcties is een belangrijk punt van discussie geweest gedurende dit project. We merken dat hierover verschillende meningen bestaan en we zijn ons bewust van het gegeven dat post-stratificatie ook geen ideale oplossing is en dat het niet kan corrigeren voor bijvoorbeeld mensen die de Nederlandse taal niet vaardig zijn. Als we kijken naar de resultaten, dan is de impact van het wel of niet post-stratificeren relatief beperkt. De impact van de weegfactoren is vrij klein als we kijken naar de uiteindelijke resultaten (zie paragraaf 2.1.5), een indicatie dat de enigszins vertekende respons geen grote consequenties heeft voor de uiteindelijke resultaten.

Betrouwbaarheidsintervallen en validiteit

Er zijn, na het verwijderen van antwoorden van onvolledige kwaliteit, maar liefst 10.779 respondenten die de vragenlijst volledig hebben ingevuld. Dit is een erg grote sample, wat betekent dat je voor de eerste selectievraag die door deze gehele populatie, uitgaande van betrouwbaarheidsniveau van 95%, een foutmarge van minder dan 1% kunt hanteren. Het is dus, los van bovenstaande kanttekeningen over onze

sample en onderzoeksmethode, dat de waarden die we hebben gemeten minder dan 1% afwijken van de daadwerkelijke verdeling in onze onderzoekspopulatie.

De vragen die alleen aan de organisatie-vrijwilligers zijn gesteld hebben echter een respons van slechts 333. Dat betekent een foutmarge van boven de 5%, namelijk 5,4%. Het is dus niet geheel onaannemelijk dat de resultaten die wij voor de organisatie-vrijwilligers hebben verzameld iets meer dan 5 procent afwijken van de daadwerkelijke waarden als we alle organisatie-vrijwilligers in Nederland de vragen zouden kunnen laten beantwoorden. Voor de andere groepen vrijwilligers en de niet-vrijwilligers zit de foutmarge (ruim) binnen de 5% als we uitgaan van een betrouwbaarheidsniveau van 95%.

9.3.2 Vraagstelling en analyse

De werking van selectievragen

De werking van selectievragen en de manier waarop je daarmee mensen in groepen kunt indelen was de hoofdfocus van onze pilotstudie (Mattijssen et al., 2022). Na de conclusie dat het via selectievragen haalbaar is om groene vrijwilligers te identificeren, is gewerkt aan het opzetten van de enquête die we in deze rapportage presenteren. Hiervoor hebben we de selectievragen nog iets aangepast op basis van de ervaringen uit de pilot-enquête. Met de selectievragen kunnen we ook verdiepen naar verschillende vormen van groen vrijwilligersschap, wat er toe heeft geleid dat we een onderscheid kunnen maken tussen vier groepen, waarvan drie groepen vrijwilligers.

In sommige gevallen vallen respondenten in meerdere groepen, bijvoorbeeld omdat ze zowel individueel als in groepsverband actief zijn, of omdat ze zowel vrijwilliger bij een initiatief als een organisatie zijn. Onze keuze om respondenten in maximaal een groep in te delen (zie paragraaf 2.1.2 voor de procedure) betekent dat geen enkele respondent 'dubbel telt' doordat die voor meerdere groepen is meegenomen. Hierdoor hebben we mogelijk wel enige data verloren, doordat mensen die bijvoorbeeld zowel initiatiefvrijwilliger als organisatie-vrijwilliger zijn, dit maar voor één van de twee hebben ingevuld – degene waar ze het meeste tijd aan besteden (ongeveer 0,5% van alle respondenten valt in deze beide groepen). Mensen die zowel individueel als in groepsverband actief zijn, hebben alle vragen voor beide groepen ingevuld, omdat de vragen voor individuele vrijwilligers overlappen met degene die aan groepsvrijwilligers gesteld zijn.

De perceptie van vrijwilligers

Het gaat bij de kenmerken van initiatieven en organisaties die we beschrijven om de percepties van vrijwilligers. Het hoeft niet zo te zijn dat deze vrijwilligers exact weten hoe het netwerk eruit ziet, of welke geldstromen er zijn. Deels blijkt dit ook uit het relatief grote aantal 'weet niet' antwoorden op een aantal vragen die aan deze groepen zijn gesteld. Ook de inschatting van effecten is gepercipieerd en dus door respondenten zelf gerapporteerd (Mattijssen et al., 2018b).

Binnen een vragenlijst als dit ben je op dit vlak altijd afhankelijk van de inschatting van de mensen die hem invullen. Daadwerkelijke metingen van effecten zijn zeer complex, maar ook het daadwerkelijk in kaart brengen van het netwerk van initiatieven is iets wat best een ingewikkelde exercitie is (Buijs et al., 2023). In dat opzicht werken we in deze vragenlijst met hetgeen dat haalbaar is. Het beste dat we in dit geval hebben, is de inschatting van vrijwilligers die de initiatieven en organisaties kennen omdat ze er zelf deel van uitmaken of voor werken. Dat wil echter niet zeggen dat de inschattingen van deze respondenten altijd geheel accuraat zijn.

Notities over individuele vragen

Bij vraag X3 (zie bijlage 2) is alleen aan de mensen die bij vraag X1 'nee' hebben ingevuld gevraagd wat hun belemmeringen zijn om actief te worden. Vanwege het relatief grote aantal respondenten in de groep niet-vrijwilligers kon op deze wijze bespaard worden op de kosten voor het uitzetten van deze enquête. Achteraf gezien beschouwen wij dit als een verkeerde keuze en een omissie, want je zou juist ook bij de mensen die misschien wel wat zouden willen doen in kaart willen brengen welke belemmeringen zij ervaren.

Bij vraag P7 (zie bijlage 2) is de respons vrij laag, zeker voor de individuele groepen. Dit maakt het lastig om op dit niveau nog significante uitspraken te doen. De resultaten op deze vraag zijn daarom alleen geaggregeerd weergegeven, en niet uitgesplitst naar de verschillende groepen vrijwilligers.

Kanttekeningen bij de vraag over motieven

Een belangrijke kanttekening is dat we bij vraag 5 naar alle motieven van vrijwilligers vragen, en in vraag 5A alleen naar een top 2. Respondenten die bij vraag 5 maar 1 of 2 antwoorden hebben gegeven, hebben vraag 5A niet voorgelegd gekregen. Dit betreft zo'n 6% van alle respondenten op vraag 5. Idealiter zouden de antwoorden van deze groep bij die in 5A worden opgeteld voor een top 2 waarin deze specifieke groep respondenten ook zijn meegenomen. Dit hebben wij met de ons beschikbare middelen in deze studie niet meer kunnen doen. Nu is 6% een te kleine groep om verschuivingen in de uitkomsten te verwachten, maar voor de volledigheid zou je deze groep wel mee willen nemen.

9.4 Aandachtspunten voor vervolgonderzoek

Er leven veel kennisvragen rondom groen vrijwilligerswerk, en die zijn met deze rapportage zeker niet allemaal beantwoord. Verder hebben we lang niet alle mogelijke analyses die je met onze dataset zou kunnen uitvoeren, ook daadwerkelijk uitgevoerd. In deze afsluitende paragraaf willen wij nog even kort vooruitkijken naar de toekomst, mogelijkheden voor een vervolganalyse en de inzet van deze enquête in langetermijnmonitoring van groen vrijwilligerswerk.

9.4.1 Verdere vragen voor analyse van onze dataset

Zoals hierboven al benoemd hebben wij lang niet alle mogelijke analyses die je met onze dataset kunt uitvoeren ook daadwerkelijk binnen dit project gedaan. Een aantal interessante mogelijke analyses (voor beleid, wetenschap of samenleving) die gedurende de looptijd van dit project ter sprake gekomen zijn, maar die niet zijn uitgevoerd, zijn de onderstaande:

- *Het verband tussen motieven en typen activiteiten:* hangen de motivaties die vrijwilligers hebben samen met het type activiteiten dat ze ondernemen? Bijvoorbeeld: zijn mensen die het belangrijk vinden om iets aan de wetenschap bij te dragen vaker betrokken bij natuurtellingen?
- *De samenhang tussen verschillende activiteiten:* welke activiteiten worden vaak in combinatie met elkaar uitgevoerd? Kun je op basis hiervan tot clusters komen van vrijwilligers, getypeerd aan de hand van de typen activiteiten die ze ondernemen? En kom je dan bijvoorbeeld ook tot een indeling in tellers, vertellers, herstellende en bellers (LandschappenNL, 2023)?
- *De mate van betrokkenheid:* kunnen we, net zoals De Boer en Langers (2022) de vrijwilligers in deze enquête clusteren in termen van hun betrokkenheid (bijvoorbeeld van 'incidentele vrijwilliger' tot 'vaste' of 'wekelijks' vrijwilliger)? En wat maakt deze mate van betrokkenheid uit voor alle andere resultaten in de enquête, zoals motivaties, type activiteiten, effecten, et cetera?
- *De effecten van verschillende activiteiten:* het ligt voor de hand dat de effecten die vrijwilligers zien anders worden als ze andere activiteiten ondernemen (bijvoorbeeld natuureducatie in plaats van natuurtellingen). Als we de vrijwilligers die de vragen over effecten hebben ingevuld indelen aan de hand van de activiteiten die ze ondernemen, wat is dan de relatie tussen activiteiten en effecten? Welke activiteiten dragen het meeste bij aan welke effecten?
- *De relatie tussen typen groen en specifieke soorten en de effecten:* maakt het voor de effecten uit op welk type groen of welke soorten planten, dieren en schimmels een initiatief primair is gericht? Realiseren initiatieven of organisaties die zich met bepaalde soorten groen bezighouden, andere effecten?
- *De samenhang tussen netwerk, hulpbronnen en effecten:* welke factoren in de manier waarop initiatieven of organisaties zijn georganiseerd zorgen er voor dat de effecten hoger of lager worden ingeschat? Zijn de effecten bijvoorbeeld groter als er meer samenwerking met een breder aantal typen partijen is? Hoe is dat als er meer sprake van tegenwerking is? En wat maken de typen financiering, hoeveelheid geld en aantallen vrijwilligers van initiatieven uit voor de effecten die vrijwilligers zien?

Hiernaast zouden we in de toekomst de routing voor de vragen die aan niet-vrijwilligers zijn gesteld willen aanpassen, zodat bij vraag X3 ook de belemmeringen om actief te worden in kaart worden gebracht voor potentiële vrijwilligers.

9.4.2 Monitoring op de lange termijn

Om ontwikkelingen in groen vrijwilligersschap op de (middel)lange termijn te kunnen monitoren, zal het nodig zijn om ons onderzoek op termijn ook te herhalen, zodat we ontwikkelingen door de tijd heen kunnen waarnemen. Een voorbeeld van langjarige monitoring rondom de burgerbetrokkenheid bij natuur betreft de draagvlak-enquête (De Boer en Langers, 2022), die al sinds 1996 wordt uitgezet en ongeveer elke vijf jaar wordt herhaald. Veel van de langjarige inzichten en tijdsreeksen die we hebben rondom burgerbetrokkenheid bij natuur, zoals CLO (2022), zijn afkomstig uit deze enquête. De meerwaarde van het herhalen van deze studie is inmiddels groot, omdat de tijdsreeks ons in staat stelt om trends en veranderingen te observeren.

Het belang van herhaling lijkt voor de hand liggend, maar eerdere ervaringen in de monitoring van groene burgerinitiatieven leren ons dat 'nulmetingen' lang niet altijd opvolging krijgen. Zo zijn de inventarisatie van groene burgerinitiatieven van Mattijssen et al. (2015) en de gestructureerdere monitoring van Vullings et al. (2018) in vier gemeenten tot op heden niet herhaald. Wij beseffen dat monitoring een kostbare exercitie is, maar idealiter zou ook onze enquête ongeveer om de vijf jaar herhaald moeten worden, zodat we ook hier op de lange termijn een kwantitatief inzicht krijgen in veranderingen en trends.

Literatuur

- Bethlehem, J. (2008). Wegen als correctie voor non-response. Statistische Methoden (08005). Centraal Bureau voor de Statistiek.
- Bouma, J. en de Vries, R., (2020). Maatschappelijke betrokkenheid bij de leefomgeving. Achtergrondrapport bij de Balans van de Leefomgeving 2020, Den Haag: PBL.
- Bouma, J., de Hollander, G., van Doren, D., Martens, A., (2023). Betrokken burgers – Onmisbaar voor een toekomstbestendige leefomgeving, Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving.
- Bredenoord, H., van Broekhoven, S., Dirkx, J., van Doren, D., Folkert, R., Kunseler, E., Verwest, F., Vugteveen, P., en Westerink, J., (2018). Naar een kennisagenda voor vermaatschappelijking van natuur. Planbureau voor de Leefomgeving, Den Haag.
- Bredenoord, H., S. Van Broekhoven, D. Van Doren, C. M. Goossen, M. Van Oorschot, en P. Vugteveen. (2020). Maatschappelijke betrokkenheid bij natuur in beleid en praktijk - verkennende studie onder burgers en bedrijven. Planbureau voor de Leefomgeving, Den Haag.
- Breman, B., van Vliet, A., en Vullings W., (2017). Citizen science voor natuur in Nederland: van onschatbare waarde en onderschat belang. Wageningen Environmental Research, Wageningen.
- Buijs, A. E. (2009). Public natures: social representations of nature and local practices PhD-thesis. Wageningen University en Research Centre, Wageningen.
- Buijs, A. E., B. H. M. Elands, en C. S. A. Van Koppen. 2017. Vijfentwintig jaar burgerbetrokkenheid in het natuurbeleid: analyse van beleidsdiscoursen en publiek draagvlak. WOt-technical report 103, Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu, Wageningen
- Buijs, A. E., R. Hansen, S. Van der Jagt, B. Ambrose-Oji, B. H. M. Elands, E. Rall, T. J. M. Mattijssen, S. Pauleit, H. A. C. Runhaar, A. Stahl Olafsson, and M. Steen-Moller, (2019a). Mosaic governance for urban green infrastructure: upscaling active citizenship from a local government perspective. Urban Forestry & Urban Greening 40:53-62.
- Buijs, A. E., Mattijssen, T. J. M., Smits, M. J. W., & van Dam, R. I., (2019b). Burgers voor natuur: Hoe burgers bijdragen aan een transitie naar een natuurinclusieve samenleving. Wageningen University & Research, Wageningen.
- Buijs, A.E., Kamphorst, D., Mattijssen, T.J.M., van Dam, R.I., Kuindersma, W., en Bouwma, I., (2022). Policy Discourses for Reconnecting Nature with Society: The Search for Societal Engagement in Dutch Nature Conservation Policies. Land Use Policy 114: 105965.
- Buijs, A.E., Koning, S., Mattijssen, T.J.M., Smeding, I.W., Smits, M-J., Steins, N., (2023). Civil society for sustainable change: strategies of NGOs and active citizens to contribute to sustainability transitions, Journal of Environmental Planning and Management, DOI: 10.1080/09640568.2023.2205571
- CBS, (2023). Bevolking; hoogstbehaald onderwijsniveau en onderwijsrichting [dataset]. <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/85313NED/table?ts=1706888909087>. Bezocht op 08-04-2024.
- CBS, (2024). Vrijwilligerswerk 2023: reguliere deel van het onderzoek. <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/rapportages/2024/vrijwilligerswerk-2023/2-reguliere-deel-van-het-onderzoek>. Bezocht op 08-19-2024.
- CLO, (2022). Burgerbetrokkenheid bij natuur (indicator 1624, versie 01). Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), Den Haag; PBL Planbureau voor de Leefomgeving, Den Haag; RIVM Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, Bilthoven; en Wageningen University and Research, Wageningen.
- Collectief Natuurinclusief, 2023. Agenda Natuurinclusief 2.0. <https://open.overheid.nl/documenten/ef4ae588-f750-4259-b8e9-338634788d09/file>
- De Boer, T. A., en F. Langers. 2017. Maatschappelijk draagvlak voor natuurbeleid en betrokkenheid bij natuur in 2017. WOt-technical report 102, Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu, Wageningen.
- De Boer, T.A., en Langers, F., (2022). Maatschappelijk draagvlak voor natuur in 2021 en trends in het draagvlak. Wageningen, Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu, WOt rapport 138.
- De Moor, T., (2023). Shakeholder society? Social enterprises, citizens and collective action in the community economy, Erasmus Research Institute of Management (ERIM), Rotterdam.

-
- Dennis, M., James, P., (2016). User participation in urban green commons: exploring the links between access, voluntarism, biodiversity and well being. *Urban Forestry & Urban Greening* 15:22-31.
- De Vries, S., Buijs, A.E., Snel, R.P.H., (2020). Environmental Justice in The Netherlands: Presence and Quality of Greenspace Differ by Socioeconomic Status of Neighbourhoods. *Sustainability* 12(15), 5889.
- Dobson, J., P. Brindley, J. Birch, J. Henneberry, K. McEwan, M. Mears, M. Richardson, Jorgensen, A., (2020). The magic of the mundane: the vulnerable web of connections between urban nature and wellbeing. *Cities* 108:102989
- European Commission (2021). EU biodiversity strategy for 2030 – Bringing nature back into our lives, Publications Office of the European Union, Brussels. <https://data.europa.eu/doi/10.2779/677548>
- Expertise Center voor Marketing-insights, (2020). Gouden Standaard. Amsterdam
- Flycatcher Panel (2024). Over het panel. <https://www.flycatcherpanel.nl/nld/over-het-panel/>. Bezocht op 16-07-2024.
- Ganzevoort, W. (2021). Green volunteers in the spotlight: Understanding action for nature through studying citizen scientists and other nature volunteers. Doctoral dissertation, Radboud University.
- Ganzevoort, W., Mattijssen, T.J.M., (2023). De kracht van citizen science: het cruciale belang van vrijwilligers voor onze kennis over de natuur. Wageningen, Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu, WOt-special 12.
- Ganzevoort, W., en Van den Born, R.J.G., (2018). Groene vrijwilligers: Wie zijn ze, wat doen ze en wat drijft hen? Institute for Science in Society, Radboud Universiteit, Nijmegen.
- Hajer, M. (2011). De energieke samenleving - op zoek naar een sturingsfilosofie voor een schone economie. Planbureau voor de Leefomgeving, Alblasterdam.
- Het Geld College, (2022). Gemiddelde salaris per leeftijd. <https://hetgeldcollege.nl/gemiddelde-salaris-per-leeftijd/>. Bezocht op 10-06-2024.
- IVN, (2024). Praktische informatie voor vrijwilligers. <https://www.ivn.nl/praktische-informatie-voor-vrijwilligers/>. Bezocht op 10-06-2024.
- LandschappenNL, (2023). Verzamelde data van onze provinciale organisaties in 2023. <https://www.landschappen.nl/uploads/lnl-ciifers-impact2023-web.f9677e.pdf>.
- LandschappenNL, (2024). Vrijwilligerswerk bij onze provinciale organisaties. <https://www.landschappen.nl/vrijwilligerswerk>. Bezocht op 10-06-2024.
- Langers, F., Mattijssen, T.J.M., Buijs, A.E., Steingröver, E.G., Westerink, J. (2013). Ethiek, emoties en ophef over dieren in de natuur. Theorie en praktijk van maatschappelijke discussies omtrent beheer-maatregelen gericht op in het wild levende dieren. Alterra, Wageningen: Alterra-rapport 2441.
- Mattijssen, T.J.M., A.E. Buijs, B. Elands, & R.I. van Dam (2015). De betekenis van groene burgerinitiatieven - Analyse van kenmerken en effecten van 264 initiatieven in Nederland. Wageningen, Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu, WOt-rapport 127. Wageningen.
- Mattijssen, T.J.M., Buijs, A.E., Elands, B.H.M., en Arts, B.J.M., (2018a). The 'green' and 'self' in green self-governance – a study of 264 green space initiatives by citizens. *Journal of Environmental Policy and Planning* 20:96-113.
- Mattijssen T.J.M., Buijs A.E., Elands ,B.H.M., (2018b). The benefits of self-governance for nature conservation: A study on active citizenship in the Netherlands. *Journal for Nature Conservation* 43: 19-26.
- Mattijssen T.J.M., Pleijte, M., Dengerink, J., Koster, T., Visscher, M., (2020). Indicatoren voor burgerbetrokkenheid bij natuur; Een zoektocht naar nieuwe aanknopingspunten voor monitoring. Wettelijke Onderzoekstaken Natuur en Milieu, WOt-technical report 180.
- Mattijssen, T.J.M., (2022). A synthesis on active citizenship in European nature conservation – social and environmental impacts, democratic tensions and governance implications. *Ecology and Society* 27 (2022)2.
- Mattijssen, T.J.M., M. Visscher, W. Ganzevoort, M. Pleijte (2022). Monitoring van burgerbetrokkenheid bij natuur; Citizen science en doelgroep-panels. Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu, WOt-rapport 137.
- Ministerie van Economische Zaken, (2014). Natuurlijk verder – Rijksnatuurvisie 2014. Ministerie van Economische Zaken, Den Haag.
- Namens Nederland, (2024). Resultaten Namens Nederland 2024.
- Natuurmonumenten, (2024). Salaris directie. <https://www.natuurmonumenten.nl/directie/salaris-directie> Bezocht op 10-06-2024.

-
- PBL (2020). Lerende evaluatie van het Natuurpact (2020). Gezamenlijk de puzzel leggen voor natuur, economie en maatschappij. Den Haag: PBL.
- PBL (2023a), Betrokken burgers. Onmisbaar voor een toekomstbestendige leefomgeving, Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving.
- PBL (2023b), Balans van de Leefomgeving 2023. Toekomstbestendig kiezen, rechtvaardig verdelen, Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving.
- Pelsmacker, P. de en van Kenhove, P., (2006). Marktonderzoek. Methoden en toepassingen. Amsterdam: Pearson Education Benelux bv.
- Raymond, C. M., N. Frantzeskaki, N. Kabisch, P. Berry, M. Breil, M. R. Nita, D. Geneletti, and C. Calfapietra. (2017). A framework for assessing and implementing the co-benefits of nature-based solutions in urban areas. *Environmental Science & Policy* 77:15-24.
- Sanders, M.E., Langers, F., Henkens, R.J.H.G., Donders, J.L.M., van Dam, R.I., Mattijssen, T.J.M., en Buijs, A.E., (2018). Maatschappelijke initiatieven voor natuur en biodiversiteit; Een schets van de reikwijdte en ecologische effecten en potenties van maatschappelijke initiatieven voor natuur in feiten en cijfers. Wageningen, Wettelijke Onderzoekstaken Natuur en Milieu, WOt-rapport 120.
- Soga, M., and Gaston, K.J., (2016). Extinction of experience: the loss of human-nature interactions. *Frontiers in Ecology and the Environment* 14(2):94-101.
- Swanborn, P.G., (2015). Basisboek sociaal onderzoek. Boom Lemma uitgevers, Amsterdam
- Toponderzoek, (2021). Burgerpanels. <https://toponderzoek.nl/burgerpanels/>. Bezocht op 07-10-2021.
- Van Dam, R., Salverda, I., During, R., Duineveld, M., (2015). Burgers en hun landschap – burgerparticipatie en maatschappelijk initiatief. Alterra, Wageningen.
- Van Heel, B., van den Born, R., Aarts, N., (2023). Nature Experiences in Childhood as a Driver of Connectedness with Nature and Action for Nature: A Review. *Ecopsychology*. 15. 10.1089/eco.2022.0080.
- Vierikko, K., B. H. M. Elands, J. Niemelä, E. Andersson, A. E. Buijs, L. K. Fischer, D. Haase, N. Kabisch, I. Kowarik, A. C. Luz, A. S. Olafsson, L. Száraz, A. P. N. Van der Jagt, and C. Konijnendijk van den Bosch. (2016). Considering the ways biocultural diversity helps enforce the urban green infrastructure in times of urban transformation. *Current Opinion in Environmental Sustainability* 22:7-12.
- Vogelbescherming, (2024). De tuinvogeltelling is afgelopen. <https://www.vogelbescherming.nl/tuinvogeltelling>. Bezocht op 10-06-2024.
- Vullings, L.A.E., A.E. Buijs, J.L.M. Donders, D.A. Kamphorst, H. Kramer & S. de Vries (2018). Monitoring van groene burgerinitiatieven; Analyse van de resultaten van een pilot en nulmeting in vier gemeenten. Wageningen, Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu. Wageningen, Wettelijke Onderzoekstaken Natuur en Milieu, WOt-rapport 123.
- Westerink, J., D.A. Kamphorst, E. de Wit, C.M. van der Heide, T.A. De Boer en A.L. Gerritsen (2018). Van meerdere kanten bekeken. Een meervoudig analyse- & evaluatiekader voor beleid gericht op maatschappelijke betrokkenheid bij natuur; op maat te maken met behulp van kaarten. Wageningen, Wettelijke Onderzoekstaken Natuur en Milieu, WOt-rapport 130.
- Wu, M-J., Zhao, K., Fils-Aime, F., (2022). "Response rates of online surveys in published research: A meta-analysis." *Computers in Human Behavior Reports* 7:100206. doi: <https://doi.org/10.1016/j.chbr.2022.100206>.

Verantwoording

WOT-rapport: 162

BAPS-projectnummer: WOT-04-010-042

WOT Natuur & Milieu hecht grote waarde aan de kwaliteit van eindproducten. Een review van de rapporten op wetenschappelijke kwaliteit door een referent maakt standaard deel uit van het kwaliteitsbeleid.

Het proces richting deze rapportage werd begeleid door Marlies Sanders (WOT Natuur en Milieu) en Frank van Dam (Planbureau voor de Leefomgeving). Het rapport is gereviewd door Nico Polman (Wageningen Economic Research), Marlies Sanders (WOT Natuur en Milieu) en Frank van Dam (Planbureau voor de Leefomgeving). Naast deze officiële review is ook commentaar van Fransje Langers (Wageningen Environmental Research) en Wessel Ganzevoort (Tilburg University) op een conceptversie van het rapport verwerkt.

De auteurs bedanken allen voor hun bijdrage aan het tot stand komen van deze rapportage.

Gereviewd door

functie: Strategic Senior Scientist Blue and Green Economies; Teamleider Blue and Green Economies

naam: Dr. Nico Polman, Dr. Gonne Beekman

datum: 11 november 2024

Akkoord Extern contactpersoon

functie: Wetenschappelijk onderzoeker

naam: Daniël Rutledge

datum: 24-10-2024

Akkoord Intern contactpersoon

naam: Marlies Sanders

datum: 25-9-2024

Bijlage 1 Dataverzameling via Flycatcher

Online-vragenlijst

In dit onderzoek zijn de respondenten benaderd door een online-vragenlijst die is uitgezet door onderzoeksbureau Flycatcher en partners van dit bureau. Hierbij is er een representatieve steekproef van 47.833 respondenten benaderd via e-mail met het verzoek om de vragenlijst in te vullen, waarvan 22,5% dit ook heeft gedaan. Door te klikken op een, voor elke respondent unieke, hyperlink in de uitnodiging kwam men bij de vragenlijst terecht. Respondenten beantwoordden eerst een verificatievraag, waarmee zoveel mogelijk voorkomen is dat eventuele huisgenoten of anderen de vragenlijst invulden. De vragenlijst was alleen toegankelijk voor panelleden die hiervoor een uitnodiging kregen.

De vragenlijst (zie paragraaf 2.2) is opgesteld door WUR in overleg met Flycatcher. De definitieve vragenlijst is vervolgens door Flycatcher online geprogrammeerd. Om te verhinderen dat respondenten vragen oversloegen of onmogelijke antwoorden invulden, zijn bij het invullen de volgende regels toegepast:

- Alle vragen moesten verplicht ingevuld worden om de vragenlijst te kunnen insturen.
- Wijzigen van antwoorden was toegestaan m.u.v. de vragen die de routing bepaalden.
- Er is routing toegepast, zodat respondenten vragen die niet van toepassing waren op hun situatie automatisch oversloegen.
- Waar van toepassing zijn minimale of maximale waarden ingesteld.
- Waar van toepassing zijn antwoordopties gerandomiseerd (in geval van een lange lijst met antwoordopties, zodat voorkomen wordt dat vooral de bovenste antwoordoptie gekozen wordt).

De vragenlijst is door twee onderzoekers van Flycatcher (anders dan de verantwoordelijke onderzoeker) inhoudelijk en technisch uitgebreid getest. Daarnaast hebben de onderzoekers van WUR de gedigitaliseerde vragenlijst via een proefaccount ingezien en doorlopen, voordat deze verstuurd is. De online-vragenlijst is verstuurd na definitief akkoord van de WUR.

Veldwerkperiode

De uitnodigingen voor de vragenlijst zijn in batches verstuurd in de periode van maandag 4 december 2023 tot 4 januari 2024. Door dit in batches te doen kon de respons tussendoor in de gaten worden gehouden in het geval er een maximum aantal respondenten bereikt zou worden. De vragenlijst kon tot vrijdag 5 januari 2024 ingevuld worden. Het veldwerk is tussen vrijdag 22 december 2023 en dinsdag 2 januari 2024 (kerstvakantie) gepauzeerd. Op dinsdag 12 december is groep 3 afgesloten, omdat het maximaal aantal respondenten is behaald ($n \geq 2500$, zie hieronder). Tussendoor zijn enige reminders verstuurd naar respondenten die de vragenlijst nog niet (volledig) hadden ingevuld. Op donderdag 4 januari is voor de laatste keer een reminder gestuurd naar alle panelleden die op 2 en 3 januari zijn uitgenodigd, maar die op dat moment de vragenlijst nog niet (volledig) hadden ingevuld.

Maximum aantal respondenten

Per groep is vanwege kostenoverwegingen een maximum van 2500 respondenten afgesproken. Wanneer dit aantal is bereikt (wat bij de niet-vrijwilligers het geval was), is deze groep in de volgende batch niet langer meegenomen. Ze zijn dan na het invullen van de selectievragen naar het einde van de vragenlijst geleid.

Respons en representativiteit

Na het afsluiten van de veldwerkperiode zijn de data opgeschoond, gecontroleerd en verwerkt. Er zijn kwaliteitscontroles uitgevoerd op open antwoorden, consistentie van antwoorden, straightlining⁶ en invultijd. In geval van een slechte responskwaliteit zijn de resultaten van het betreffende panellid uit het databestand verwijderd. Een overzicht van de respons is te vinden in tabel B1.1. Uiteindelijk zijn de data van 6.125 respondenten (2412+333+845+2523) in de dataset opgenomen en weten we van 10.779 respondenten de antwoorden op de eerste selectievraag (2412+333+845+2523+4654). De resultaten van het onderzoek zijn door Flycatcher aangeleverd in een SPSS-databestand.

⁶ Van straightlining is sprake indien bij een reeks stellingen overal dezelfde antwoordoptie gekozen wordt.

Tabel B1.1 Responsoverzicht enquête.

Aantal aangeschreven panelleden in steekproef	47883	
Verwijderd wegens slechte responskwaliteit*	22	
Vragenlijst onvolledig ingevuld / drop out*	369	
Gewogen respons	10779	
Groep 1 individuen	2412	22,4%
Groep 2a vrijwilliger organisatie	333	3,1%
Groep 2b vrijwilliger initiatief	845	7,8%
Groep 3 geen vrijwilliger	2535	
Respons bovenop max. groep 3*	4654	66,7%
Respons % (=respons bovenop max. groep 3 / netto verstuurd)	22,5%	

* De gegevens van deze respondenten zijn niet meegenomen in de respons en de resultaten

De methode die gebruikt wordt om de representativiteit te bepalen, is afkomstig van de zogenoemde "Gouden Standaard". Dit is een ijkingsinstrument dat speciaal ontwikkeld is door het Data & Insights Network (voorheen MOA) in samenwerking met het CBS (Expertise Center voor Marketing-insights, 2020). Indien de respons qua demografie afwijkt van de oorspronkelijke steekproef, kan er daardoor post-stratificatie worden toegepast om te corrigeren voor deze eventuele afwijking.

Tabel B1.2 Representativiteit voor geslacht, opleidingsniveau, leeftijd en regio.

Geslacht	respons	CBS 2023
man	49%	49%
vrouw	50%	51%
overig	0%	-
totaal	100%	100%

Opleidingsniveau	respons	CBS 2023
laag	16%	26%
middel	45%	42%
hoog	40%	32%
totaal	100%	100%

Leeftijd	respons	CBS 2023
18 - 34 jaar	21%	27%
35 - 49 jaar	26%	23%
50 - 64 jaar	26%	26%
65 jaar of ouder	27%	24%
totaal	100%	100%

Regio	respons	CBS 2023
Noord	10%	10%
Oost	22%	21%
Zuid	22%	21%
West	48%	48%
totaal	100%	100%

Bijlage 2 Vragenlijst met routing

Ter informatie: de vragen die zijn genummerd als S zijn selectievragen, die vragen genummerd met een P zijn gesteld aan vrijwilligers (groepen 1, 2 en 3), de vragen genummerd met X zijn gesteld aan niet-vrijwilligers. Vraag O1 is aan alle groepen gesteld, net als de achtergrondvragen aan het begin van de enquête.

We willen u eerst een aantal achtergrondvragen stellen

Ik ben:

- man
- vrouw
- overig

Wat is uw leeftijd? (in jaren)

[open invoer, alleen cijfers]

Wat is de hoogste opleiding die u heeft voltooid? (m.u.v. basisonderwijs wil dit zeggen dat u een diploma voor deze opleiding behaald heeft)

- geen of basisonderwijs
- LBO / VMBO (kader- of beroepsgericht) / MBO 1 / VBO
- MAVO / HAVO of VWO (overgegaan naar 4e klas) / VMBO (theoretisch of gemengd) / (M)ULO
- MBO 2, 3, 4 of MBO vóór 1998
- HAVO of VWO (met diploma afgerond) / HBS / MMS
- HBO propedeuse
- HBO bachelor (of HBO vóór 2002)
- HBO master
- universitair propedeuse
- universitair bachelor / kandidaats
- universitair master / doctoraal / postdoctoraal

In welke provincie woont u?

- Drenthe
- Flevoland
- Friesland
- Gelderland
- Groningen
- Limburg
- Noord-Brabant
- Noord-Holland
- Overijssel
- Utrecht
- Zeeland
- Zuid-Holland

Wat zijn de vier cijfers van uw postcode?

[open invoer, alleen vier cijfers]

In deze vragenlijst hebben we het over natuur en groen. Daarmee bedoelen we natuurgebieden, bossen, heide, weilanden, parken, openbaar groen in de straat, strand, zee, rivieren en plassen.

Vraag S1) Kunt u voor elk van de onderstaande activiteiten aangeven of u deze het afgelopen jaar in uw eigen tijd (dus onbetaald) wel of niet hebt uitgevoerd? (volgorde antwoordopties gerandomiseerd)

	ja	nee
aanleg of onderhoud van openbaar groen in de straat/wijk/dorp/stad (buiten de eigen tuin/woning) <i>[info tekst: Voorbeelden hiervan zijn: werken in een buurttuin, vergroenen van de straat, ophangen van nestkastjes of maken van voerplekken voor dieren, planten van bomen, struiken en kruiden en onderhoud aan bomen in de straat of in parken.]</i>	☐	☐
aanleg of onderhoud van natuur- of landschapselementen in natuur en groen <i>[info tekst: Voorbeelden hiervan zijn: het knotten van wilgen, het baggeren van sloten, het maaien van gras, het aanleggen of bijknippen van heggen, het markeren van nesten ter bescherming bij het maaien en het kappen van bomen.]</i>	☐	☐
het opruimen van afval in de natuur / in het groen <i>[info tekst: Voorbeelden hiervan zijn: het oprapen en meenemen van afval in natuur en groen gebieden, afval opruimen tijdens het wandelen of sporten en het meedoen aan strandschoonmaakacties.]</i>	☐	☐
deelnemen aan natuur- of soortentellingen <i>[info tekst: Voorbeelden hiervan zijn: meedoen aan de tuinvogeltelling, tellingen doen voor soortenorganisaties en het doen van waarneming en deze uploaden op bijvoorbeeld waarneming.nl.]</i>	☐	☐
deelnemen aan besluitvorming rondom natuur en groen <i>[info tekst: Voorbeelden hiervan zijn: inspreken bij de gemeenteraad, meedoen in ruimtelijke planvorming rondom natuur en samenwerking organiseren tussen diverse partijen om natuur en groen te beschermen.]</i>	☐	☐
het voeren van politieke acties rondom natuur en groen <i>[info tekst: Voorbeelden hiervan zijn: demonstreren voor behoud of bescherming van natuur en groen, het opstellen van petitie voor natuurbescherming, het organiseren van evenementen voor natuurbescherming en het aanspannen van rechtszaken voor bescherming van natuur en groen.]</i>	☐	☐
het geven van rondleidingen/excursies in natuur en groen of het geven van natuuronderwijs <i>[info tekst: Voorbeelden hiervan zijn: het geven van rondleidingen in de natuur, het geven van les over de natuur op basisscholen en het bemannen van kraampjes of winkels die met natuur te maken hebben.]</i>	☐	☐
bestuurswerk, communicatie of administratie op het gebied van natuur en groen <i>[info tekst: Voorbeelden hiervan zijn: penningmeester of bestuurslid zijn bij een organisatie voor natuur en groen, het coördineren of organiseren van activiteiten in natuur en groen, het bijhouden van een website en het maken van een nieuwsbrief.]</i>	☐	☐

Geen 'ja' ingevuld → [groep 3 \(geen vrijwilligers\)](#), na vraag O1 door naar vraag X1

Vraag S2) In wat voor verband voert u deze activiteit(en) uit?

- ik doe dit in mijn eentje (en niet voor een organisatie) → [groep 1 \(individuele vrijwilligers\)](#), door naar vraag O1
- ik doe dit samen met anderen en/of als vrijwilliger bij een organisatie
- beide van bovenstaande

Vraag S3) Bij wat voor soort organisatie of initiatief bent u actief?

- bij/voor een organisatie met betaalde krachten die met de vrijwilligers samenwerken → [groep 2A \(vrijwilligers organisatie\)](#), door naar vraag O1
- bij/voor een buurtinitiatief, politiek initiatief of burgerinitiatief → [groep 2B \(vrijwilligers initiatief\)](#), door naar vraag O1
- beide van bovenstaande

Vraag S4) Als u denkt aan de organisatie of het initiatief waar u het meeste tijd aan besteedt, welke van de twee opties is dan het best van toepassing?

- aan activiteiten bij/voor een organisatie met betaalde krachten die met de vrijwilligers samenwerken → [groep 2A \(vrijwilligers organisatie\)](#), door naar vraag O1
- aan activiteiten bij/voor een buurtinitiatief, politiek initiatief of burgerinitiatief → [groep 2B \(vrijwilligers initiatief\)](#), door naar vraag O1

Vraag O1) Hieronder staan telkens twee situaties beschreven: één links en één rechts. Kunt u aangeven welke van de volgende situaties het beste van toepassing is op u, door het antwoord te kiezen dat het dichtstbij ligt? Als u het niet weet, dan kunt u het antwoord 'weet ik niet' kiezen.

ik woon in de stad						ik woon op het platteland		weet ik niet
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	

ik heb <u>geen</u> tuin						ik heb een grote tuin		weet ik niet
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	

er is <u>geen</u> groen in de straat waar ik woon						er is <u>veel</u> groen in de straat waar ik woon		weet ik niet
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	

er is <u>geen</u> groen binnen 5 km van waar ik woon						er is <u>veel</u> groen binnen 5 km van waar ik woon		weet ik niet
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	

ik bezoek <u>nooit</u> bossen en natuurgebieden in mijn vrije tijd						ik bezoek <u>vaak</u> bossen en natuurgebieden in mijn vrije tijd		weet ik niet
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	

ik bezoek <u>nooit</u> parken en stadsgroen in mijn vrije tijd						ik bezoek <u>vaak</u> parken en stadsgroen in m'n vrije tijd		weet ik niet
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	

ik bezoek het platteland <u>nooit</u> in m'n vrije tijd						ik bezoek het platteland <u>vaak</u> in m'n vrije tijd		weet ik niet
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	

Nu willen we graag meer weten over uw betrokkenheid bij de vrijwilligersactiviteit(en) voor natuur en groen die u doet.

Vraag P1) Hoe vaak heeft u in de afgelopen 12 maanden deze activiteit(en) in totaal ondernomen? Kies het antwoord dat het meest in de buurt komt.

- jaarlijks / een paar keer per jaar
- maandelijks
- wekelijks
- dagelijks
- weet ik niet

Vraag P2) Hoeveel uur per maand in totaal besteedt u gemiddeld aan deze activiteit(en)?

- minder dan 1 uur
- 1 tot 2 uur
- 2 tot 5 uur
- 5 tot 10 uur
- 10 tot 20 uur
- 20 uur of meer
- weet ik niet

Vraag P3) Hoe lang doet u al activiteit(en) voor natuur en groen?

- minder dan een jaar
- 1 tot 5 jaar
- 5 tot 10 jaar
- 10 jaar of meer
- weet ik niet meer

Vraag P4) Hoe bent u betrokken geraakt bij deze activiteit(en)? (meerdere antwoorden mogelijk)

(volgorde antwoordopties gerandomiseerd)

- via kennissen/vrienden/familie/buren
- via sociale media
- via de (lokale) krant
- via een website of app
- via radio of tv
- via een tijdschrift of vakblad
- via (overheids)campagnes / reclame
- via een natuur- of milieuorganisatie
- via de gemeente
- via een wijkcentrum, dorpshuis, bibliotheek of centrum voor vrijwilligerswerk
- ik kwam zelf op het idee
- ik zag anderen het doen
- anders, namelijk: (uniek antwoord)
- weet ik niet meer

Vraag P5) Welke van de volgende redenen zijn voor u wel of niet belangrijk om deze activiteit(en) uit te voeren? (volgorde antwoordopties gerandomiseerd)

	ja	nee
lichamelijk actief en gezond blijven	☐	☐
nieuwe dingen leren	☐	☐
het is leuk om te doen	☐	☐
iets doen voor de buurt	☐	☐
omdat ik me verbonden voel met de natuur	☐	☐
omdat ik me verbonden voel met de specifieke plek	☐	☐
een nuttige manier om mijn vrije tijd te besteden	☐	☐
tijd buiten doorbrengen	☐	☐
andere mensen ontmoeten	☐	☐

iets doen voor toekomstige generaties	o	o
bijdrage leveren aan de wetenschap	o	o
bijdrage leveren aan natuurbescherming en -beheer	o	o
bij andere mensen de verbondenheid met natuur versterken	o	o
bijdrage leveren aan het tegengaan van klimaatverandering	o	o
anders, namelijk: ... (niet verplicht als niet ingevuld)	o	o

[Vraag P5A alleen voor respondenten die bij meer dan 2 antwoorden 'ja' ingevuld hebben]

Vraag P5A) U heeft aangegeven dat de onderstaande redenen voor u belangrijk zijn om actief te zijn. Welke twee van deze redenen vindt u het belangrijkste? (maximaal 2 antwoorden mogelijk)

(alleen opties tonen waarbij in vraag P5 'ja' is gekozen)

- lichamelijk actief en gezond blijven
- nieuwe dingen leren
- het is leuk om te doen
- iets doen voor de buurt
- omdat ik me verbonden voel met de natuur
- omdat ik me verbonden voel met de specifieke plek
- een nuttige manier om mijn vrije tijd te besteden
- tijd buiten doorbrengen
- andere mensen ontmoeten
- iets doen voor toekomstige generaties
- bijdrage leveren aan de wetenschap
- bijdrage leveren aan natuurbescherming en -beheer
- bij andere mensen de verbondenheid met natuur versterken
- bijdrage leveren aan het tegengaan van klimaatverandering
- [wat er in het tekst vak bij 'anders, namelijk' is ingevuld]

Vraag P6) Zijn er via u anderen (zoals familie, vrienden, burens) actief geworden in activiteit(en) voor natuur en groen?

- ja
- nee
- weet ik niet

[Vraag P7 alleen voor respondenten die bij S1 'het voeren van politieke acties rondom natuur en groen' hebben gekozen].

Vraag P7) U heeft eerder aangegeven dat (één van) uw activiteit(en) het voeren van politieke actie(s) is. Wat motiveert u om deze actie(s) te voeren? (meerdere antwoorden mogelijk)

(volgorde antwoordopties gerandomiseerd)

- het verdwijnen van bepaalde natuur of groen in mijn omgeving
- achteruitgang van biodiversiteit/soortenrijkdom
- klimaatverandering
- ik ben het oneens met beleid en regelgeving door overheden
- ik ben het oneens met beheer van natuur of groen door natuurorganisaties of andere grondeigenaren
- de overheid doet niet genoeg om natuur en landschap te beschermen
- milieuvervuiling, lawaai en overlast
- dierenleed
- ik maak me zorgen over de wereld die we achterlaten voor toekomstige generaties
- ik heb geen vertrouwen in de instanties die voor onze natuur moeten zorgen
- ik vind het huidige economische systeem schadelijk voor natuur en klimaat
- anders, namelijk: ...
- weet ik niet (uniek antwoord)

[Vraag P8 alleen voor respondenten uit groep 1]

Vraag P8) U heeft aangegeven dat u in uw eentje actief bent met uw vrijwillige activiteiten in natuur en groen en niet samen met anderen of voor een organisatie werkt. Waarom bent u in uw eentje actief? (meerdere antwoorden mogelijk) (volgorde antwoordopties gerandomiseerd)

- ik heb er hiervoor nog nooit over nagedacht om dat samen met anderen te doen
- ik zou graag samenwerken, maar ben niet iemand die zelf het initiatief neemt
- ik werkte eerst samen met anderen, maar dat beviel niet
- ik werkte eerst samen met anderen, maar die zijn ermee gestopt
- omdat ik alleen werk, kan het op het moment dat het mij uitkomt
- ik ben nog nooit gevraagd om iets samen te doen
- ik wil af en toe wel iets samen doen, maar vind het lastig om eraan vast te zitten
- ik voel me niet welkom bij de bestaande groepen/organisaties
- vanwege mijn gezondheid doe ik dit liever alleen
- ik kan bij mij in de buurt niets vinden om samen te doen
- om veiligheidsredenen werk ik liever alleen
- ik ben bang dat het me geld kost om samen te werken
- ik weet niet of ik het wel goed genoeg kan om het samen te doen
- anders, namelijk: ...
- weet ik niet (uniek antwoord)

[Groep 1 → door naar einde vragenlijst]

[melding alleen voor respondenten die bij vraag S2 antwoordoptie 3 hebben gekozen]

U bent zowel als vrijwilliger bij/voor een [organisatie / initiatief] als in uw eentje actief. Vanaf nu vragen wij u om de vragen te beantwoorden voor de activiteiten die u als vrijwilliger bij/voor een [organisatie / initiatief] uitvoert.

Vraag P9) Bent u vrijwillig (onbetaald) actief bij één organisatie/initiatief of bij meerdere?

- bij één organisatie/initiatief
- bij meerdere organisaties/initiatieven

[Vraag P10 alleen voor respondenten die bij vraag S3 antwoordoptie 1 of 3 hebben gekozen]

Vraag P10) Voor welke organisatie(s) bent u als vrijwilliger actief? (meerdere antwoorden mogelijk)

- Staatsbosbeheer
- Natuurmonumenten
- Provinciale landschappen en/of Landschapsbeheer Nederland (LandschappenNL)
- Instituut voor natuureducatie en duurzaamheid (IVN)
- soortenorganisaties (SoortenNL of SOVON) [info tekst: Onder SoortenNL vallen Stichting ANEMOON, BLWG, De Vlinderstichting, FLORON, EIS-Nederland, NMV, RAVON en Zoogdiervereniging.]
- Wereld Natuur Fonds
- Vogelbescherming
- Natuur en Milieu Federaties
- Greenpeace
- anders, namelijk: ...

[voor groep 2A] *U heeft eerder in de vragenlijst aangegeven dat u in uw eigen tijd actief bent bij/voor een organisatie met betaalde krachten die met de vrijwilligers samenwerken. Vanaf nu, als we het hebben over 'de organisatie', dan gaat het over de organisatie waarvoor u in uw eigen tijd (dus onbetaald) actief bent en waar u het meeste tijd aan besteedt.*

[voor groep 2B] *U heeft eerder in de vragenlijst aangegeven dat u in uw eigen tijd actief bent bij/voor een buurtinitiatief, politiek initiatief of burgerinitiatief. Vanaf nu, als we het hebben over 'het initiatief', dan gaat het over het buurtinitiatief, politiek initiatief of burgerinitiatief waarvoor u in uw eigen tijd (dus onbetaald) actief bent en waar u het meeste tijd aan besteedt.*

Vraag P11) Op welk type groen- of natuur richt [de organisatie / het initiatief] zich vooral?

(meerdere antwoorden mogelijk) (volgorde antwoordopties gerandomiseerd). In deze vraag gaat het specifiek over typen groen- en natuurgebieden, in de volgende vraag gaan we nader in op plant- en diersoorten.

- buurtgroen, plantsoenen, parken
- grasland, schraalgrasland
- duinen, heide, stuifzand
- moeras, rietland, veengebied
- bos
- eetbaar groen (zoals fruit, groenten, kruiden, noten)
- landschapselementen (zoals knotwilgen, houtwallen, fruitboomgaarden, kleine bosjes)
- boerenland (akkers, weilanden, boomgaarden)
- zoet water: sloten, meren, beken, vijvers, rivieren
- zout water/de zee
- anders, namelijk: ...
- niet specifiek op een bepaald soort natuur of groen gericht (uniek antwoord)
- weet ik niet

Vraag P12) Zijn er bepaalde soorten dieren en/of planten waarop [de organisatie / het initiatief] zich in het bijzonder richt? (meerdere antwoorden mogelijk) (volgorde antwoordopties gerandomiseerd)

- vogels
- vissen
- zoogdieren
- vlinders, bijen, andere insecten of spinnen
- bomen
- planten
- schimmels/paddenstoelen
- anders, namelijk: ...
- niet gericht op bepaalde plant- of diersoorten (uniek antwoord)
- weet ik niet (uniek antwoord)

Vraag P13) Met welke type organisaties komt [de organisatie / het initiatief] wel of niet in

aanraking? Dit kan zowel positief zijn (bijvoorbeeld medewerking of samenwerking) als negatief (bijvoorbeeld tegenwerking). (volgorde antwoordopties gerandomiseerd)

	ja	nee	weet ik niet
gemeente	☐	☐	☐
provincie	☐	☐	☐
waterschap	☐	☐	☐
ministerie / andere nationale overheid	☐	☐	☐
natuur- en landschapsorganisaties [info tekst: Hieronder vallen onder andere: Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Wereld Natuur Fonds, de provinciale landschappen, landschapsbeheer organisaties, de Bomenstichting, De Vlinderstichting, etc.]	☐	☐	☐
lokale verenigingen, sportclubs, wijkraden, scouting, kerk (partijen die zich niet hoofdzakelijk met natuur bezighouden)	☐	☐	☐
boer(en) en/of andere partijen uit de agrarische sector (bijv. LTO, agrarische collectieven)	☐	☐	☐
bedrijfsleven anders dan boer(en) of agrarische sector	☐	☐	☐
politieke partijen	☐	☐	☐
basisscholen	☐	☐	☐
middelbare scholen of mbo/hbo/universiteiten	☐	☐	☐

milieuorganisaties [info tekst: Hieronder vallen onder andere: Milieudefensie, Greenpeace, Natuur en Milieu, Natuur en Milieufederaties, Extinction Rebellion, Stichting De Noordzee, Waddenvereniging, etc.]	☐	☐	☐
dierenwelzijnsorganisaties [info tekst: Hieronder vallen onder andere: Dierenbescherming, Faunabescherming, World Animal Protection, Vogelbescherming, Stichting AAP, Wakker Dier, etc.]	☐	☐	☐
anders, namelijk: ... (niet verplicht als niet ingevuld)	☐		

[Vraag p14 alleen voor respondenten die min. 1 keer 'ja' hebben ingevuld bij vorige vraag]

Vraag P14) Hieronder ziet u het type organisatie(s) waar [de organisatie / het initiatief] weleens mee in aanraking komt. Kunt u voor iedere organisatie aangeven of de relatie / het contact te typeren valt als samenwerking of als tegenwerking? Beantwoord deze vraag vanuit een algemeen gevoel. (alleen type organisaties tonen die bij de vorige vraag met 'ja' is ingevuld)

	als samenwerking	als tegenwerking	zowel als samenwerking als tegenwerking	weet ik niet / geen mening
gemeente	☐	☐	☐	☐
provincie	☐	☐	☐	☐
waterschap	☐	☐	☐	☐
ministerie / andere nationale overheid	☐	☐	☐	☐
natuur- en landschapsorganisaties [info tekst: Hieronder vallen onder andere: Staatsbosbeheer, natuurmonumenten, Wereld Natuur Fonds, de provinciale landschappen, landschapsbeheer organisaties, de Bomenstichting, De Vlinderstichting, etc.]	☐	☐	☐	☐
lokale verenigingen, sportclubs, wijkraden, scouting, kerk (partijen die zich niet hoofdzakelijk met natuur bezighouden)	☐	☐	☐	☐
boer(en), en/of andere partijen uit de agrarische sector (bijv. LTO, agrarische collectieven)	☐	☐	☐	☐
bedrijfsleven anders dan boer(en) of agrarische sector	☐	☐	☐	☐
politieke partijen	☐	☐	☐	☐
basisscholen	☐	☐	☐	☐
middelbare scholen of mbo/hbo/universiteiten	☐	☐	☐	☐
milieuorganisaties [info tekst: Hieronder vallen onder andere: Milieudefensie, Greenpeace, stichting Natuur en Milieu, Natuur en Milieufederaties, Extinction Rebellion, Stichting De Noordzee, Waddenvereniging, etc.]	☐	☐	☐	☐
dierenwelzijnsorganisaties [info tekst: Hieronder vallen onder andere: Dierenbescherming, Faunabescherming, World Animal Protection, Vogelbescherming, Stichting AAP, Wakker Dier, etc.]	☐	☐	☐	☐

[wat er in het tekstvak bij 'anders, namelijk' is ingevuld]	o	o	o	o
---	---	---	---	---

Vraag P15) In welke mate denkt u dat [de organisatie / het initiatief] een bijdrage levert aan de volgende effecten? (volgorde antwoordopties gerandomiseerd)

	in geen enkele mate	in beperkte mate	in redelijke mate	in sterke mate	in zeer sterke mate	weet ik niet / geen mening
het verbeteren van het leefmilieu voor planten en dieren	o	o	o	o	o	o
het verbinden van natuurgebieden	o	o	o	o	o	o
het beschermen van bedreigde soorten	o	o	o	o	o	o
het vergroenen van stad en/of dorp	o	o	o	o	o	o
het beperken van klimaatverandering of het aanpassen aan klimaatverandering	o	o	o	o	o	o
het behouden of herstellen van landschapselementen zoals houtwallen, heggen en knotwilgen	o	o	o	o	o	o
het betrekken van mensen en bedrijven bij natuurbescherming in Nederland	o	o	o	o	o	o
het bevorderen van duurzaam en natuurvriendelijk gedrag van Nederlanders	o	o	o	o	o	o
het vergroten van kennis / verzamelen van gegevens over de natuur	o	o	o	o	o	o
recreatie en ontspanning	o	o	o	o	o	o
sociale contacten tussen mensen	o	o	o	o	o	o
de kennis en vaardigheden van mensen	o	o	o	o	o	o
aantrekkelijke omgeving voor bedrijven om zich te vestigen	o	o	o	o	o	o
werkgelegenheid	o	o	o	o	o	o
voedselproductie	o	o	o	o	o	o

[Groep 2A → door naar einde vragenlijst]

Vraag P16) Welke van de volgende inkomsten of bijdragen ontvangt uw initiatief voor de activiteiten die worden uitgevoerd? (meerdere antwoorden mogelijk)

- subsidie van de gemeente
- subsidie van de provincie
- subsidie van het waterschap
- subsidie van de rijksoverheid
- sponsoring en donaties
- contributie / lidmaatschapsgelden
- eigen geld / we bekostigen het zelf
- eigen inkomsten (zoals door verkoop van producten of via het geven van excursies)
- anders, namelijk: ...
- we hebben geen geld nodig (uniek antwoord) → door naar vraag P18
- weet ik niet (uniek antwoord) → door naar vraag P18

Vraag P17) Heeft u een idee om hoeveel geld het per jaar in totaal ongeveer gaat?

- minder dan 100 euro
- 100 tot 1.000 euro
- 1.000 tot 10.000 euro
- 10.000 tot 100.000 euro
- 100.000 euro of meer

- weet ik niet

- **Vraag P18) Hoeveel andere mensen zijn er betrokken bij het initiatief?** Als u dit niet precies weet, dan kunt u een schatting maken.
- minder dan 10 personen
- 10 tot 20 personen
- 20 tot 50 personen
- 50 tot 100 personen
- 100 tot 200 personen
- 200 personen of meer
- weet ik niet

[Groep 2B → door naar einde vragenlijst]

Vraag X1) Zou u in de toekomst vrijwillige activiteiten voor natuur en groen willen doen? Met natuur en groen bedoelen we natuurgebieden, bossen, heide, weilanden, parken, openbaar groen in de straat, strand, zee, rivieren en plassen.

- ja → door naar vraag X2
- misschien → door naar vraag X2
- nee → door naar vraag X3
- weet ik niet → door naar vraag X2

Vraag X2) Kunt u aangeven of u wellicht een van onderstaande activiteiten wel of niet zou willen doen?

	ja	nee
aanleg of onderhoud van openbaar groen in de straat/wijk/dorp/stad (buiten de eigen tuin/woning) <i>[info tekst: Voorbeelden hiervan zijn: werken in een buurttuin, vergroenen van de straat, ophangen van nestkastjes of maken van voerplekken voor dieren, planten van bomen, struiken en kruiden en onderhoud aan bomen in de straat of in parken.]</i>	☐	☐
aanleg of onderhoud van natuur- of landschapselementen in natuur en groen <i>[info tekst: Voorbeelden hiervan zijn: het knotten van wilgen, het baggeren van sloten, het maaien van gras, het aanleggen of bijknippen van heggen, het markeren van nesten ter bescherming bij het maaien en het kappen van bomen.]</i>	☐	☐
het opruimen van afval in de natuur / in het groen <i>[info tekst: Voorbeelden hiervan zijn: het oprapen en meenemen van afval in natuur en groen gebieden, afval opruimen tijdens het wandelen of sporten en het meedoen aan strandschoonmaakacties.]</i>	☐	☐
deelnemen aan natuur- of soortentellingen <i>[info tekst: Voorbeelden hiervan zijn: meedoen aan de tuinvogeltelling, tellingen doen voor soortenorganisaties en het doen van waarneming en deze uploaden op bijvoorbeeld waarneming.nl.]</i>	☐	☐
deelnemen aan besluitvorming rondom natuur en groen <i>[info tekst: Voorbeelden hiervan zijn: inspreken bij de gemeenteraad, meedoen in ruimtelijke planvorming rondom natuur en samenwerking organiseren tussen diverse partijen om natuur en groen te beschermen.]</i>	☐	☐
het voeren van politieke acties rondom natuur en groen <i>[info tekst: Voorbeelden hiervan zijn: demonstreren voor behoud of bescherming van natuur en groen, het opstellen van petitie voor natuurbescherming, het organiseren van evenementen voor natuurbescherming en het aanspannen van rechtszaken voor bescherming van natuur en groen.]</i>	☐	☐
het geven van rondleidingen/excursies in natuur en groen of het geven van natuuronderwijs <i>[info tekst: Voorbeelden hiervan zijn: het geven van rondleidingen in de natuur, het geven van les over de natuur op basisscholen en het bemannen van kraampjes of winkels die met natuur te maken hebben.]</i>	☐	☐
bestuurswerk, communicatie of administratie op het gebied van natuur en groen <i>[info tekst: Voorbeelden hiervan zijn: penningmeester of bestuurslid zijn bij een</i>	☐	☐

organisatie voor natuur en groen, het coördineren of organiseren van activiteiten in natuur en groen, het bijhouden van een website en het maken van een nieuwsbrief.]		
--	--	--

[alles nee → door naar einde vragenlijst]

Vraag X3) Wat belemmert u om dit te gaan doen? (meerdere antwoorden mogelijk)

- ik vind het niet belangrijk
- ik weet niet precies wat ik zou kunnen doen
- ik heb er hiervoor nog nooit over nagedacht
- ik heb het eerder al gedaan, maar dat beviel toen niet
- ik ben nog nooit gevraagd
- ik heb er niet genoeg tijd voor
- ik heb er geen zin in
- ik wil af en toe wel iets doen, maar vind het lastig om eraan vast te zitten
- mijn gezondheid maakt dit lastig
- ik weet niet of ik het wel kan
- ik kan bij mij in de buurt niets vinden
- ik voel me niet welkom bij de bestaande groepen/organisaties
- ik twijfel of het werken in het groen wel veilig genoeg is
- ik ben bang voor reacties van andere mensen
- het kost me geld
- anders, namelijk: ...
- weet ik niet (uniek antwoord)

Vraag X4) Wat zou u kunnen helpen om wel vrijwillige activiteiten voor natuur en groen te gaan doen? (meerdere antwoorden mogelijk) (volgorde antwoordopties gerandomiseerd)

- informatie over wat ik kan doen
- een cursus of training om het te leren
- een plek of locatie dicht bij huis waar ik aan de slag kan
- een organisatie waarbij ik me kan aansluiten
- een vergoeding voor onkosten
- contactpersonen die me ondersteunen
- tuingereedschap en ander materiaal
- andere mensen die met mij samen willen werken
- de flexibiliteit om aan te sluiten wanneer het mij uitkomt
- anders, namelijk: ...
- er is niks dat me zou kunnen helpen (uniek antwoord)

Bijlage 3 Weging en post-stratificatie

De eerste selectievraag is ingevuld door 2.412 individuen behorend tot individuele vrijwilligers, door 333 individuen behorende tot de organisatie-vrijwilligers, en door 845 mensen behorend tot de initiatief-vrijwilligers, en 7.189 niet-vrijwilligers. Voor de niet-vrijwilligers is de respons echter slechts van 2.535 individuen ontvangen om kosten te besparen (zie paragraaf 2.1.3). Om hiervoor te corrigeren, passen we een wegingsfactor toe op de respons niet-vrijwilligers bij de vragen waar deze groep wordt vergeleken met andere groepen.

Verder bleek uit de respons dat mensen jonger dan 35 jaar en/of met een lager opleidingsniveau zijn ondervertegenwoordigd, terwijl mensen met een hoger opleidingsniveau oververtegenwoordigd zijn. Om die reden is het toepassen van een wegingsfactor voor leeftijd en opleidingsniveau ook wenselijk. Om een cross-vergelijking tussen verschillende demografische groepen te kunnen maken, hebben wij weging door middel van post-stratificatie (zie hieronder) toegepast voor zowel opleidingsniveau, leeftijd als geslacht.

Voor de laatste variabele (geslacht) is onze steekproef representatief, maar wanneer we per leeftijdsgroep of opleidingsniveau kijken zijn er wel (kleine) verschillen zichtbaar in bijvoorbeeld de verdeling man/vrouw per leeftijdsgroep. We nemen dit kenmerk daarom ook mee in de wegingsfactor. Een vierde variabele toevoegen aan de weegfactoren (regio) zou leiden tot een te groot aantal groepen (384 combinaties in plaats van 96), waarmee de individuele groepen te klein zouden worden voor een cross-vergelijking. Op basis van de inhoudelijke relevantie (geslacht wordt relevanter als kenmerk voor groen vrijwilligerswerk geacht dan regio) is daarom gekozen voor het toevoegen van geslacht als derde demografische variabele voor de weegfactor.

Doordat er voor geslacht geen landsdekkende gegevens beschikbaar zijn anders dan 'man' of 'vrouw' en vanwege het kleine aantal respondenten in de groep 'overig' konden we deze kleine groep respondenten die zich niet als man of vrouw identificeert niet meenemen in de weging/post-stratificatie. Er is geen waarneming voor deze groep in alle strata, wat een vereiste is voor het toepassen van post-stratificatie. Er kon om deze redenen geen weegfactor worden toegekend om hen in de cross-vergelijking mee te kunnen nemen. Dit betreft 20 respondenten (en nog eens 12 niet-vrijwilligers aan wie we de volledige vragenlijst niet hebben voorgelegd). Vanwege het zeer kleine percentage respondenten dat dit betreft (0,3%) heeft dit geen noemenswaardige invloed op de resultaten – al is het natuurlijk jammer dat we deze groep niet mee konden nemen in de post-stratificatie.

Post-stratificatie

Een bekende en veelgebruikte weegtechniek is post-stratificatie (Bethlehem, 2008). De correctiegewichten worden berekend door de fractie van de populatie-elementen in een bepaald stratum (vrijwilligersgroep, leeftijd, opleidingsniveau) te delen door de fractie van de steekproef-elementen in datzelfde stratum. Een vereiste voor het berekenen van deze gewichten is dat er minstens één waarneming moet zijn in elk stratum. Het correctiegewicht c_i voor respondent i is gelijk aan:

$$c_i = \frac{N_s/N}{n_s/n} \quad (1)$$

Hierbij vertegenwoordigen N en n respectievelijk het totale aantal individuen in de populatie en de steekproef, terwijl N_s en n_s het aantal individuen binnen stratum s aanduiden. Om uitspraken te kunnen doen voor de gehele populatie op basis van de steekproef, wordt aan elke respons ook een ophoogfactor toegekend door middel van zogenoemde insluitgewichten. Het insluitgewicht van een respondent is gelijk aan het omgekeerde van de insluitkans, dat wil zeggen de kans dat een individu uit de populatie in de steekproef wordt opgenomen. Als we aannemen dat de steekproef op een willekeurige manier uit de populatie is getrokken, kan insluitgewicht d als volgt worden berekend:

$$d = N/n \quad (2)$$

De uiteindelijke weegfactoren w_i worden verkregen door de correctiegewichten te vermenigvuldigen met de insluitgewichten:

$$w_i = c_i \cdot d \quad (3)$$

Voor het berekenen van de weegfactoren is de dataset van het CBS gebruikt, die gegevens bevat over leeftijd en opleiding op populatieniveau voor het derde kwartaal van 2023 (CBS, 2023). De distributie van vrijwilligersgroepen is echter niet bekend op populatieniveau. Om toch de strata voor vrijwilligersgroep, leeftijd en opleidingsniveau toe te kunnen passen, is de aanname gedaan dat de distributie in de complete steekproef (inclusief respons bovenop max. groep 3) representatief is voor de populatie. De strata voor de populatie zijn als volgt berekend:

$$N_{groep, geslacht, leeftijd, opleiding} = N_{geslacht, leeftijd, opleiding} \cdot \frac{n_{groep, geslacht, leeftijd, opleiding}}{n} \quad (4)$$

Post-stratificatie is overigens geen ideale oplossing: je kunt niet-deelnemers niet altijd perfect laten vertegenwoordigen door wel-deelnemers. Een voorbeeld is dat je mensen die de Nederlandse taal niet schriftelijk beheersen niet kunt laten vertegenwoordigen door degenen die dat wel doen omdat hun voorkeuren en activiteiten waarschijnlijk niet gelijk zijn. Ook kan een ondervertegenwoordiging van bepaalde groepen wellicht deels komen doordat zij minder affiniteit met het onderwerp voelen (in ons geval: omdat ze minder vaak actief zijn als vrijwilliger). In die zin kan post-stratificatie ook een schijnzekerheid creëren. Met post-stratificatie kun je bijdragen aan een betere representativiteit, maar zelfs wanneer je weegt wil dit niet zeggen dat er een absolute zekerheid is over daadwerkelijke verdeling(en) in de Nederlandse bevolking.

Weegfactoren

In totaal bevat onze post-stratificatie voor demografie 96 strata (4 vrijwilligersgroepen * 2 geslachten * 4 leeftijdsgroepen * 3 opleidingsniveaus). Respondenten in elk van deze strata krijgen een eigen weegfactor. Binnen een strata dat relatief oververtegenwoordigd is in onze respons zal deze weegfactor lager zijn dan in een strata dat relatief ondervertegenwoordigd is. Op deze wijze kan de Gouden Standaard worden toegepast. Tabel 2.2 laat de gewogen en ongewogen percentages zien voor de verschillende groepen. Duidelijk wordt dat dit verschil zeer beperkt is en dat weging dus betrekkelijk weinig invloed heeft op de verdeling over de groepen. Tabel 2.3 biedt een schatting van de aantallen volwassen Nederlanders in de verschillende groepen (de groepen zijn afgerond op 50.000 om een schijnzekerheid te vermijden).

Geen weging op het niveau van subgroepen

In overleg met de opdrachtgevers van dit onderzoek is besloten om binnen de subgroepen geen weging toe te passen. Waar het oorspronkelijke sample van 47.883 een representatieve afspiegeling van de Nederlandse bevolking betreft, is dat bij de respons al niet meer het geval. Om de omvang van de groepen in te schatten is post-stratificatie een belangrijke techniek. Het is echter een extra stap om dit ook op het niveau van de subgroepen te doen omdat je daarvoor extra aannames moet doen en binnen de subgroepen de respondenten ook verschillend moet gaan wegen (in de praktijk betekent dit: mensen met een praktische opleiding en/of jongere leeftijd worden zwaarder gerekend). De onzekerheid van het toepassen van weegfactoren wordt op dit schaalniveau groter geacht. Daarom is ervan afgezien.

Hierbij speelt ook mee dat op het niveau van de gehele populatie de verschillen door weging zeer beperkt zijn. Ook op het niveau van de subgroepen hebben we als experiment bij een specifieke vraag weging toegepast om te kijken wat het resultaat daarvan zou zijn. Een belangrijke conclusie van die exercitie was dat weging toepassen ook op het niveau van de subgroepen betrekkelijk weinig invloed heeft op de resultaten.

Bijlage 4 Betrouwbaarheidsintervallen

Het betrouwbaarheidsinterval voor de door ons gemeten waarden verschilt per vraag, omdat dit afhankelijk is van het aantal respondenten. Dit betrouwbaarheidsinterval kan als volgt berekend worden:

$$n = \frac{Z^2 \cdot p \cdot (1 - p)}{E^2}$$

Waarbij:

- n (benodigde) steekproefgrootte.
- Z de z-waarde die hoort bij het gewenste betrouwbaarheidsniveau (voor wetenschappelijke publicaties meestal 95%, waarbij de z-waarde gelijk is aan 1.96).
- p de geschatte proportie van de populatie die aan de criteria voldoet (wanneer niet bekend dan is $p = 50\%$ het meest conservatief, wat leidt tot de grootste steekproefgrootte).
- E de gewenste foutmarge.

Met een toegestane foutmarge van 5% en een geschatte proportie van 50% (wat gelijk is aan een betrouwbaarheidsinterval van [45%, 55%]), heb je een steekproef van minimaal 385 respondenten nodig om met 95% zekerheid te kunnen testen dat het daadwerkelijke percentage ligt tussen 45% en 55%. Vooraf was het streven daarom ook om een minimale steekproef van 385 respondenten voor alle groepen te behalen. Dit is gelukt voor de individuele vrijwilligers, initiatief-vrijwilligers en niet-vrijwilligers, maar het aantal organisatie-vrijwilligers in ons panel betreft slechts 333. Dit betekent dat we een iets grotere foutmarge dan 5% moeten hanteren voor deze groep, namelijk 5,4%.

Bijlage 5 De groepen vrijwilligers en de aard van hun betrokkenheid

In deze bijlage beschrijven we de vier groepen vrijwilligers die in dit onderzoek onderscheiden worden:

1. De vrijwilliger die individueel activiteiten doet voor natuur en groen
2. Vrijwilligers bij een organisatie
3. Vrijwilligers bij een buurt- en/of burgerinitiatief
4. Niet-vrijwilligers

Voor iedere groepen beschrijven we eerst de volgende zaken:

- demografische kenmerken: geslacht, leeftijd, opleiding, herkomstprovincie;
- welke activiteiten ze ondernemen voor natuur en groen.

Daarna worden voor iedere groep de vragen besproken die aan deze respondenten zijn gesteld (zie paragraaf 2.1.2 voor de routing en bijlage 2 voor de volledige vragenlijst).

De individuele vrijwilliger

De respondenten die in hun eentje activiteiten verrichten voor natuur en groen noemen we de individuele vrijwilliger. In de datafile zitten 2412 respondenten die als zodanig gekwalificeerd zijn.

Persoonlijke kenmerken

Zoals beschreven in hoofdstuk 3 bestaat de groep individuele vrijwilligers gemiddeld uit meer vrouwen (54%) dan mannen (46%). De gemiddelde leeftijd is 49 jaar; 42% is tussen de 35 en 55 jaar en 26% is tussen 18 en 34 jaar. Bijna de helft heeft hoger onderwijs en 46% heeft een middelbare opleiding. Een vijfde van de individuele vrijwilligers woont in Zuid-Holland, 18% in Noord-Holland, 13% in Noord-Brabant en 11% in Gelderland. Voor meer informatie over de woonomgeving van de individuele vrijwilligers: zie hoofdstuk 5.

Activiteiten van de individuele vrijwilliger

De individuele vrijwilliger is vooral actief als opruimer van afval (77%), zoals te zien is in tabel B5.1. Dit wordt op ruime afstand gevolgd door deelnemen aan natuur- of soortentellingen (24%) en aanleg of onderhoud van openbaar groen (20%). 68% van de individuele vrijwilligers heeft één activiteit aangekruist, wat in de meeste gevallen het opruimen van afval betreft. Van de individuele vrijwilligers verricht 20% twee activiteiten en 12% verricht drie of nog meer activiteiten. Gemiddeld is dat 1,6 activiteiten per respondent.

Tabel B5.1 Activiteiten die individuele vrijwilligers hebben ondernomen in het afgelopen jaar % (n=2412).

Activiteiten*	%
het opruimen van afval in de natuur/in het groen	77
deelnemen aan natuur- of soortentellingen	24
aanleg of onderhoud van openbaar groen in de straat/wijk/dorp/stad (buiten de eigen tuin/woning)	20
aanleg of onderhoud van natuur- of landschapselementen in natuur en groen	13
deelnemen aan besluitvorming rondom natuur en groen	8
het voeren van politieke acties rondom natuur en groen	7
het geven van rondleidingen/excursies in natuur en groen of het geven van natuuronderwijs	5
bestuurswerk, communicatie of administratie op het gebied van natuur en groen	5

* Meerdere antwoorden mogelijk

Kenmerken van persoonlijke betrokkenheid bij activiteiten van de individuele vrijwilliger

40% van de individuele vrijwilligers zijn een paar keer per jaar actief, 27% doet maandelijks iets en 20% wekelijks (tabel B5.2). Twee derde van de respondenten besteedt maandelijks minder dan 2 uur aan de vrijwillige activiteiten die ze ondernemen, bij zo'n 11% is dit meer dan 5 uur per maand (tabel B5.3).

Tabel B5.2 Aantal keren per jaar in % (n=2412).

Aantal keren per jaar	%
Jaarlijks / een paar keer per jaar	40
maandelijks	27
wekelijks	20
dagelijks	4
Weet ik niet	10
Totaal	100

Tabel B5.3 Aantal uren per maand in % (n=2412).

Aantal uren per maand	%
Minder dan 1 uur	34
1 tot 2 uur	32
2 tot 5 uur	16
5 tot 10 uur	7
10 tot 20 uur	3
20 uur of meer	1
Weet ik niet	7
Totaal	100

Betrokkenheid bij vrijwillige activiteiten

Ongeveer de helft van de individuele vrijwilligers is ergens in de afgelopen 5 jaar betrokken geraakt bij de activiteiten die ze verrichten, 21% doet dit al 10 jaar of langer (tabel B5.4). Als we kijken naar de manier waarop men betrokken is geraakt, dan zien we dat 43% is betrokken geraakt omdat ze zelf op het idee kwamen, 18% zag anderen het doen en 15% is betrokken geraakt via kennissen, vrienden, familie of burens (tabel B5.5). Op de vraag of er door hen zelf anderen (familie, vrienden, burens) actief zijn geworden voor de natuur antwoordt een vijfde bevestigend, 42% ontkennend en 36% weet het niet.

Tabel B5.4 Hoe lang doet u dit al in % (n=2412).

Hoe lang betrokken?	%
Minder dan 1 jaar	13
1 tot 5 jaar	36
5 tot 10 jaar	15
10 jaar of meer	21
Weet ik niet meer	15
Totaal	100

Tabel B5.5 Hoe betrokken geraakt bij activiteiten voor natuur in % (n=2412).

Hoe betrokken geraakt? *	%
ik kwam zelf op het idee	43
ik zag anderen het doen	18
via kennissen/vrienden/familie/burens	15
via een natuur- of milieuorganisatie	6
via de gemeente	6
via sociale media	6

Hoe betrokken geraakt? *	%
via de (lokale) krant	4
via een website of app	3
via radio of tv	3
via een wijkcentrum, dorps huis, bibliotheek of centrum voor vrijwilligerswerk	3
via een tijdschrift of vakblad	2
via (overheids)campagnes / reclame	2
weet ik niet meer	12

* Meerdere antwoorden mogelijk

Redenen om activiteiten te doen voor de natuur

De respondenten is gevraagd welke redenen ze belangrijk vinden om activiteiten voor natuur en groen uit te voeren. Tijd buiten doorbrengen (76%), het is leuk om te doen (70%), iets doen voor de buurt (70%), verbondenheid met natuur (70%) en een bijdrage leveren aan natuurbescherming en beheer (68%) worden het meest genoemd (zie tabel B5.6, kolom 2). Vervolgens is aan de respondenten die meer dan twee redenen hebben aangekruist welke twee van deze redenen ze het belangrijkste vinden (zie tabel B5.6, kolom 3). Bij de hoogst scorende redenen om activiteiten te doen staat dan een ander antwoord bovenaan: lichamelijk actief en gezond blijven (33%), voor iets doen voor de buurt (23%), verbondenheid met natuur (23%) en tijd buiten doorbrengen (22%). De laagst gescoorde redenen om iets te doen voor de natuur zijn: een bijdrage leveren aan de wetenschap (19%, 1% top 2), verbondenheid met natuur bij anderen versterken (27%, 1% top 2), andere mensen ontmoeten (25%, 3% top 2) en nieuwe dingen leren (30%, 3% top 2).

Tabel B5.6 Redenen om activiteiten voor natuur te doen in %.

Redenen om activiteiten te doen*	% (n=2356)	Top 2 % (n=2253)
tijd buiten doorbrengen	76	22
omdat ik me verbonden voel met de natuur	70	23
iets doen voor de buurt	70	23
het is leuk om te doen	70	18
bijdrage leveren aan natuurbescherming en -beheer	68	21
lichamelijk actief en gezond blijven	66	33
een nuttige manier om mijn vrije tijd te besteden	63	9
iets doen voor toekomstige generaties	57	10
bijdrage leveren aan het tegengaan van klimaatverandering	49	7
omdat ik me verbonden voel met de specifieke plek	48	9
nieuwe dingen leren	30	3
bij andere mensen de verbondenheid met natuur versterken	27	1
andere mensen ontmoeten	25	3
bijdrage leveren aan de wetenschap	19	1

* Meerdere antwoorden mogelijk

De organisatie-vrijwilliger

De respondenten die vrijwilligerswerk verrichten voor natuur en groen voor een organisatie noemen we de organisatie-vrijwilliger. In de datafile zitten 333 respondenten die als zodanig gekwalificeerd zijn.

Persoonlijke kenmerken

Uit de resultaten van hoofdstuk 3 blijkt dat de groep organisatie-vrijwilligers uit aanmerkelijk meer mannen (64%) dan vrouwen (36%) bestaat. De gemiddelde leeftijd is 52 jaar. 32% is tussen de 35 en 55 jaar, 25% is tussen 18 en 34 jaar en 43% is ouder dan 55 jaar. Ruim de helft is hoger opgeleid en 41% heeft een middelbare opleiding gevolgd. Een vijfde van de individuele vrijwilligers woont in Zuid-Holland, 16% in Noord-Holland, 16% in Gelderland en 14% in Noord-Brabant. Voor meer informatie over de woonomgeving van de organisatie-vrijwilligers: zie hoofdstuk 5.

Activiteiten van de organisatie-vrijwilliger

De organisatie-vrijwilliger is actief met veel verschillende activiteiten (zie tabel 4.8) – het meest van de drie groepen vrijwilligers. Ook hier is het opruimen van afval het meest genoemd, maar wel minder dan bij de andere twee groepen: 61%. Van de organisatie-vrijwilligers neemt 45% deel aan natuur- of soortentellingen, 35% is bezig met aanleg of onderhoud van natuur- of landschapselementen en 33% doet bestuurswerk. Van deze groep heeft 32% één activiteit aangekruist, 24% twee activiteiten en 44% verricht drie of meer dan drie activiteiten. Het gemiddelde is 2,7 activiteiten per respondent.

Tabel B5.7 Activiteiten die de organisatie-vrijwilliger heeft ondernomen in het afgelopen jaar in % (n=333).

Activiteiten*	%
het opruimen van afval in de natuur / in het groen	61
deelnemen aan natuur- of soortentellingen	45
aanleg of onderhoud van natuur- of landschapselementen in natuur en groen	35
bestuurswerk, communicatie of administratie op het gebied van natuur en groen	33
aanleg of onderhoud van openbaar groen in de straat/wijk/dorp/stad (buiten de eigen tuin/woning)	29
het geven van rondleidingen/excursies in natuur en groen of het geven van natuuronderwijs	26
deelnemen aan besluitvorming rondom natuur en groen	25
het voeren van politieke acties rondom natuur en groen	18

* Meerdere antwoorden mogelijk

Kenmerken van persoonlijke betrokkenheid bij activiteiten van de organisatie-vrijwilliger

29% van de organisatie-vrijwilligers zijn een paar keer per jaar actief, 31% doet maandelijks iets en 31% is wekelijks actief (tabel B5.8). Dit aantal wekelijks actieve vrijwilligers is gemiddeld hoger dan bij de individuele vrijwilligers. Een derde van de respondenten besteedt minder dan 2 uur aan de activiteit en 30% besteedt 2 tot 5 uur per maand. 35% besteedt er maandelijks meer dan 5 uur aan (zie tabel B5.9).

Tabel B5.8 Aantal keren per jaar in % (n=333).

Aantal keren per jaar	%
Jaarlijks / een paar keer per jaar	29
maandelijks	31
wekelijks	31
dagelijks	5
Weet ik niet	4
Totaal	100

Tabel B5.9 Aantal uren per maand in % (n=333).

Aantal uren per maand	%
Minder dan 1 uur	9
1 tot 2 uur	23
2 tot 5 uur	30
5 tot 10 uur	18
10 tot 20 uur	11
20 uur of meer	6
Weet ik niet	4
Totaal	100

Betrokkenheid bij vrijwillige activiteiten

Ruim driekwart (77%) van de organisatie-vrijwilligers is actief bij een organisatie en 23% bij meerdere organisaties. Daarnaast is zo'n 13% van de organisatie-vrijwilligers ook actief als vrijwilliger bij een initiatief. Kijkend naar hoe lang men al actief is, dan is de helft van de respondenten 5 jaar of langer betrokken bij de

activiteiten, voor 38% is dit 1 tot 5 jaar (tabel B5.10). Verder is zichtbaar in tabel B5.11 dat 27% betrokken is geraakt door kennissen/vrienden/familie/buren en 26% via een natuur- of milieuorganisatie. Van de organisatie-vrijwilligers geeft 17% aan dat ze zelf op het idee kwamen om iets te gaan doen. Op de vraag of er door hen zelf anderen (familie, vrienden, burens) actief zijn geworden voor de natuur antwoordt 36% bevestigend, 33% ontkennend en 31% weet het niet.

Tabel 5.10 Hoe lang doet u dit al in % (n=333).

Hoe lang betrokken?	%
Minder dan 1 jaar	8
1 tot 5 jaar	38
5 tot 10 jaar	24
10 jaar of meer	26
Weet ik niet meer	4
Totaal	100

Tabel B5.11 Hoe betrokken geraakt bij activiteiten voor natuur in % (n=333).

Hoe betrokken geraakt? *	%
via kennissen/vrienden/familie/buren	27
via een natuur- of milieuorganisatie	26
ik kwam zelf op het idee	17
via een website of app	13
via een wijkcentrum, dorpshuis, bibliotheek of centrum voor vrijwilligerswerk	12
ik zag anderen het doen	11
via de (lokale) krant	11
via sociale media	9
via de gemeente	8
via een tijdschrift of vakblad	5
via (overheids)campagnes / reclame	4
via radio of tv	4
weet ik niet meer	4

* Meerdere antwoorden mogelijk

Redenen om activiteiten te doen voor de natuur

De respondenten is gevraagd welke redenen ze belangrijk vinden om activiteiten voor natuur en groen uit te voeren. Bij de organisatie-vrijwilligers worden het is leuk om te doen (83%), een bijdrage leveren aan natuurbescherming (79%), een nuttige manier om mijn vrije tijd te besteden (78%), omdat ik mij verbonden voel met de natuur (76%) en lichamelijk actief en gezond blijven (74%) het meest genoemd (zie tabel B5.12, kolom 2). Vervolgens is gevraagd aan de respondenten die meer dan twee redenen hebben aangekruist welke twee van deze redenen ze het belangrijkste vinden (zie tabel B5.12, kolom 3). In de top 2 staan lichamelijk actief en gezond blijven (30%), het is leuk om te doen (24%), en een bijdrage leveren aan natuurbescherming (22%) bovenaan. De minst genoemde redenen zijn een bijdrage leveren aan de wetenschap (40%, 5% top2) en een bijdrage leveren aan het tegengaan van klimaatverandering (57%, 5% top 2). Opvallend is daarbij dat zelfs het minst gescoorde antwoord (een bijdrage leveren aan de wetenschap) nog door 40% van de organisatie-vrijwilligers is aangevinkt.

Tabel B5.12 Redenen om activiteiten voor natuur te doen in %.

Redenen om activiteiten te doen*	% (n=331)	Top 2 % (n=320)
het is leuk om te doen	83	24
bijdrage leveren aan natuurbescherming en -beheer	79	22
een nuttige manier om mijn vrije tijd te besteden	78	11

Redenen om activiteiten te doen*	% (n=331)	Top 2 % (n=320)
omdat ik me verbonden voel met de natuur	76	21
lichamelijk actief en gezond blijven	74	30
tijd buiten doorbrengen	73	13
iets doen voor toekomstige generaties	71	10
nieuwe dingen leren	64	7
iets doen voor de buurt	60	11
andere mensen ontmoeten	60	8
bijdrage leveren aan het tegengaan van klimaatverandering	57	5
omdat ik me verbonden voel met de specifieke plek	53	11
bij andere mensen de verbondenheid met natuur versterken	52	6
bijdrage leveren aan de wetenschap	40	5

* Meerdere antwoorden mogelijk

De initiatief-vrijwilliger

De respondenten die vrijwilligerswerk verrichten voor natuur en groen voor een burger- en/of buurtinitiatief noemen we de initiatief-vrijwilliger. In de datafile zitten 845 respondenten die als zodanig gekwalificeerd zijn.

Persoonlijke kenmerken

Uit hoofdstuk 3 blijkt dat de groep initiatief-vrijwilligers uit meer mannen (55 %) dan vrouwen (45%) bestaat, al is dat verschil aanmerkelijk kleiner dan bij de organisatie-vrijwilligers. De gemiddelde leeftijd van deze groep is 50 jaar; 41% is tussen de 35 en 55 jaar, 23% is tussen 18 en 34 jaar en 20% is tussen 56 en 70 jaar. Ruim de helft heeft hoger onderwijs (54%) en 41% heeft een middelbare opleiding. Bijna een kwart van de initiatief-vrijwilligers woont in Zuid-Holland, 17% in Noord-Holland, 14% in Noord-Brabant en 11% in Gelderland. Voor meer informatie over de woonomgeving van de initiatief-vrijwilliger: zie hoofdstuk 5.

Activiteiten van de initiatief-vrijwilliger

De initiatief-vrijwilliger (zie tabel B5.13) is vooral actief met het opruimen van afval (72%), maar onderneemt vaak ook andere activiteiten. 38% is bezig met aanleg of onderhoud van natuur- of landschapselementen, 30% neemt deel aan natuur- of soortentellingen en 28% neemt deel aan besluitvorming rondom natuur en groen. 36% heeft één activiteit aangekruist, 28% twee activiteiten, 17% drie activiteiten en 19% vier of meer activiteiten. Gemiddeld is dat 2,4 activiteiten per respondent.

Tabel B5.13 Activiteiten die de initiatief-vrijwilliger heeft ondernomen in het afgelopen jaar in % (n=845).

Activiteiten*	%
het opruimen van afval in de natuur / in het groen	72
aanleg of onderhoud van openbaar groen in de straat/wijk/dorp/stad (buiten de eigen tuin/woning)	38
deelnemen aan natuur- of soortentellingen	30
deelnemen aan besluitvorming rondom natuur en groen	28
bestuurswerk, communicatie of administratie op het gebied van natuur en groen	20
aanleg of onderhoud van natuur- of landschapselementen in natuur en groen	20
het voeren van politieke acties rondom natuur en groen	17
het geven van rondleidingen/excursies in natuur en groen of het geven van natuuronderwijs	12

* Meerdere antwoorden mogelijk

Kenmerken van persoonlijke betrokkenheid bij activiteiten van de initiatief-vrijwilliger

44% van de initiatief-vrijwilligers is een paar keer per jaar actief, 31% doet maandelijks iets en 20% wekelijks (zie tabel B5.15). Een derde van de respondenten besteedt minder dan 2 uur aan de activiteit, 32% besteedt hier 2 tot 5 uur per maand aan en 23% is maandelijks meer dan 5 uur kwijt aan de activiteiten (tabel B5.15).

Tabel B5.14 Aantal keren per jaar in % (n=845).

Aantal keren per jaar	%
Jaarlijks / een paar keer per jaar	44
maandelijks	31
wekelijks	20
dagelijks	2
Weet ik niet	3
Totaal	100

Tabel B5.15 Aantal uren per maand in % (n=845).

Aantal uren per maand	%
Minder dan 1 uur	13
1 tot 2 uur	30
2 tot 5 uur	32
5 tot 10 uur	15
10 tot 20 uur	6
20 uur of meer	2
Weet ik niet	2
Totaal	100

Betrokkenheid bij vrijwillige activiteiten

80% van de initiatief-vrijwilligers is actief bij 1 initiatief, 20% bij meerdere initiatieven. Zo'n 7% van de initiatief-vrijwilligers is ook actief als vrijwilliger bij een organisatie. De helft van de respondenten is 1 tot 5 jaar betrokken bij de activiteiten, 37% is al 5 jaar of langer actief (tabel B5.16). De initiatief-vrijwilligers raken het vaakst via kennissen/vrienden/familie/buren betrokken: dit betreft 39% van deze groep (zie tabel B5.17). Daarnaast is 17% betrokken geraakt via een wijkcentrum, dorps huis, bibliotheek of centrum voor vrijwilligerswerk, 16% via de gemeente, 14% zag anderen het doen. Op de vraag of er door henzelf anderen (familie, vrienden, buren) actief zijn geworden voor de natuur antwoordt 42% bevestigend, 32% ontkennend en 26% weet het niet.

Tabel B5.16 Hoe lang doet u dit al in % (n=845).

Hoe lang betrokken?	%
Minder dan 1 jaar	10
1 tot 5 jaar	49
5 tot 10 jaar	20
10 jaar of meer	17
Weet ik niet meer	5
Totaal	100

Tabel B5.17 Hoe betrokken geraakt bij activiteiten voor natuur in % (n=845).

Hoe betrokken geraakt? *	%
via kennissen/vrienden/familie/buren	39
via sociale media	11
via de (lokale) krant	10
via een website of app	5
via radio of tv	2
via een tijdschrift of vakblad	1
via (overheids)campagnes / reclame	3
via een natuur- of milieuorganisatie	10
via de gemeente	16

Hoe betrokken geraakt? *	%
via een wijkcentrum, dorpshuis, bibliotheek of centrum voor vrijwilligerswerk	17
ik kwam zelf op het idee	13
ik zag anderen het doen	14
weet ik niet meer	4

* Meerdere antwoorden mogelijk

Redenen om activiteiten te doen voor de natuur

De respondenten is gevraagd welke redenen ze belangrijk vinden om activiteiten voor natuur en groen uit te voeren. Iets doen voor de buurt (84%), het is leuk om te doen (82%), verbondenheid met natuur (75%), tijd buiten doorbrengen (75%) en een nuttige manier om mijn vrije tijd te besteden (73%) worden het meest genoemd (zie tabel 4.19, kolom 2). Vervolgens is aan de respondenten die meer dan twee redenen hebben aangekruist, gevraagd welke twee van deze redenen ze het belangrijkste vinden (zie tabel B5.18, kolom 3). In de top 2 staan iets doen voor de buurt (37%) en lichamelijk actief en gezond blijven (26%) bovenaan. Ook de verbondenheid met natuur (19%) en het is leuk om te doen (17%) komen bij deze top 2 naar voren. De minst belangrijke redenen zijn bijdrage leveren aan de wetenschap (26%, 1% top 2), nieuwe dingen leren (48%, 4% top 2) en bij andere mensen de verbondenheid met natuur versterken (51%, 2% top 2).

Tabel B5.18 Redenen om activiteiten voor natuur te doen in %.

Redenen om activiteiten te doen*	% (n=841)	Top 2 % (n=816)
iets doen voor de buurt	84	37
het is leuk om te doen	82	17
omdat ik me verbonden voel met de natuur	75	19
tijd buiten doorbrengen	75	13
een nuttige manier om mijn vrije tijd te besteden	73	9
bijdrage leveren aan natuurbescherming en -beheer	72	15
lichamelijk actief en gezond blijven	70	26
iets doen voor toekomstige generaties	68	10
omdat ik me verbonden voel met de specifieke plek	62	12
andere mensen ontmoeten	61	10
bijdrage leveren aan het tegengaan van klimaatverandering	57	9
bij andere mensen de verbondenheid met natuur versterken	51	2
nieuwe dingen leren	48	4
bijdrage leveren aan de wetenschap	26	1

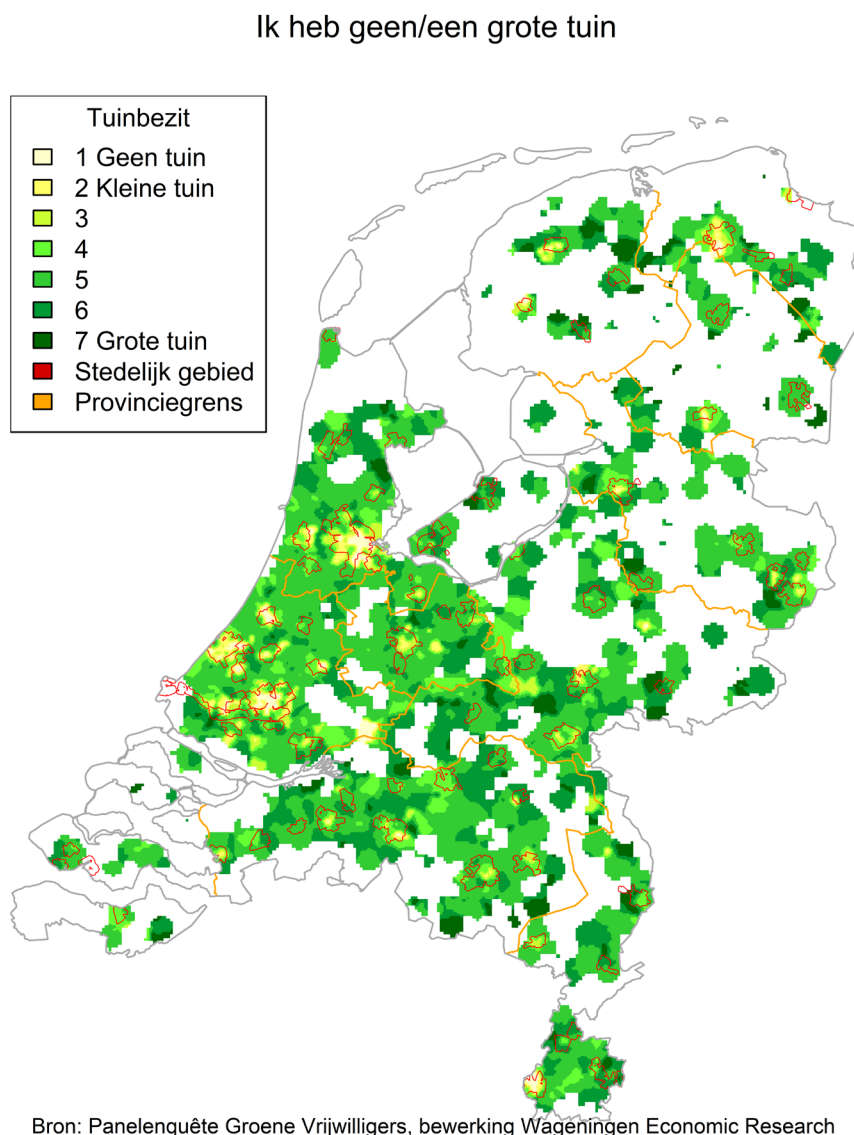
* Meerdere antwoorden mogelijk

Persoonlijke kenmerken niet-vrijwilligers

De groep niet-vrijwilligers bestaat uit ongeveer evenveel vrouwen (51%) als mannen (49%). De gemiddelde leeftijd is 54 jaar; 41% is tussen de 35 en 55 jaar en 25% is tussen 56 en 70 jaar. Ruim de helft heeft een middelbare opleiding en 38% is hoog opgeleid. Een kwart van de niet-vrijwilligers woont in Zuid-Holland, 15% in Noord-Brabant, 13% in Noord-Holland en 12% in Gelderland. Voor meer informatie over de woonomgeving van de niet-vrijwilligers, zie hoofdstuk 5.

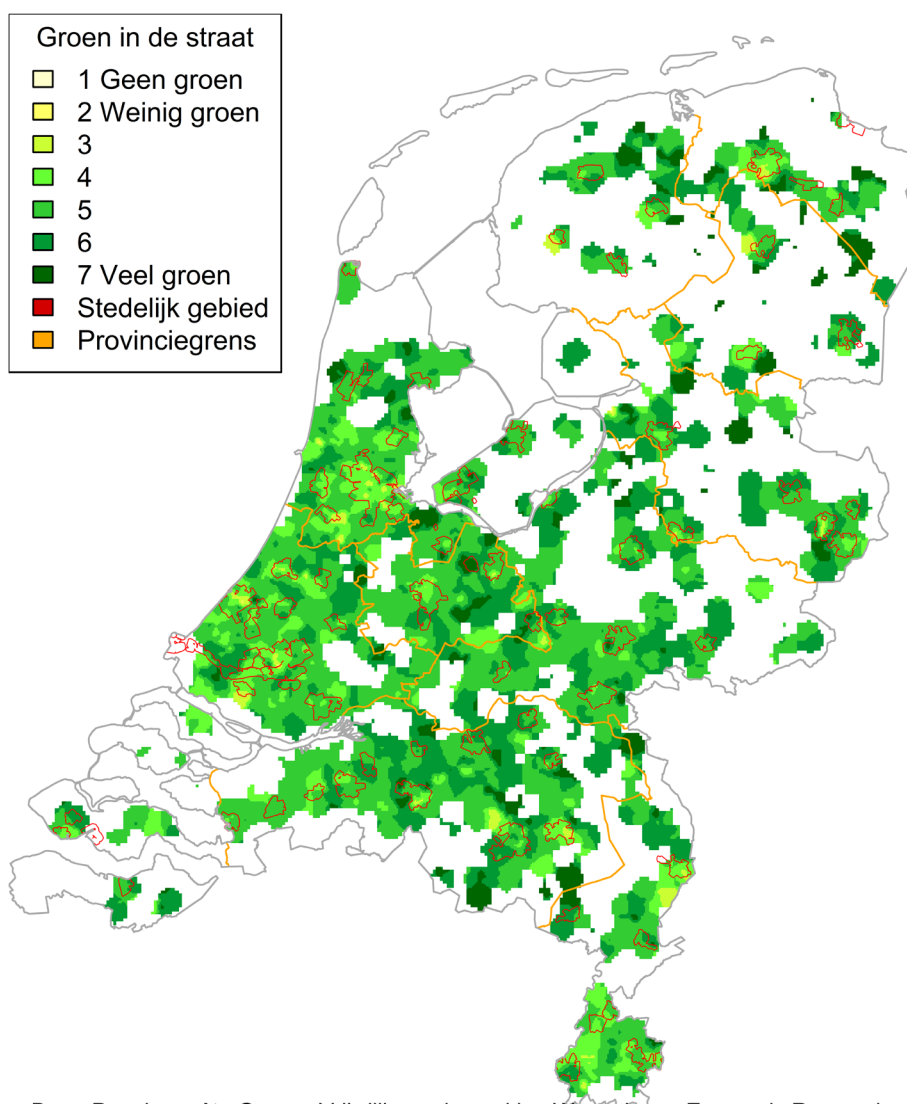
Bijlage 6 Woonomgeving

De onderstaande kaarten laten de resultaten zien van hoe respondenten hun woonomgeving beoordelen, maar dan ruimtelijk geprojecteerd op de 4-cijferige postcodegebied-kaart van Nederland (PC4). Voor postcodegebieden die wit zijn op de kaart was het aantal respondenten onvoldoende om een inschatting te kunnen maken. Een algemeen overzicht van de bevindingen op de vragen naar de woonomgeving is te vinden in paragraaf 3.2.

Figuur B6.1 Bezit en omvang tuin.

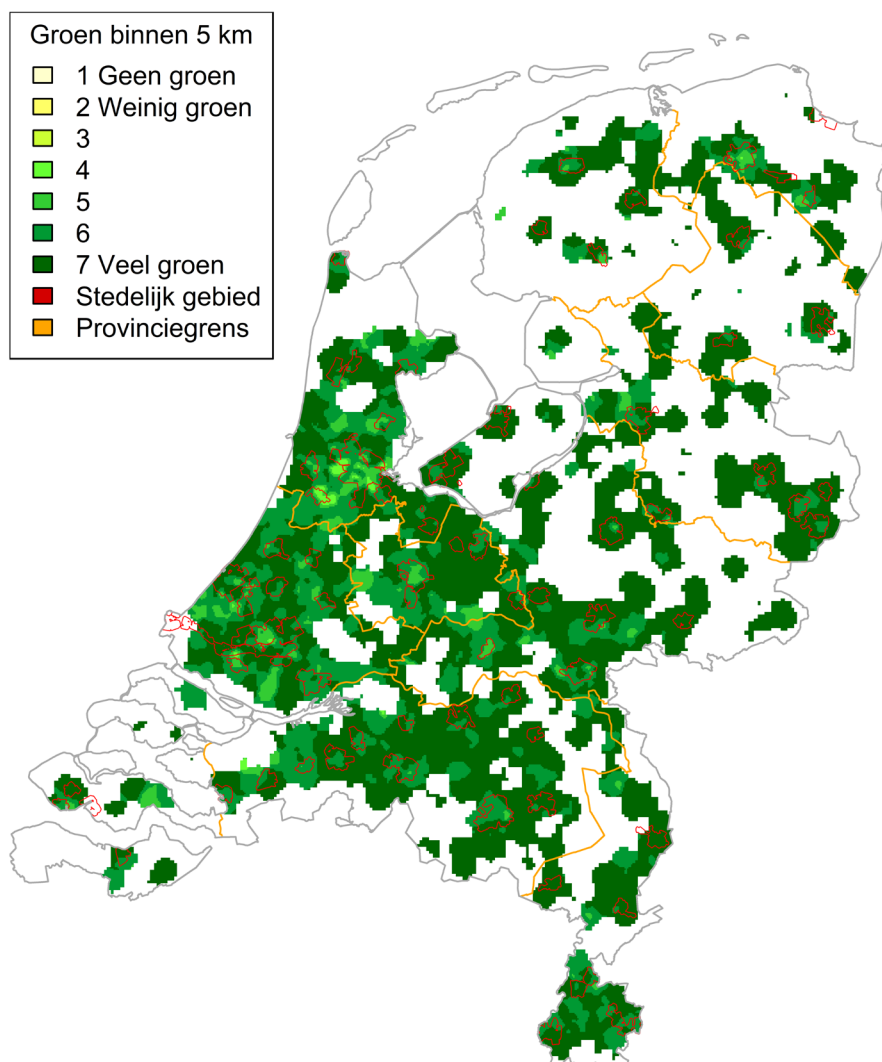
Er is geen/veel groen in de straat waar ik woon

Bron: Panelenquête Groene Vrijwilligers, bewerking Wageningen Economic Research

Figuur B6.2 Groen in de straat

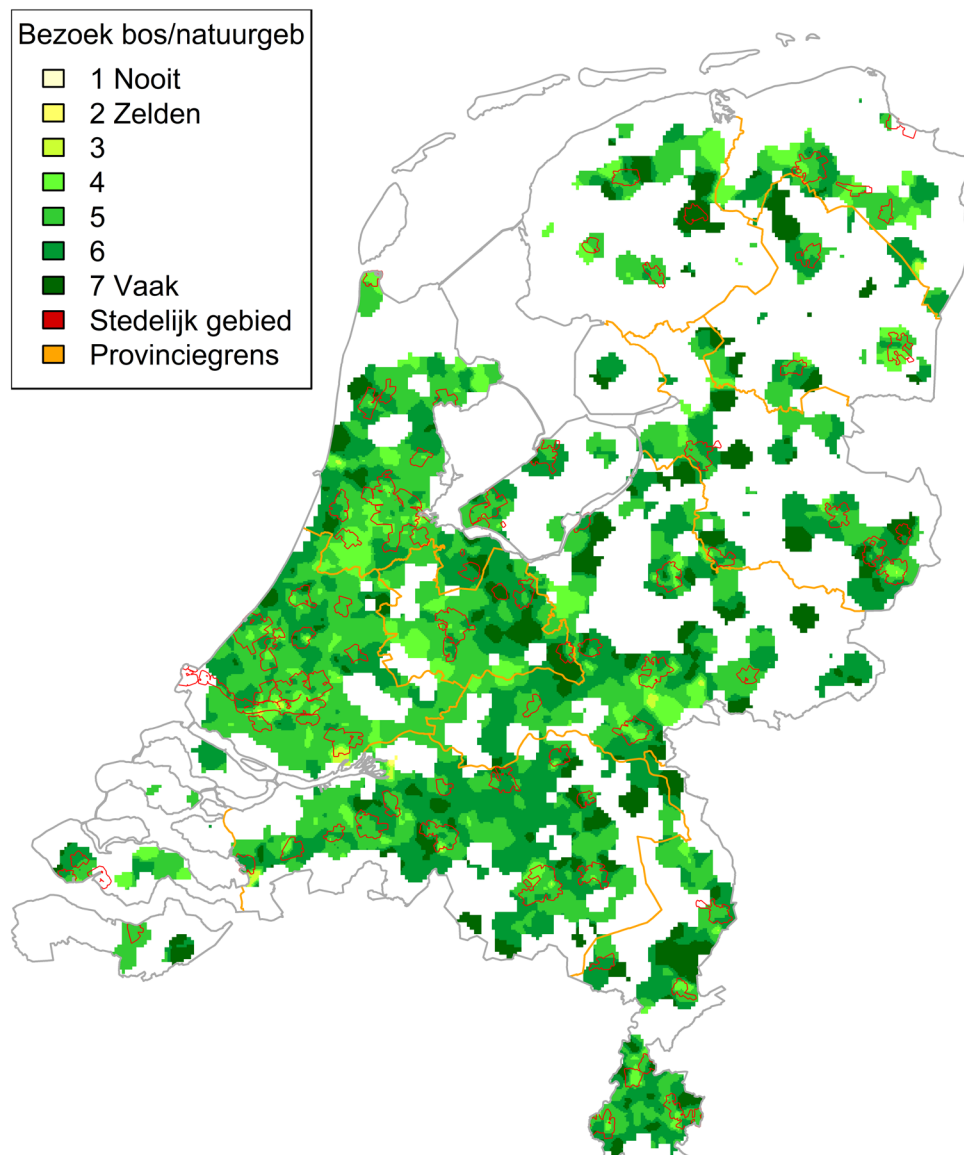
Er is geen/veel groen binnen 5 km van waar ik woon

Bron: Panelenquête Groene Vrijwilligers, bewerking Wageningen Economic Research

Figuur B6.3 Groen binnen 5 km.

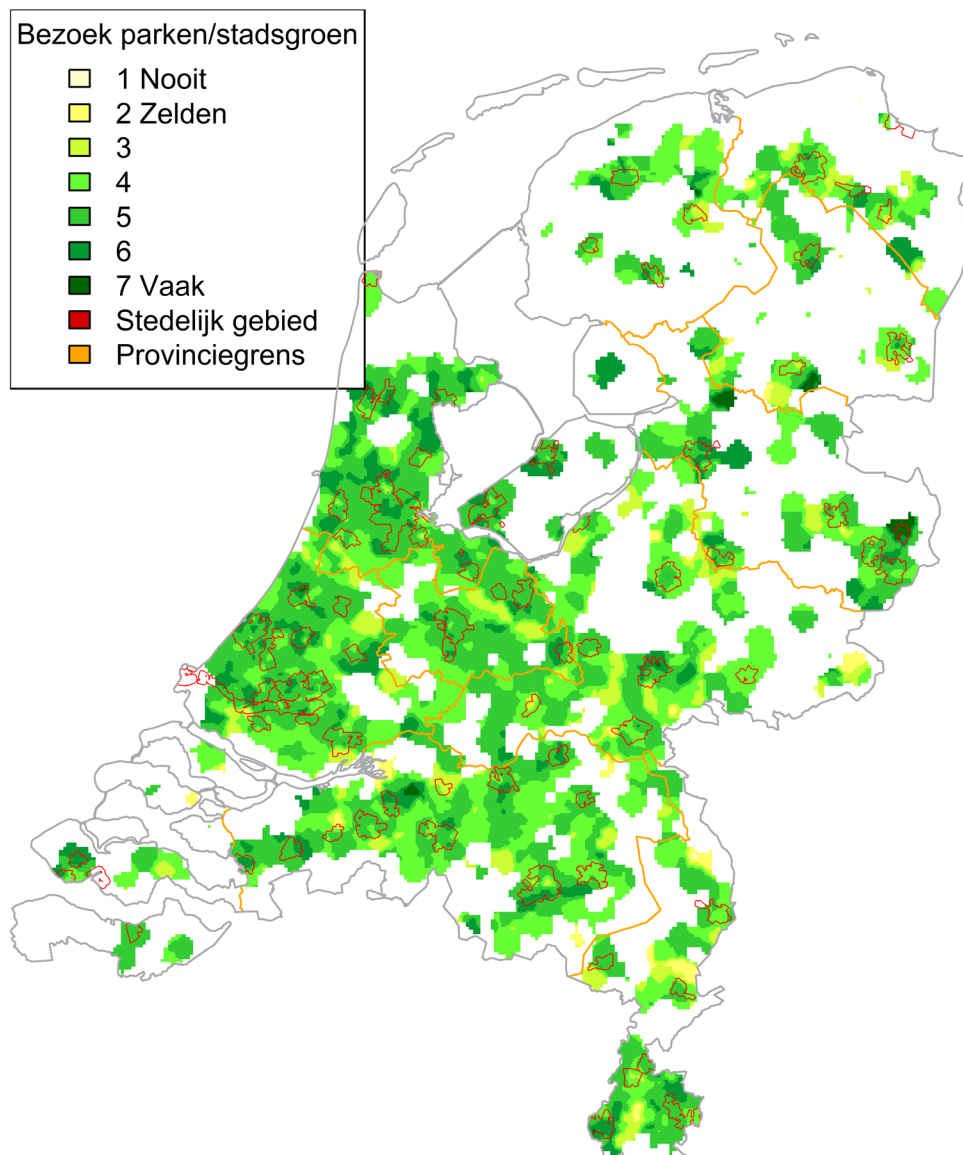
Ik bezoek nooit/vaak bossen en natuurgebieden in mijn vrije tijd

Bron: Panelenquête Groene Vrijwilligers, bewerking Wageningen Economic Research

Figuur B6.4 Bezoek aan bossen en natuurgebieden

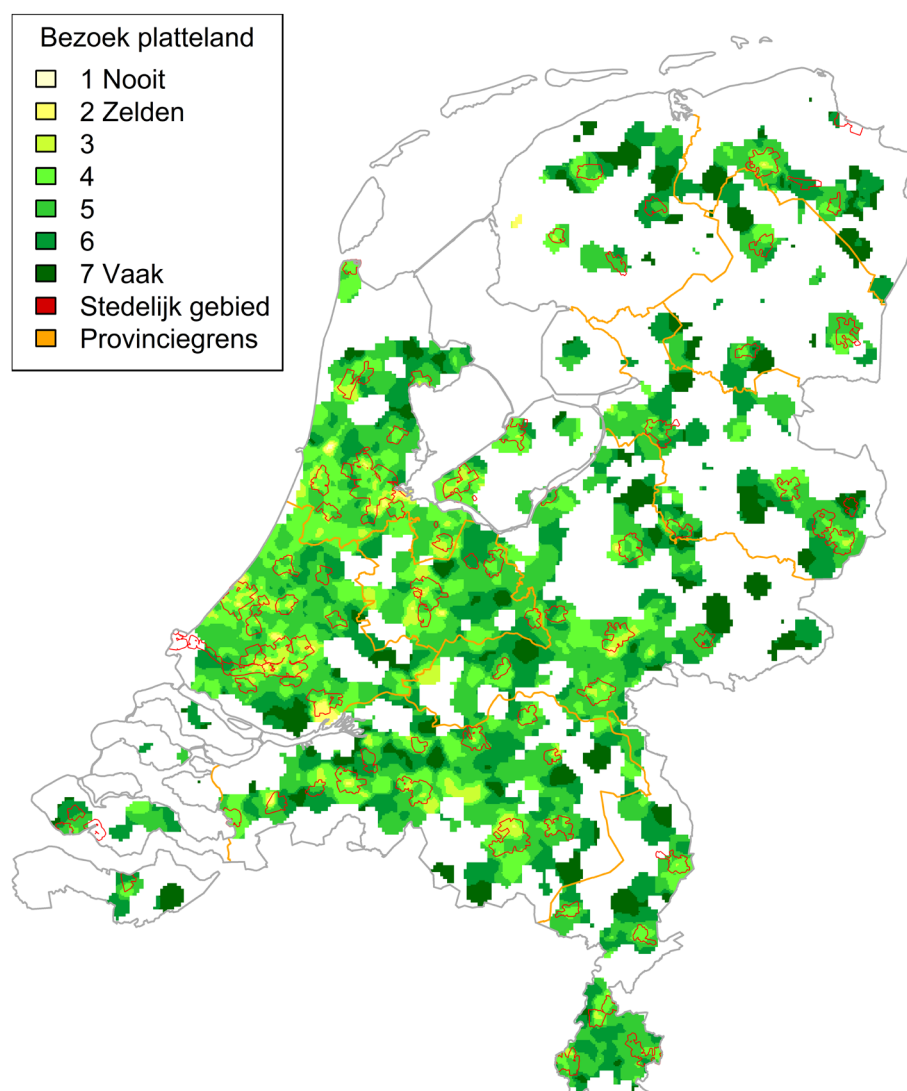
Ik bezoek nooit/vaak parken en stadsgroen in mijn vrije tijd

Bron: Panelenquête Groene Vrijwilligers, bewerking Wageningen Economic Research

Figuur B6.5 Bezoek aan parken en stadsgroen

Ik bezoek het platteland nooit/vaak in m'n vrije tijd

Bron: Panelenquête Groene Vrijwilligers, bewerking Wageningen Economic Research

Figuur B6.6 Bezoek aan het platteland

Bijlage 7 Kenmerken organisaties en initiatieven

Organisaties

In onze respons bevinden zich 333 organisatie-vrijwilligers. Dit betreft 3,1% van alle respondenten (3,7% na toepassing van weging, zie bijlage 3).

Type natuur of groen waar de organisatie zich op richt volgens de organisatie-vrijwilliger

De organisaties waar de organisatie-vrijwilligers actief voor zijn richten zich qua type groen vooral op buurtgroen (22%), bos (22%) en landschapselementen (21%). Ook zoet water (14%), boerenland (14%) en eetbaar groen (13%) worden regelmatig genoemd (zie tabel B7.1).

Tabel B7.1 Het type groen of natuur waar de organisatie zich vooral op richt in % (n=333).

Type groen of natuur*	%
buurtgroen, plantsoenen, parken	22
bos	22
landschapselementen (zoals knotwilgen, houtwallen, fruitboomgaarden, kleine bosjes)	21
boerenland (akkers, weilanden, boomgaarden)	14
zoet water: sloten, meren, beken, vijvers, rivieren	14
eetbaar groen (zoals fruit, groenten, kruiden, noten)	13
grasland, schraalgrasland	13
moeras, rietland, veengebied	11
duinen, heide, stuifzand	8
niet specifiek op een bepaald soort natuur of groen gericht	6
zout water/de zee	5
weet ik niet	1

* Meerdere antwoorden mogelijk

Soorten dieren en/of planten waar de organisatie zich in het bijzonder op richt volgens de organisatie-vrijwilliger

De organisaties waar de organisatie-vrijwilligers actief voor zijn richten zich, zoals te zien is in tabel B7.2, qua planten en dieren vooral op vogels (35%) en planten (26%). Sommigen zijn juist niet gericht op bepaalde plant- of diersoorten (26%).

Tabel B7.2 Soorten dieren en/of planten waar de organisatie zich vooral op richt in % (n=333).

Soorten dieren en/of planten*	%
vogels	35
planten	26
niet gericht op bepaalde plant- of diersoorten	26
bomen	23
vlinders, bijen, andere insecten of spinnen	22
zoogdieren	16
vissen	9
schimmels/paddenstoelen	9
weet ik niet	8

* Meerdere antwoorden mogelijk

Type organisaties waar de organisatie mee in aanraking komt volgens de organisatie-vrijwilliger

De organisaties waar de organisatie-vrijwilliger mee in aanraking komt zijn divers. Natuur- en landschapsorganisaties (66%) worden het meest genoemd (zie tabel B7.3). Daarna volgen gemeente (65%), milieuorganisaties (50%), provincie (46%), basisscholen (43%) en waterschap (42%).

Tabel B7.3 Type organisaties waar de organisatie mee in aanraking komt in % (n=333).

Type organisaties*	%
natuur- en landschapsorganisaties	66
gemeente	65
milieuorganisaties	50
provincie	46
basisscholen	43
waterschap	42
lokale verenigingen, sportclubs, wijkraden, scouting, kerk	41
boer(en) en/of andere partijen uit de agrarische sector	36
dierenwelzijnsorganisaties	34
ministerie/andere nationale overheid	32
bedrijfsleven anders dan boer(en) of agrarische sector	31
middelbare scholen of mbo/hbo/universiteiten	30
politieke partijen	29

* Meerdere antwoorden mogelijk

Initiatieven

In onze respons bevinden zich 845 initiatief-vrijwilligers. Dit betreft 7,8% van alle respondenten (8,3% na toepassing van weging, zie paragraaf 2.1.5).

Type groen of natuur waar het initiatief zich op richt volgens de initiatief-vrijwilliger

De initiatieven waar de initiatief-vrijwilligers actief voor zijn richten zich vooral op buurtgroen (55%), een percentage dat aanmerkelijk hoger ligt dan de andere antwoordcategorieën (zie tabel B7.5). Ook regelmatig genoemd worden bos (19%), landschapselementen (13%), eetbaar groen (12%) en boerenland (11%).

Tabel B7.5 Het type groen of natuur waar het initiatief zich vooral op richt in % (n=845).

Type groen of natuur*	%
buurtgroen, plantsoenen, parken	55
bos	19
landschapselementen (zoals knotwilgen, houtwallen, fruitboomgaarden, kleine bosjes)	13
niet specifiek op een bepaald soort natuur of groen gericht	13
eetbaar groen (zoals fruit, groenten, kruiden, noten)	12
boerenland (akkers, weilanden, boomgaarden)	11
zoet water: sloten, meren, beken, vijvers, rivieren	7
grasland, schraalgrasland	6
duinen, heide, stuifzand	5
moeras, rietland, veengebied	3
zout water/de zee	3
weet ik niet	3

* Meerdere antwoorden mogelijk

Soorten dieren en/of planten waar het initiatief zich in het bijzonder op richt volgens de initiatief-vrijwilliger

Bijna de helft (44%) van de initiatieven zijn volgens de initiatief-vrijwilliger niet gericht op bepaalde plant- of diersoorten (zie tabel B7.6). 23% is gericht op planten, 21% op vogels en 21% op vlinders, bijen en andere insecten.

Tabel B7.6 Soorten dieren en/of planten waar de organisatie zich vooral op richt in % (n=845).

Soorten dieren en/of planten*	%
niet gericht op bepaalde plant- of diersoorten	44
planten	23
vlinders, bijen, andere insecten of spinnen	21
vogels	21
bomen	19
zoogdieren	7
vissen	5
schimmels/paddenstoelen	4
weet ik niet	7

* Meerdere antwoorden mogelijk

Type organisaties waar het initiatief mee in aanraking komt volgens de initiatief-vrijwilliger

De gemeente (76%) is veruit de meest genoemde organisatie waar het initiatief mee in aanraking komt volgens de initiatief-vrijwilliger (zie tabel B7.6). Andere veel genoemde organisaties zijn lokale verenigingen (53%) en natuur- en landschapsorganisaties (39%). Ook basisscholen worden regelmatig genoemd (31%), evenals milieuorganisaties (27%).

Tabel B7.6 Type organisaties waar het initiatief mee in aanraking komt in % (n=845).

Type organisaties*	%
gemeente	76
lokale verenigingen, sportclubs, wijkraden, scouting, kerk	53
natuur- en landschapsorganisaties	39
basisscholen	31
milieuorganisaties	27
politieke partijen	23
provincie	22
waterschap	22
dierenwelzijnsorganisaties	21
boer(en) en/of andere partijen uit de agrarische sector	20
middelbare scholen of mbo/hbo/universiteiten	17
bedrijfsleven anders dan boer(en) of agrarische sector	17
ministerie/andere nationale overheid	13

* Meerdere antwoorden mogelijk

Bijlage 8 Inschatting van effecten

Tabel B8.1 Effecten volgens de organisatie-vrijwilliger (n=333) en de initiatief-vrijwilligers (n=845) in %.

Effecten*	Geen of beperkte mate		In redelijke mate		In (zeer) sterke mate		Weet niet	
	organisatie-vrijwilliger	initiatief-vrijwilliger	organisatie-vrijwilliger	initiatief-vrijwilliger	organisatie-vrijwilliger	initiatief-vrijwilliger	organisatie-vrijwilliger	initiatief-vrijwilliger
het verbeteren van het leefmilieu voor planten en dieren	16	22	29	30	44	41	11	7
het verbinden van natuurgebieden	27	44	21	25	37	21	16	11
het beschermen van bedreigde soorten	21	42	25	24	40	24	14	11
het vergroenen van stad en/of dorp	29	24	25	27	32	41	14	8
het beperken van klimaatverandering of het aanpassen aan klimaatverandering	36	41	24	26	24	22	17	11
het behouden of herstellen van landschapselementen zoals houtwallen, heggen en knotwilgen	23	40	21	22	42	27	14	11
het betrekken van mensen en bedrijven bij natuurbescherming in Nederland	25	36	28	27	34	28	13	9
het bevorderen van duurzaam en natuurvriendelijk gedrag van Nederlanders	23	24	25	33	39	35	13	8
het vergroten van kennis/verzamelen van gegevens over de natuur	17	39	21	23	51	27	12	11
recreatie en ontspanning	19	25	30	28	41	40	10	8
sociale contacten tussen mensen	18	15	29	30	42	49	12	6
de kennis en vaardigheden van mensen	20	34	28	30	41	27	11	9
aantrekkelijke omgeving voor bedrijven om zich te vestigen	47	54	14	18	19	16	20	12
werkgelegenheid	46	61	18	16	16	12	20	12
voedselproductie	46	57	18	18	19	15	17	10

* Meerdere antwoorden mogelijk

Recent verschenen WOT-rapporten

136	Breman B.C., W. Nieuwenhuizen, G.H.P. Dirkx, R. Pouwels, B. de Knecht, E. de Wit, H.D. Roelofsen, A. van Hinsberg, P.M. van Egmond, G.J. Maas (2022). <i>Natuurverkenning 2050 – Scenario Natuurinclusief</i> .	148	Kistenkas, F.H. en D.A. Kamphorst (2022). <i>Value capturing in het landelijk gebied. Een verkenning van mogelijkheden en toepassing in vier praktijkvoorbeelden van zonne- en windenergie</i> .
137	Mattijssen, T.J.M., M. Visscher, W. Ganzevoort, M. Pleijte (2022). <i>Monitoring van burger-betrokkenheid bij natuur; Citizen science en doelgroep-panelen</i> .	149	Kuindersma, W., D.A. Kamphorst, C. Walther, E. de Wit-De Vries, T.A. de Boer, M. Visscher (2022). <i>Duurzame landbouw in gebiedsprocessen. Barrières en oplossingsrichtingen in Engbertsdijkerven, Ronde Hoep en Schiermonnikoog</i> .
138	Boer, T.A. de en F. Langers (2022). <i>Maatschappelijk draagvlak voor natuur in 2021 en trends in het draagvlak</i> .	150	Walther, C.M., D. Stomph en R.I. van Dam (2023). <i>Sociale impact van de landbouwtransitie</i> .
139	Bouwma, I.M., J.G. Niesink, M.C. van Riel, J.A. Veraart, J.L.M. Donders, R.M.A. Wegman, R. Pouwels (2022). <i>De samenhang tussen de Kaderrichtlijn Water en de Vogel- en Habitatrichtlijn; Een landelijke analyse en een verdiepende studie in zes deelgebieden</i> .	151	Brouwer, F., F.B.T. Assinck, T.T.L. Harkema, C. Teuling en D.J.J. Walvoort (2023). <i>Actualisatie van de bodemkaart in de gemeente Vijfheerenlanden; Herkartering van de verbreiding van veen</i> .
140	Hennekens, S.M., J. Holtland, N.M. van Rooijen, G.W.W. Wamelink & W.A. Ozinga (2022). <i>Planten als indicatoren voor pH en GVG; Een vergelijking van het ITERATIO- en Wamelink-indicatorsysteem voor pH en GVG</i> .	152	Kuindersma, W., J. van den Berg, F.G. Boonstra, D.A. Kamphorst (2023). <i>De weerbaarheid van beleidsintegratie in de veenweiden; Het gebied Aldeboarn-De Deelen</i> .
141	Vries, S. de., D.A. Kamphorst, F. Langers (2022). <i>Beleidsdenken over stedelijk groen en gezondheid; En de mate waarin dit zich laat onderbouwen vanuit het onderzoek</i> .	153	Walvoort D.J.J., P. Gerritsen, M. Knotters (2023). <i>Kartering grondwaterspiegeldiepte in Flevoland; Actualisatie van een deel van het grondwater-spiegeldieptemodel van de Basisregistratie Ondergrond (BRO)</i> .
142	Schelhaas, M.J., S. Teeuwen, J. Oldenburger, G. Beerkens, G. Velema, J. Kremers, B. Lerink, M.J. Paulo, H. Schoonderwoerd, W. Daamen, F. Dolstra, M. Lusink, K. van Tongeren, T. Scholten, I. Pruijsten, F. Voncken, A.P.P.M. Clerkx (2022). <i>Zevende Nederlandse Bosinventarisatie; Methoden en resultaten</i> .	154	Aar, M.C.A. van, A. Jellema, F. Langers en D. van Doren (2023). <i>Provinciaal beleid voor het versterken van de relatie tussen natuur en economie; Een inventarisatie van provinciale invullingen van de ambitie 'natuur en economie' uit het Natuurpact</i> .
143	Salverda, I.E., M. Pleijte (2022). <i>Verkenning van het provinciale beleid voor overgangszones die grenzen aan natuur; Leren over governance-uitdagingen voor een integrale gebiedsaanpak</i> .	155	Sanders, M.E., F. Langers, R. ter Harmsel, L.A.G. van Duijvendijk, W. Kuindersma (2023). <i>Methodevernieuwing voor ex-postbeleidsevaluatie natuurherstel; Casus 'geelbuikvuurpad' en 'grijze duinen'</i> .
144	Kamphorst, D.A. en J.L.M. Donders (2022). <i>Natuur-en-zorgcombinaties: barrières, kansen en opschaling; Een verkenning van institutionele barrières, kansen en opschalingsmogelijkheden voor natuurinclusieve innovaties in de zorg</i> .	156	Kamphorst, D.A. en J.L.M. Donders (2023). <i>Groen voor gezondheidspreventie: ervaringen in twee gemeenten; Een verkenning van sturingsmogelijkheden om het benutten van groen voor gezondheidspreventie te bevorderen</i> .
145	Gerritsen, A.L., H.J. Agricola, C. Aalbers, E. Gies (2022). <i>Ruimtelijk-economische dynamiek van de landbouw; Rapport 2: Casestudies naar ontwikkelpaden, beïnvloedende factoren, effecten op natuur en aanknopingspunten voor beleid</i> .	157	Eldik, Z.C.S. van & R.I. van Dam (2024). <i>Maatschappelijke visies op de toekomst van landbouw en natuur; Achtergrondrapport Landbouw-Natuurverkenning</i> .
146	Michels, R., M.J. Voskuilen, W.H.G.J. Hennen & P.C. Roebeling (2022). <i>Actualisatie normkosten natuur ten behoeve van kostenberekeningen</i> .	158	Bouwma, I.M., M.J. Josemans, R. Pouwels, L.B. Sparrius, P. van Els, H. Sierdsema, G. Bos, C.A.M. van Swaay, L.G.J. van Bussel, J. Schild, P. Giesen, R. Michels & P.C. Roebeling (2024). <i>Het effect van natuurherstelmaatregelen op vaatplanten, dagvlinders en broedvogels; Een systematische literatuuranalyse en beoordeling van vier gebieden op basis van SNL-monitoring</i> .
147	Berkhout, P. en S. Galema (2022). <i>Duurzaam verdienen. Analyse verdienvermogen verduurzamingsmodellen landbouw</i> .		

159	Walther, C.M., D. Kamphorst, W. Nieuwenhuizen (2024). <i>Financieringsregelingen voor omschakeling van agrarische bedrijven tegen het licht.</i>
160	Gerritsen, A.L., R.A.M. Schrijver, C.M. Walther, H.J. Agricola. (2024). <i>Natuur en landbouw versterken in gebiedsprocessen; Inzicht in relatiegerichte interventielogica's in gebiedsgerichte aanpakken.</i>
161	Kamphorst, D.A., W. Nieuwenhuizen, P.P. Kuiper & F. Harleman (2024). <i>Drie decennia natuurrealisatie in de Krimpenerwaard; Inzicht in de werking en doorlooptijd van grondinstrumenten.</i>
162	Mattijssen, T.J.M., T.A. de Boer, R. Michels, D. van Wonderen (2024). <i>De inzet van burgers voor natuur en groen in Nederland; Een representatieve enquête onder groene vrijwilligers.</i>

Thema Periodieke Evaluatie Natuurbeleid

Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu
Postbus 47
6700 AA Wageningen
T 0317 48 54 71
E info.wnm@wur.nl
wur.nl/wotnatuurenmilieu

ISSN 1871-028X

De missie van Wageningen University & Research is 'To explore the potential of nature to improve the quality of life'. Binnen Wageningen University & Research bundelen Wageningen University en gespecialiseerde onderzoeksinstituten van Stichting Wageningen Research hun krachten om bij te dragen aan de oplossing van belangrijke vragen in het domein van gezonde voeding en leefomgeving. Met ongeveer 30 vestigingen, 7.700 medewerkers (7.000 fte), 2.500 PhD- en EngD-kandidaten, 13.100 studenten en ruim 150.000 Leven Lang Leren-deelnemers behoort Wageningen University & Research wereldwijd tot de aansprekende kennisinstellingen binnen haar domein. De integrale benadering van de vraagstukken en de samenwerking tussen verschillende disciplines vormen het hart van de unieke Wageningen aanpak.
